

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

На правах рукопису

КУПЧАК СВІТЛАНА БОГДАНІВНА

УДК 378.147: [373.3.02 – 051: 001.895]

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ
ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

011 – Освітні, педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ С. Б. Купчак

Науковий керівник: **Грицай Наталія Богданівна,**
доктор педагогічних наук, професор

Рівне – 2023

АНОТАЦІЯ

Купчак С. Б. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. Рівненський державний гуманітарний університет, 2023.

Зміст анотації

У дисертації на теоретичному та практичному рівнях досліджено проблему формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

З'ясовано особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти України та за кордоном, зокрема в контексті формування готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів потрактовано як процес формування низки загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності в початковій школі.

Аналіз стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» дав підстави стверджувати, що в них акцентовано на розвитку в майбутніх педагогів здатності використовувати сучасні методики і технології навчання, до яких належить проєктна технологія. Проте в ході дослідження встановлено, що в переважній більшості закладів вищої освіти не надається належної уваги формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

У роботі проаналізовано сутність проєктної технології, історію її виникнення, переваги та недоліки, особливості та алгоритм упровадження в освітньому процесі початкової школи.

Проєктну технологію визначено як інноваційну технологію навчання, що вдало поєднує теоретичне і практичне навчання, розвиває творчі здібності учнів і передбачає створення оригінального кінцевого продукту. Етапи реалізації технології полягають у підготовчій роботі, плануванні, виконанні, презентуванні та оцінюванні проєкту.

У результаті дослідження встановлено, що в початковій школі є всі можливості до застосування проєктної технології на уроках з різних предметів, зокрема під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Проте результати анкетування підтверджують, що майбутні вчителі початкових класів недостатньо підготовлені до впровадження проєктної технології в освітній процес початкової школи.

У дисертації розроблено і теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Структуру моделі представлено такими блоками: *теоретико-концептуальним* (окреслює мету і завдання підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, стратегію підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, провідні підходи, принципи навчання); *змістовим* (визначає зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності); *процесуально-діяльнісним* (розкриває основні методи і форми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології); *результативно-оцінювальним* (визначає методи контролю, рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, прогнозує результат такої підготовки).

У контексті дослідження особливе значення має виокремлення провідних педагогічних умов формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності як основного засобу реалізації вищезазначеної моделі: формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів.

Результатом підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології визначено їхню готовність до такого виду діяльності. *Готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності* потрактовано як інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проєктної технології у професійній діяльності в початковій школі.

Виокремлено три компоненти цієї готовності: *мотиваційний* (позитивне ставлення до педагогічної діяльності загалом та використання проєктів в освітньому процесі зокрема, наявність мотивації до застосування проєктної технології у навчанні школярів, прагнення опанувати технологію проєктної діяльності); *змістовий* (ознайомлення здобувачів вищої освіти із сутністю та значенням навчальних проєктів, основними етапами проєктної технології та особливостями її впровадження в початковій школі); *діяльнісний* (уміння організовувати проєктну діяльність школярів, самостійно виконувати навчальні проєкти і підбирати цікаві навчальні

проекти для учнів початкової школи з метою формування в них необхідних компетентностей).

Кожному з компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології визначено відповідний критерій, який передбачав певні показники, за якими відбувалося оцінювання. Мотиваційному компоненту відповідав *особистісно-мотиваційний* критерій, показниками якого були: прагнення бути вчителем-інноватором, стійка мотивація до впровадження інноваційних технологій; позитивне ставлення до проектної технології навчання молодших школярів; бажання використовувати проектну технологію в освітньому процесі початкової школи. Змістовий компонент готовності оцінювали за допомогою *інформаційно-когнітивного* критерію, показники якого – знання сутності та значення проектної технології, особливостей проектної технології у навчанні молодших школярів, чітке розуміння етапів проектної технології. Діяльнісний компонент готовності визначався за *операційно-технологічним* критерієм, серед показників якого – уміння організовувати проектну діяльність школярів, уміння створювати навчальні проекти, уміння оцінювати виконання проектів учнями.

У роботі запропоновано три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності – низький, середній та високий.

У ході педагогічного експерименту доведено ефективність визначених у роботі педагогічних умов, що підтвердило припущення, згідно з яким якість підготовки майбутніх учителів початкової школи суттєво підвищиться за умови реалізації педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх фахівців до застосування проектної технології у професійній діяльності.

Розроблено діагностичний інструментарій для визначення кожного з критеріїв готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування

проектної технології у професійній діяльності. Висвітлено сутність, етапи і результати педагогічного експерименту.

Навчання здобувачів вищої освіти експериментальних груп полягало в збагаченні змісту навчальних дисциплін педагогічного і методичного спрямування («Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Історія української школи і педагогіки», «Дидактика початкової освіти», «Історія зарубіжної педагогіки», «Організація освітнього середовища Нової української школи», «Інноваційні педагогічні технології в початковій школі», «Теорія і практика сучасної освіти» «Методика навчання української мови», «Методика навчання літературного читання», «Методика навчання математичної освітньої галузі», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика навчання фізкультурної освітньої галузі», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі» та ін.) інформацією про проектну технологію, виконання навчальних проектів самими здобувачами під час аудиторної та позааудиторної роботи з наведених дисциплін, впровадженні вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проектне навчання у початковій школі», організації проектної діяльності учнів під час педагогічної практики в початковій школі.

Результати педагогічного експерименту підтвердили зростання рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності в експериментальних групах: середній приріст мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності в експериментальних групах склав +21,8%, змістового компоненту – +19,7%, діяльнісного компоненту – +21,9%. У контрольних групах зміни несуттєві.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності, що охоплює теоретико-концептуальний, змістовий, процесуально-діяльнісний, результативно-оцінювальний блоки;

визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови впровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів),

розкрито сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності»;

уточнено значення понять «метод проєктів», «проєктна технологія», «підготовка майбутніх учителів початкової школи», «готовність»;

удосконалено процес формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності;

визначено та *схарактеризовано* компоненти (мотиваційний, змістовий, діяльнісний), критерії (особистісно-мотиваційний, інформаційно-когнітивний, операційно-технологічний) та рівні (низький, середній, високий) готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності;

подальшого розвитку набули зміст та інноваційні технології професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні змісту вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проектне навчання у початковій школі», методики і завдань для діагностування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності, які можна використати у підготовці здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта».

У навчально-методичному посібнику «Проектна технологія навчання у початковій школі» представлено навчальні матеріали, які можна застосовувати здобувачам вищої освіти під час підготовки до практичних занять та під час педагогічної практики в початковій школі, а також учителям-практикам у професійній діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Теоретичні та практичні положення і висновки дослідження можуть застосовуватися у розробленні планів і робочих програм навчальних дисциплін для підготовки вчителів початкових класів з метою підвищення якості освіти; створенні підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів педагогічних факультетів.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна діяльність, професійна компетентність, майбутні вчителі, вчителі початкової школи, інноваційні технології, проекти, метод проектів, проектна технологія, проектна компетентність, проектна діяльність, готовність майбутніх учителів початкової школи, освітній процес, освітнє середовище, інтегровані курси, Нова українська школа.

ABSTRACT

Kupchak S. B. Formation of future primary school teachers' readiness for the project technology application in professional activity. Qualification research paper on manuscript rights. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 011 – Educational, pedagogical sciences. Rivne State University of Humanities, 2023.

Abstract content

The thesis examines the problem of future primary school teachers' readiness formation for project technology application in professional activity at the theoretical and practical levels.

The peculiarities of the professional training of future primary school teachers in higher education institutions of Ukraine and abroad have been clarified, in particular, in the context of readiness formation for project technology application in professional activity.

The professional training of future primary school teachers is interpreted as the process of general and special (professional) competencies formation that are necessary for effective performance of professional activity in primary school.

It has been determined that in the standard of higher education in the specialty 013 «Primary education» for the first level of higher education (bachelor) and the professional standard «Teacher of primary classes of a general secondary education institution», a great importance is paid to the development of future teachers' ability to use modern teaching methods and technologies, which includes the project technology. However, it was stated that proper attention is not paid enough to the future primary school teachers' readiness formation for the project technology application in the vast majority of higher education institutions.

The essence of the project method, project technology, its history, features, advantages and disadvantages, and the implementation algorithm in the educational process of primary school is analyzed in the work.

Project technology is defined as an innovative learning technology that successfully combines theoretical and practical learning, develops students' creative abilities and involves the creation of an original final product. The stages of technology implementation consist of preparatory work, planning, execution, presentation and evaluation of the project.

As a result of the research, it was established that the primary school has all the opportunities to apply project technology at the lessons of various subjects, in particular, during the study of the integrated course «I explore the world». However, the survey results confirm that future primary school teachers are not sufficiently prepared for the implementation of project technology in the educational process of primary school.

Formation model of future primary school teachers' readiness for the project technology application in professional activity was developed and theoretically substantiated in the thesis. The structure of the model is represented by the following blocks: *theoretical and conceptual* (it outlines the purpose and the task of future primary school teachers training for project technology application, the training strategy for future primary school teachers to use project technology, leading approaches, principles of learning); *contextual* (determines the content of future primary school teachers training for the project technology application in professional activity); *procedural-acting* (reveals the main methods and forms of future primary school teachers training for the project technology application); *result-evaluative* (determines control methods, levels of future primary school teachers' readiness for the project technology application, predicts the result of such training).

In the context of the study, it is of particular importance to highlight the leading pedagogical conditions for the readiness formation of future primary school teachers for the project technology application: the orientation of the educational process to the positive attitude formation towards project activities and motivation stimulation of future primary school teachers for the project

technology application; expanding the knowledge base about project learning technology and its application in primary school for the students of higher education; assistance in mastering by future teachers the skills to use the project technology that is based on the technological approach implementation; involvement of higher education students in the specialty 013 «Primary Education» in independent research activities for their own educational projects development.

As a result of the future primary school teachers training for the project technology application, their readiness for this type of activity was determined. *The readiness of future primary school teachers for the project technology application in their work is interpreted as an integrative personal quality aimed at effective project technology application in professional activity at primary school.* Three components of this readiness are singled out: *motivational* (a positive attitude towards pedagogical activities in general and the use of projects in the educational process in particular, the presence of motivation to use project technology in the education of schoolchildren, the desire to master the technology of project activity); *contextual* (learners acquaintance with the essence and meaning of educational projects, the main stages of the project technology and features of its implementation in primary school); *activity component* (the ability to organize project activities of schoolchildren, to carry out independently educational projects and to select interesting educational projects for primary schoolchildren in order to form the necessary competencies in them).

A criterion was defined for each of the components for the future primary school teachers' readiness for the project technology application, which provided certain indicators, according to which the evaluation was carried out. The motivational component corresponded to the *personal-motivational criterion*, which possessed the following indicators: the desire to be an innovative teacher, persistent motivation to implement innovative technologies; a positive attitude towards the project technology of teaching primary school pupils; desire for the

project technology application in the educational process of primary school. The content component of readiness was evaluated with the help of an *information-cognitive* criterion, which possessed the indicators: knowledge of the essence and the meaning of project technology, the features of project technology in the education of younger schoolchildren, a clear understanding of the project technology stages. The activity component of readiness was determined according to the *operational and technological* criterion, which possesses the indicators of the ability to organize project activities for schoolchildren, the ability to create educational projects, and the ability to evaluate the implementation of projects by pupils.

The paper proposes three levels of future primary school teachers' readiness for the project technology application in their professional activity - low, medium and high.

During the pedagogical experiment, the effectiveness of the pedagogical conditions determined in the work was proven, which confirmed the research hypothesis, according to which the quality of future primary school teachers training will significantly increase if the pedagogical conditions are implemented, that are aimed at the readiness forming of future specialists to use project technology in their professional activity.

A diagnostic toolkit was developed to determine each of the criteria for the future primary school teachers' readiness to use the project technology in their professional activity. The essence, stages and results of the pedagogical experiment are highlighted.

The experimental training of higher education students consisted in enriching the content of educational disciplines of pedagogical and methodical direction («Fundamentals of pedagogy with an introduction to the specialty», «History of Ukrainian school and pedagogy», «Didactics of primary education», «History of foreign pedagogy», «Organization of the educational environment of the New Ukrainian school», «Innovative pedagogical technologies in the primary

school», «Theory and practice of modern education», «Methods of Ukrainian language teaching», «Methods of literary reading teaching», «Methods of teaching in the mathematical educational field», «Methods of conducting an integrated course «I explore the world», «Methods of training in the field of physical education», «Methods of teaching in the field of technological education», «Methods of teaching in the field of information technology», «Methods of teaching in the field of art education», etc.) with information about project technology, implementation of educational projects by the applicants during classroom and extracurricular work on the above mentioned disciplines, implementation of selective discipline «Integrated project-thematic teaching in primary school», organization of project activity of students during pedagogical practice in primary school.

The results of the pedagogical experiment confirmed the increase in the level of future primary school teachers' readiness to use the project technology in professional activity in the experimental groups: the average increase in the motivational component of the readiness of future primary school teachers to use project technology in professional activity in the experimental groups was +21.8%, the content component – +19.7%, the activity component – +21.9%. Changes in the control groups are not significant.

The scientific novelty of the obtained results is that:

for the first time, the pedagogical conditions for the readiness formation of future primary school teachers to use innovative learning technologies were defined and theoretically substantiated (a positive attitude formation to the project activity and motivation stimulation the of future primary school teachers to use project technology; expansion of the higher education students knowledge base on project learning technology and its application in primary school; assistance in mastering by future teachers the skills to use project technology based on the implementation of a technological approach; involvement of students of higher

education in the specialty 013 «Primary Education» in an independent research activity on their own educational projects development) ,

formation model of future primary school teachers' readiness for the project technology application *has been developed*, covering theoretical-conceptual, conceptual, procedural-acting, result-evaluation blocks;

the essence of concept «future primary school teachers' readiness for the project technology application» has been *revealed*;

the meaning of the concepts «project method», «project technology», «future primary school teachers training», «readiness» has been *clarified*;

the process of forming the readiness of future primary school teachers to use innovative technologies in their professional activities has been improved;

the components (motivational, content, activity), relevant criteria (personal-motivational, informational-cognitive, operational-technological) and levels (low, medium, high) of future primary school teachers' readiness to use project technology in their professional activities are *defined* and *characterized*;

the content and innovative technologies of future primary school teachers professional training at the institutions of higher education *gained further development*.

The practical significance of the obtained results lies in the content development of the selective discipline «Integrated project-thematic teaching in primary school», methods and tasks for diagnosing the future primary school teachers' readiness for the project technology application in their professional activity, which can be used in the training of applicants in the specialty 013 «Primary Education».

The manual «Project technology of teaching in primary school» presents educational materials that can be used both by students of higher education during preparation for classes, and by practicing teachers in professional activity in general secondary education institutions.

The theoretical and practical provisions and conclusions of the research can be applied in the development of plans and working programs of educational disciplines for the primary school teachers training in order to improve the quality of education; creation of textbooks, manuals, methodical recommendations for students of pedagogical faculties.

Keywords: professional training, professional activity, professional competence, future teachers, primary school teachers, innovative technologies, projects, project method, project technology, project competence, project activity, future primary school teachers' readiness, educational process, educational environment, integrated courses, New Ukrainian School.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

(у тому числі ті, які індексуються в наукометричних базах)

1. Купчак С. Б. Особливості реалізації проєктної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 63: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 95–98.
2. Купчак С. Б. Значення проєктної технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2019. Випуск 12. Том 2. С. 135–138. (Index Copernicus)
3. Купчак С. Б. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Витоки педагогічної майстерності: науковий журнал*. Полтава, 2020. Випуск 25. С. 128–132. (Index Copernicus)
4. Купчак С. Б. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтава, 2021. № 9–10. С. 144–150.
5. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2022. Випуск 49. Том 1. С. 105–108. (Index Copernicus)

Статті у наукових виданнях інших держав

6. Грицай Н. Б. Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Балканско научно образование*. 2019. Том 3. № 2 (4). Пловдив, Бґлария. С. 25–27. (OAJI (Open Academic Journals Index), EBSCO, GIF (Generdl Impact Factor), ERIH PLUSEUROPA, ROAR (Registry of Open Access Repositories), GIF (Generdl Impact Factor), ERIH PLUS NORGENSD, Index Copernicus International, ISSUU, EMBASE, Google Scholar).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

7. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної технології у навчанні природознавства. *Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 26–27 жовтня 2017 року). Рівне: О. Зень, 2017. С. 23–25.

8. Купчак С. Б. Сутність і значення проєктної технології у сучасній початковій школі. *Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети*: матеріали ІV науково-практичної Інтернет-конференції (м. Рівне, 28 листопада 2017 р.). Рівне, 2017. С. 185–188.

9. Купчак С. Б. Використання проєктної технології у практиці роботи вчителів початкової школи. *Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 29 березня 2019 р.). Рівне, 2019. С. 59–61.

10. Купчак С.Б. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи*: матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 27 листопада 2019 р.). Рівне, 2019. С. 210–212.

11. Купчак С. Б. Стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктів на уроках «Я досліджую світ» (Природознавство). *Альманах «QN»: збірник наукових праць студентів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору»* (м. Глухів, 25 травня 2022 р.). Випуск 12. Глухів, 2022. С. 157–160.
12. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Експериментальна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects: proceedings of the 15th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. P. 204-209.
13. Купчак С. Б. Проєктна технологія навчання у початковій школі: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ, 2020. 92 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
1.1. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності як психолого-педагогічна проблема	29
1.2. Сутність та структура проєктної технології навчання	47
1.3. Особливості використання проєктної технології у початковій школі	62
Висновки до першого розділу	74
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	77
2.1. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у практиці роботи закладів вищої освіти	77
2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності	86
2.3. Обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності	101
Висновки до другого розділу	115
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	119

3.1. Організація та проведення педагогічного експерименту	119
3.2. Експериментальна перевірка педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності	132
3.3. Результати експериментального дослідження та їх аналіз	145
Висновки до третього розділу	166
ВИСНОВКИ	171
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	176
ДОДАТКИ	205

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У контексті реформування системи освіти України, побудови Нової української школи особлива увага акцентована на початкових класах, які є першою ланкою реалізації освітньої реформи.

Початкова школа сьогодення потребує вчителів нової генерації, які мислять по-новому, діють творчо, здатні до нестандартних рішень і впровадження інновацій в освітній процес закладів загальної середньої освіти. Учитель нового покоління має володіти не просто фаховими компетентностями, а й соціальними навичками, з-поміж яких – креативність, критичне мислення, цілеспрямованість і самостійність, адаптивність, лідерські навички та інноваційність.

Важливим аспектом педагогічної освіти є підготовка здобувачів вищої освіти, здатних до використання новітніх освітніх технологій у майбутній професійній діяльності. Саме тому одним із пріоритетних напрямів підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти визначено формування умінь застосовувати інноваційні технології навчання, зокрема інтерактивні технології, технології групового навчання, ігрові, інформаційно-комунікаційні, проєктні технології та інші.

Знання інноваційних технологій навчання та їх упровадження в навчання учнів початкових класів уможливить зростання мотивації пізнавальної діяльності школярів, розвиток їхніх наскрізних умінь і навичок.

Теоретичні і методичні засади професійної підготовки учителів обґрунтовано в дослідженнях Н. Бахмат [8], І. Богданової [15], О. Будник [26], О. Дубасенюк, Т. Семенюк, О. Антонової [61], Л. Коваль [81], О. Комар [88], О. Красовської [95], О. Семенової [173], Л. Хомич [193], М. Чобітька [198] та ін.

Особливості різноманітних інноваційних технологій навчання проаналізовано у працях М. Гриньової [158], Н. Грицай [51], І. Дичківської [59], С. Дубяги [63], О. Коберника [86], О. Пехоти [147], Т. Поясок [77], С. Сисоєвої [175], М. Чепіль та Н. Дудник [157] тощо.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування різних інноваційних технологій у професійній діяльності висвітлена в низці дисертацій: Л. Дзюби-Шпурик [58], Н. Ковальової [82], О. Комар [88], О. Красовської [95], Н. Руденко [169], О. Снігур [179], О. Суховірського [183] та ін.

Використання проєктної технології у підготовці вчителів-предметників досліджували Г. Бреславська [25], О. Войтович [33–34], Н. Грицай [43; 48], М. Елькін [67], І. Сяська [185; 186] тощо.

Сутність проєктної технології у початковій розкрито в наукових розвідках В. Андрієвської [3], Б. Андрійчук, Н. Данильченко [4], О. Байнякшиної [6], В. Білик [13], Н. Білоусової [14], Л. Бодько [16], В. Бондар [19], Т. Бондаренко [20], О. Боровець [21], А. Власенко [31], І. Даніліної [55], О. Карабін [78], С. Луців та Г. Савицької [113], Т. Марченко [120], О. Онопрієнко [125; 143; 144], Р. Михайлишин [128], Н. Рудницької [170], А. Струк [181], Л. Шевчук [200], М. Шевчук [201].

Проте підготовка вчителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в Україні ще не була предметом спеціальних наукових пошуків.

Аналіз практики використання проєктної технології на уроках початкової школи дає підстави стверджувати про їх недостатнє застосування в освітньому процесі. У результаті виникає розрив між знаннями і діями, суперечність між необхідністю використання проєктної технології та вміннями майбутніх педагогів організувати проєктну діяльність школярів; між соціальним замовленням на розвиток творчості школяра і недосконаліми матеріальними та методичними ресурсами для її

забезпечення; між вимогами до підготовки майбутніх учителів Нової української школи, здатних до інноваційної діяльності і рівнем їхньої професійної компетентності до використання інноваційних технологій навчання (зокрема проєктної).

Актуальність проблеми, її соціальна значущість, недостатня теоретична і практична розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження *«Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася в межах комплексної теми кафедри теорії і методик початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету «Теоретико-методичні основи компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі» (№ 0116U007737) у 2017–2021 роках та теми «Підготовка фахівців до формування компетентностей і наскрізних умінь учнів початкових класів НУШ» (№ 0122U000109) у 2022 році.

Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 12 від 26 жовтня 2017 року) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 1 від 30 січня 2018 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

- 1) На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури розкрити теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.
- 2) Проаналізувати понятійно-термінологічний апарат дослідження.

- 3) З'ясувати сучасний стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у практиці роботи закладів вищої освіти.
- 4) Визначити структуру, показники та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.
- 5) Розробити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології та педагогічні умови її упровадження.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

теоретичні – аналіз і узагальнення сучасної психологічної, педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження для визначення понятійного апарату дослідження; обґрунтування компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до використання проєктних технологій;

емпіричні: діагностичні (спостереження, анкетування, інтерв'ювання, опитування, бесіда, тести); для визначення стану та динаміки готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; *експеримент* (констатувальний і формувальний), проведений для виявлення, обґрунтування, перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології на уроках у початковій школі;

статистичні методи кількісної та якісної обробки результатів експерименту для доведення ефективності запропонованої експериментальної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності, що охоплює теоретико-концептуальний, змістовий, процесуально-діяльнісний, результативно-оцінювальний блоки;

визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів),

розкрито сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності»;

уточнено значення понять «метод проєктів», «проєктна технологія», «підготовка майбутніх учителів початкової школи», «готовність»;

удосконалено процес формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування інноваційних технологій в професійній діяльності;

визначено та *схарактеризовано* компоненти (мотиваційний, змістовий, діяльнісний), критерії (особистісно-мотиваційний,

інформаційно-когнітивний, операційно-технологічний) та рівні (низький, середній, високий) готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності;

подальшого розвитку набули зміст та інноваційні технології професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні змісту вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проєктне навчання у початковій школі», методики і завдань для діагностування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, які можна використати у підготовці здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта».

У навчально-методичному посібнику «Проєктна технологія навчання у початковій школі» представлено навчальні матеріали, які можна застосовувати здобувачам вищої освіти під час підготовки до практичних занять та під час педагогічної практики в початковій школі, а також учителям-практикам у професійній діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Теоретичні та практичні положення і висновки дослідження можуть застосовуватися у розробленні планів і робочих програм навчальних дисциплін для підготовки вчителів початкових класів з метою підвищення якості освіти; створенні підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів педагогічних факультетів.

Апробація матеріалів дисертації відбувалася шляхом оприлюднення на наукових конференціях різного рівня: *міжнародних* («Сучасний вчитель початкової школи: Європейський вимір» (Рівне, 2017) «Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects» (Berlin, Germany, 2022), *всеукраїнських* («Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи» (Рівне, 2017), «Сучасний вчитель початкової школи:

проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи» (Рівне, 2019), «Педагогічна толерантність як складова професіограми учителя (Актуалізація ідей В. О. Сухомлинського)» (Миколаїв, 2020), «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового простору» (Глухів, 2022), *регіональних* (IV науково-практична Інтернет-конференція «Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети» (Рівне, 2017) «Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи» (Рівне, 2019) та щорічних *звітних* наукових конференціях викладачів, співробітників та здобувачів вищої освіти (2017–2021 рр.).

Результати наукового пошуку обговорювалися під час щорічних звітних наукових конференцій викладачів, співробітників і здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (2019–2022 рр.) та звітних конференцій аспірантів і докторантів (2019–2022 рр.)

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Рівненського державного гуманітарного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка упродовж 2019–2022 років. В експериментальній роботі взяли участь 360 майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп та 360 здобувачів вищої освіти контрольних груп.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/20 від 20.09.2022 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/03/2362 від 13.09.2022 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1150 від 22.09.2022 р.) та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 1927/01-38/57 від 23.09.2022 р.).

Публікації. Зміст роботи представлено у 13 публікаціях автора (9 одноосібних), серед яких 6 відображають основні наукові результати, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України (4 одноосібні), 1 стаття у зарубіжному виданні, 7 додатково відображають результати дисертації (6 публікацій у матеріалах наукових конференцій та 1 навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти).

Особистий внесок дисертантки у публікаціях, підготовлених спільно з Н. Грицай, полягає у розробленні теоретичних і методичних основ підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у початковій школі. У статті «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології», авторський внесок становить 60% (аналіз наукової літератури та навчальних програм, розкриття сутності готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності), у статті «Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі» – 70% (визначено структуру готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, запропоновано характеристику рівнів сформованості цієї готовності), а в публікації «Експериментальна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології» – 75% (проаналізовано результати педагогічного експерименту).

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 231 найменування (25 іноземними мовами), 14 таблиць, 7 рисунків та 7 додатків. Загальний обсяг дисертації – 247 сторінок, обсяг основного тексту – 152 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності як психолого-педагогічна проблема

Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в Україні регламентується низкою нормативних документів: законами України «Про освіту» (2017) [163], «Про вищу освіту» (2014) [161], «Концепцією розвитку педагогічної освіти» (2018) [133], Концепцією «Нова українська школа» (2016) [136], стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта» (2021) [180], професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) [134], «Державним стандартом початкової освіти» (2018) [57] та ін.

Зокрема, впровадження реформи «Нова українська школа (НУШ)» [136] передбачає зміну підходів до підготовки майбутніх учителів у нашій державі. Адже саме на педагогові тримається будь-яка освітня реформа. У Новій українській школі потрібен умотивований учитель, учитель-інноватор, який реалізуватиме на практиці особистісно орієнтований підхід, педагогіку партнерства, використовуватиме найсучасніші технології навчання, застосовуватиме творчість в освітньому процесі.

Особливо це стосується вчителів початкової школи, оскільки саме з цієї ланки почалося становлення Нової української школи.

Теоретичні основи професійної підготовки вчителів обґрунтовано в дослідженнях українських учених Л. Хомич [193], М. Чобітька [198], О. Антонової, О. Дубасенюк, Т. Семенюк [61] та ін.

Проблемі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи присвячена низка наукових праць: О. Будник [26], В. Бондаря та І. Шапошнікової [18], Л. Коваль [81], Н. Ковальової [82], О. Комар [88], О. Красовської [95], О. Ліннік [111], І. Новик [139], Н. Руденко [169] та ін.

Зокрема, О. Будник вивчала підготовку майбутніх учителів до соціально-педагогічної діяльності [26], О. Красовська досліджувала підготовку у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій [95], О. Ліннік – підготовку до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями [111], І. Новик – підготовку до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів школярів [139] тощо.

З огляду на це важливо ретельно придивитися до підготовки вчителів, детально проаналізувати її зміст, форми та методи, окреслити пріоритетні напрями її вдосконалення та модернізації.

Відповідно до тлумачного словника української мови підготовку розглядають як:

- 1) «забезпечення здійснення, проведення, існування чогось, завчасно роблячи, готуючи для цього все необхідне»;
- 2) «запас знань, навичок, досвід ..., набутий у процесі навчання, практичної діяльності» [27, с. 767].

У контексті представленого дослідження підготовку визначаємо як процес навчання, результатом якого є готовність до діяльності.

За В. Моргуном, підготовку, що є важливим етапом становлення особистості, розуміють як появу певних новоутворень, удосконалення особистості, незавершеність процесу розвитку, тобто його нескінченність в ході онтогенезу [130].

Погоджуємося з ученим з цього питання, оскільки підготовка майбутніх учителів початкових класів передбачає опанування нових психологічних, педагогічних і спеціальних знань, оволодіння новими компетентностями, удосконалення певних умінь, викристалізовування професійних якостей та ін.

Саме від професійної підготовки здобувачів вищої освіти залежить професійне становлення майбутніх учителів початкової школи.

Підтримуємо думку Н. Грицай про те, що професійне становлення педагога – це, насамперед, «формування професійно значущих якостей особистості, професійної спрямованості, а також розвиток професійної компетентності, готовності до професійної діяльності та професійного вдосконалення» [45, с. 14]. Професійне становлення здобувачів починається ще під час професійної підготовки у закладі вищої освіти.

У наукових розвідках розкрито різні підходи до трактування поняття «професійна підготовка» та її складників.

Дослідники тлумачать професійну підготовку як синонім «професійної освіти», як складник професійного становлення, як сукупність компонентів, що визначають готовність до професійної діяльності [76; 95; 172; 173; 174; 187] та ін.

Зокрема, Н. Ігнатенко констатує, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи є сукупністю «психологічних і моральних якостей особистості, обсяг знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає можливість фахівцям забезпечувати навчання учнів відповідно до вимог Державного стандарту...» [76, с. 46].

В. Семиченко потрактовує професійну підготовку як процес професійного становлення студентів, їх залучення до освітньої діяльності [174].

Грунтуючись на системному підході, Т. Садова тлумачить професійну (професійно-педагогічну) підготовку як «систему взаємопов'язаних і

взаємодіючих структурних і функціональних компонентів, сукупність яких забезпечує достатній рівень готовності студентів до майбутньої професійної діяльності» [172, с. 168].

Дослідниця О. Тімець називає професійною підготовкою майбутніх учителів «спеціально організований процес», під час якого здобувачі вищої освіти опановують теоретичні знання (зокрема фундаментальні), у них відбувається вироблення практичних умінь та навичок, формуються професійно значущі якості особистості, які будуть затребувані у майбутній професійній діяльності [187, с. 13].

У дисертації О. Красовської професійно-педагогічну підготовку майбутнього вчителя визначено як «процес засвоєння знань, умінь, способів дій, необхідних для здійснення ... освітньої діяльності в умовах навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку та його неперервного професійного вдосконалення» [95, с. 56].

Згідно з дослідженнями О. Семенов, мета професійної підготовки майбутніх учителів (за умови оптимального й гармонійного співвідношення різних компонентів системи професійної підготовки) формувати мотивацію педагогічної діяльності, професійну культуру педагогів, забезпечувати опанування ними того обсягу знань (психолого-педагогічних, загальнокультурних і спеціальних, професійних умінь та навичок, які їм будуть необхідні у педагогічній діяльності для реалізації професійних функцій, зокрема управлінських, культурно-просвітницьких, науково-методичних, виховних та соціально-педагогічних [173, с. 29].

У наукових розвідках виокремлюють фундаментальний, соціально-гуманітарний, загальнокультурний, інформаційно-технологічний, психолого-педагогічний, методичний, практичний та інші складники професійної підготовки майбутніх учителів [76; 99].

Зокрема, Л. Макаренко зазначає, що важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є

комп'ютерна грамотність [115]. О. Кочерга наголошує на необхідності підготовки здобувачів вищої освіти до роботи з батьками [93].

Погоджуємося з В. Ковальчуком у тому, що сучасний учитель повинен бути:

- 1) патріотом своєї країни (щирим, свідомим та відданим);
- 2) висококваліфікованим фахівцем;
- 3) знати психологію, бути доброзичливим і тонким психологом;
- 4) достатньою мірою опанувати інформаційні та освітні технології [83, с. 15].

Крім того, вважаємо, що сучасний учитель має бути інноватором, людиною нової генероації, здатної на зміни та ефективно впроваджувати інновації в освітній процес.

У Концепції розвитку педагогічної освіти вказано, що «конкурентоспроможність педагогічного працівника визначається його професіоналізмом, залежить від рівня кваліфікації, досвіду педагогічної діяльності, майстерності, наявності професійно значущих якостей, зокрема мобільності, особистої відповідальності за власний неперервний професійний розвиток, налаштованості на сприйняття нового, здатності до особистого творчого розвитку, *інноваційних пошуків і відкриттів*» [133].

Підготовка майбутніх учителів початкової школи в Україні відбувається в закладах вищої освіти та фахової передвищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта». У пропонованому дослідженні вивчатимемо освітній процес лише в закладах вищої освіти.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи здійснюється на основі компетентнісного підходу, який спрямований на формування в здобувачів низки пов'язаних між собою компетентностей.

У Національному освітньо-науковому глосарії зазначено, що «компетентність / компетентності – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей,

що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [135, с. 43].

Погоджуємося з О. Митником у тому, що професійна компетентність педагога – це його здатність кваліфіковано й ефективно використовувати набуті знання (теоретичні, знання-цінності та знання-засоби) у стандартних і нестандартних педагогічних ситуаціях [127].

О. Семенов констатує, що професійну компетентність визначають як рівень сформованості певного комплексу знань та вмій, культури мовлення, цінностей, педагогічних здібностей, певного стилю спілкування, які потрібні для того, щоб ефективно здійснювати педагогічну діяльність [173, с. 32].

Сутність складників професійної компетентності вчителя чітко встановила О. Дубасенюк:

1) до теоретичних знань віднесла розуміння психо-фізіологічні особливості різних вікових категорій учнів, особливостей засвоєння ними навчального матеріалу, знання змісту освіти, принципів, форм, методів і технологій навчання, основ педагогіки партнерства та ін.;

2) знаннями-цінностями є знання специфіки педагогічної професії та її цінності, педагогічної етики, основних моральних якостей людини;

3) до знань-засобів зараховують знання методики навчання окремих освітніх галузей, форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності школярів та її активізації, інноваційних технологій навчання (виділено нами – С. К.) [60].

З огляду на це у представленому дослідженні професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів тлумачимо як *процес формування низки загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності у початковій школі.*

Варто зазначити, що компетентності є підґрунтям кваліфікації випускника закладу освіти [135, с. 43].

У сучасній початковій школі втілюються новітні підходи до навчання, впроваджуються інноваційні технології, нетрадиційні засоби навчання, створюється нове освітнє середовище тощо. Тому майбутній учитель має бути готовим до реалізації завдань Нової української школи, формування необхідних компетентностей школярів, їхнього розвитку та самореалізації в освітньому процесі. І починати готувати до цього майбутніх педагогів варто ще під час навчання в закладі вищої освіти.

Актуальною для нашого дослідження є думка О. Огієнко, яка вважає важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів формування їхньої *готовності* до інноваційної педагогічної діяльності. Учена наголошує, що «сучасний учитель – це педагог інноваційного спрямування, який готовий до змін, до переорієнтації власного мислення, до виконання інноваційної педагогічної діяльності» [141, с. 157].

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти визначено перелік компетентностей випускника та нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання.

Особливо важливою у контексті представленого дослідження є спеціальна компетентність СК-7. «Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору *оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів* у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти» [180]. До таких освітніх галузей належать: природнича, математична, мовно-літературна, технологічна, громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна, інформатична, мистецька, фізкультурна [57].

Серед програмних результатів навчання особливо актуальним є ПР-12 «Застосовувати методи та прийоми навчання, *інновації*, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і

нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування» [180].

Оскільки в наведеному стандарті вказана професійна кваліфікація – «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», то звернімося також до професійного стандарту вчителя початкових класів [134].

Згідно із тлумаченням у педагогічному словнику професійна діяльність вчителя – це вид діяльності, що виконується особистістю на постійній основі і передбачає здійснення психолого-педагогічного впливу на школярів з урахуванням «їхніх інтересів, вікових та індивідуальних особливостей, захоплень, духовного світу і разом з тим у цілеспрямованому управлінні процесом управління і розвитку особистості» [38, с. 383].

У професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» зазначено основну мету *професійної діяльності вчителя*, яка передбачає організацію ним навчання та виховання школярів у процесі здобуття ними освіти шляхом формування в учнів необхідних компетентностей, цінностей (загальнонаціональних і людських), творчих здібностей для успішного навчання та самореалізації [134].

Відповідно до професійного стандарту у переліку професійних компетентностей вчителя виокремлено предметно-методичну компетентність, що передбачає, зокрема, «здатність добирати та використовувати *сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів*» [134, с. 7].

Відтак, з-поміж обов'язкових умінь і навичок учителів – уміння застосовувати інноваційні технології навчання різних освітніх галузей (A2.4.U2) [134, с. 12].

Інноваційними технологіями навчання називаємо такі технології навчання, які орієнтовані на підвищення якості освітнього процесу, активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток у них творчих

здібностей тощо. До них можна віднести такі технології: технології інтерактивного навчання, технологію розвитку критичного мислення, кейс-технології, технології дослідницького навчання, технологію проєктного навчання, інформаційно-комунікаційні технології та багато інших [51; 59; 63; 77; 86; 147; 157; 158; 175].

Підготовка майбутніх учителів до застосування різноманітних технологій навчання висвітлена в розвідках І. Богданової [15], Н. Ковальової (інноваційні технології) [82], О. Комар [88], Л. Скалич [176], Н. Руденко [169] (інтерактивні технології), М. Горват, М. Кузьма-Качур [41] (технології кооперативного навчання) [41], О. Суховірського [183], В. Kuźmińska-Sołśnia, К. Ziębakowska-Cecot [214], D. Szumna [225] (інформаційні технології) тощо. Найбільш повно теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій розкрито в дисертації О. Комар [88].

У межах дослідження найбільший інтерес для нас представляє проєктна технологія, сутність і особливості якої буде розкрито в підрозділі 1.2.

Проблему використання проєктної технології / методу проєктів у підготовці майбутніх педагогів висвітлено у працях Р. Гуревича та М. Кадемії [53], О. Войтович [33; 34], М. Елькіна [67; 68], С. Мантуленко (вчителі географії) [116], О. Горбенко [40], О. Ролінської [168] (вчителі музики), Н. Грицай [43; 47; 48], І. Сяської [185] (вчителі біології, природничих наук), О. Омельчука, В. Шабаги [142] (вчителі технології), І. Сяської (вчителі природничих дисциплін), Е. Ананьян [2] (вчителі іноземних мов), Н. Мироненко [126], І. Бартенєвої [7], О. Боровець [24], О. Аліксійчук, В. Федорчук [1], О. Зосименко [73; 74], зокрема майбутніх учителів початкової школи –С. Буднік [17], Б. Павлюк [148], та ін.

Сьогодні вимагає від майбутнього учителя початкової школи бути інтелектуально розвиненим і соціально активним, впроваджувати новітні

технології і засоби навчання для виконання своєї професійної функції – підготувати учнів до співіснування в соціумі. У площині такого бачення особливостей підготовки вчителів початкової школи до педагогічної діяльності необхідно визначити ті чинники, що суттєво впливають на модернізацію професійної підготовки майбутніх педагогів (гуманізація освіти, перехід до реалізації нових стандартів освіти, застосування особистісно-зорієнтованого й компетентнісного підходів в освітньому процесі, педагогіка співробітництва тощо).

Сучасні педагогічні технології сприяють підвищенню рівня загальних і фахових компетентностей та професіоналізму майбутніх учителів початкової школи. Їхня професійна підготовка в закладах вищої освіти має забезпечувати розвиток педагогічного мислення та вміння застосовувати технології навчання. Цьому має сприяти застосування в освітньому процесі ефективних методів і прийомів навчання, спрямованих на зменшення трудомісткості пошуку прийнятних рішень і підвищення інтелектуальної творчої продуктивності учнів.

З першого вересня 2018 року в Україні учні початкової школи розпочали навчатися відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти. У цьому документі зазначено, що основним завданням початкового навчання є оволодіння учнями ключовими компетентностями [57].

Зрозуміло, що формування й розвиток компетентної особистості учня можливий лише за наявності відповідного рівня сформованості компетентностей учителя. Зокрема, для того, щоб школярі вміли якісно виконувати навчальні проєкти, необхідно готувати до цього майбутніх педагогів ще під час їхнього навчання в закладах вищої освіти.

Погоджуємося з Н. Грицай у тому, що використання проєктної технології у процесі підготовки майбутніх педагогів дає їм можливість не тільки засвоїти нові знання, зрозуміти міжпредметні зв'язки, а й розвинути

та вдосконалити проєктувальні уміння, навчитися методично грамотно організовувати проєктну діяльність школярів [48].

В освітньому процесі початкової школи останніми роками все частіше застосовуються різноманітні інноваційні технології, зокрема проєктна технологія, що потребує відповідної *готовності* майбутніх педагогів до їх використання.

У педагогічному енциклопедичному словнику зазначено, що професійна готовність здобувачів вищої освіти – це «інтегративна особистісна якість і істотна передумова ефективності діяльності після закінчення ЗВО» [38, с. 382].

Професійна готовність – це результат професійної підготовки, яка охоплює багато складників, зокрема готовність до впровадження інновацій в освітній процес.

Проблемі формування готовності вчителів початкової школи до різних видів професійної діяльності упродовж останніх десятиліть присвячено низку досліджень вітчизняних науковців [49], як-от:

- Т. Бережинська (готовність до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів, 2002) [11];
- С. Мартиненко (до діагностичної діяльності, 2014) [119];
- О. Матвієнко (до творчої навчально-виховної діяльності, 2012) [124];
- Д. Пащенко (готовність до гуманістичного виховання учнів, 2006) [150];
- М. Прокоф'єва (до навчання на засадах диференційованого підходу, 2016) [166];
- В. Ушмарова та О. Каданер (до роботи зі здібними учнями, 2015) [188];
- О. Красовська (до впровадження інноваційних технологій у галузі мистецької освіти, 2013) [94];
- М. Шкабаріна, Л. Мельничук, С. Близнюк (до використання

мультимедійних технологій, 2022) [203] та ін.

Особливо варто виокремити наукову розвідку Л. Дубровської, яка вивчала проблему готовності вчителів початкових класів до впровадження реформ Нової української школи [62].

Поняття «готовність», хоч і часто вживається в науковій літературі, проте не має єдиного визначення.

У тлумачному словнику потрактовують готовність як «бажання зробити що-небудь» [27, с. 257].

Готовність є важливою умовою ефективної реалізації певної діяльності. На наш погляд, готовністю можна називати не лише бажання, а й здатність (моральну, психологічну, інтелектуальну, фізичну) виконувати якусь роботу. Тобто готовність передбачає як мотиваційний, так і знаннєвий та діяльнісний аспект. Проаналізуємо це поняття детальніше.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дав підстави стверджувати, що готовність розглядають як особистісне утворення, активний стан особистості, інтегративну особистісну якість, підготовленість до чогось, установку на діяльність, ситуативний стан, мобілізацію складників особистісного та професійного досвіду, сукупність здібностей та ін. [49].

Зокрема, психолог В. Моляко розуміє готовність як особистісне утворення, що становить систему з багатьох компонентів, які дають змогу окремій особистості виконувати певну роботу [129].

В «Енциклопедії освіти» готовність тлумачать як «стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем особистості, які сприяють виконанню певного виду діяльності» [69, с. 136-137].

А. Линенко потрактовує готовність як цілісне стійке особистісне утворення, що відзначається вольовою та емоційно-когнітивною мобілізацією під час залучення особистості до окремої діяльності [109].

Дослідниця Т. Гуркова, детально аналізуючи поняття «готовність» у науковій літературі, вказує на наявність двох підходів до тлумачення готовності: функціонального та особистісного. Перший підхід полягає в тому, що готовність розглядають як тимчасовий стан (натхнення, зосередженість), спрямований на досягнення певної мети. Другий підхід передбачає вивчення готовності як утворення особистості, що охоплює знання, вміння, вольові якості, мотиваційний аспект тощо [54, с. 321].

У пропонованому дослідженні розглядатимемо готовність саме крізь призму особистісного підходу.

Готовність може залежати від багатьох чинників, зокрема від знань та досвіду, індивідуальних особливостей людини [49].

Погоджуємося з Л. Костюченко в тому, що професійна готовність відіграє важливу роль, уможливаючи здатність діяти у певних обставинах згідно із моральними та професійними принципами, виконувати професійні завдання, реалізовувати професійні знання та вміння [92]. Одним із завдань учителя початкової школи є організація проектної діяльності учнів шляхом запровадження проектної технології в освітній процес.

Необхідно диференціювати поняття «професійна придатність», «професійна готовність» і «професійна компетентність».

Професійна придатність – це сукупність тих якостей особистості, які дадуть змогу забезпечити успіх у певній професії. Професійна готовність у ході професійної підготовки трансформується у професійну готовність.

У наукових джерелах по-різному визначено співвідношення понять «компетентність» і «готовність». Результатом освіти в закладі загальної освіти є сформовані компетентності, передбачені відповідною освітньою програмою. Результатом професійної підготовки є професійна готовність [49].

Л. Карташова вказує, що компетентність і готовність мають три спільні компоненти (теоретичний, практичний і методичний). Крім того,

готовність охоплює ще й психологічний компонент, що передбачає мотивацію до професійної діяльності, самовдосконалення, розвиток особистісних якостей тощо [79, с. 93].

Розрізняють тимчасову (лише у певний період) та довготривалу (стійка і цілісна структура) готовності.

Готовність до професійної діяльності, зокрема до професійної діяльності вчителя початкової школи, була предметом дослідження у багатьох наукових розвідках.

Так, Д. Пащенко досліджував готовність майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання, яку тлумачив як «сукупність особистісних, психологічних і професійних особливостей вчителя», яка дає йому змогу успішно втілювати завдання гуманістичного виховання [150, с. 19]. Автор зазначав, що, окрім професійної придатності, професійна готовність охоплює науково-теоретичну й практичну підготовку вчителя.

Під час вивчення готовності майбутнього вчителя початкової школи до навчання на засадах диференційованого підходу М. Прокоф'єва розглядала її як «складне, динамічне, цілісне *особистісне утворення*, що поєднує мотиваційно-ціннісний, змістовно-гностичний, процесуальний, дослідницько-рефлексивний компоненти», сформованість професійних якостей і здібностей особистості, які забезпечують ефективність освітнього процесу в початковій школі [166].

Представимо сформульовані авторами визначення цієї готовності у таблиці (табл. 1.1).

Готовність учителя початкової школи до професійної діяльності – досить широке поняття, оскільки, згідно із дослідженнями Л. Хомич, О. Івлієвої та ін., вона поєднує педагогічну, психологічну та предметну підготовку й певні особистісні якості [75; 193].

Таблиця 1.1

**Тлумачення готовності майбутніх учителів початкової школи у
наукових працях українських дослідників**

Поняття	Тлумачення	Автор, джерело
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Готовність учителя початкових класів до професійної діяльності	Багатокомпонентний утвір, який складається з особистісних якостей педагога, а також охоплює педагогічну, психологічну, предметну підготовку	О. Івлієва [75]
Готовність вчителів початкової школи до роботи з ліворукими дітьми	Складне утворення, що охоплює сукупність знань, навичок та вмінь, індивідуально-психологічних якостей особистості, а також ставлення, потреби, почуття, погляди та переконання, мотиви й установки.	Л. Шкарбан [204]
Готовність майбутнього вчителя до творчої навчально-виховної діяльності	Професійні, психологічні та особистісні якості в їх сукупності, що охоплюють ціннісно-мотиваційну, змістово-процесуальну та дієво-операційну сфери педагогічної діяльності, що дає можливість успішно реалізувати педагогічну взаємодію в освітньому процесі	О. Матвієнко [124]

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Готовність вчителя початкових класів	Цілісне інтегральне утворення, що поєднує спеціальну психологічну та предметну підготовку, систему знань, особистісні якості, вміння творчо підходити до розв'язання педагогічних ситуацій, бажання постійно самовдосконалюватися.	Костюченко Л. [92]
Готовність вчителя початкової школи до формування національної свідомості молодших школярів	Складне особистісне утворення, що представляє систему інтегрованих якостей для презентації власної позиції особистості, сукупність знань і вмінь, необхідних для формування національної свідомість учнів під час освітнього процесу.	К. Маргітич [118]
Готовність майбутнього вчителя початкової школи до використання засобів ІКТ у професійній діяльності	Якість особистості, яка відображає систему знань, умінь, навичок, здібностей особистості, потрібних для творчого застосування ІКТ у професійній діяльності. Втілюється в трьох сферах особистості: мотиваційній, інтелектуальній та предметно-практичній.	О. Снігур [179]

1	2	3
Готовність майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із ІКТ	Цілісна особистісна якість, що передбачає синтез низки компонентів (мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексійного) для забезпечення ефективної професійної діяльності	Л. Дзюба-Шпурик [58]

Одним із складників професійної готовності майбутніх учителів початкової школи є готовність до застосування проектної технології.

У пропонуваному дослідженні готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності тлумачимо як *результат їх професійної підготовки, як інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проектної технології у професійній діяльності в початковій школі.*

Готовність майбутнього вчителя охоплює такі складники, як мотиви, знання, навички, уміння, способи дій та ін., тому в структурі такої готовності визначено певні компоненти, які їм відповідають [49].

З. Курлянд готовність учителя почленовує на особистісний та процесуальний компонент. Особистісна готовність охоплює інтерес, відповідальність, ставлення до роботи, впевненість, мобілізацію зусиль. Процесуальна готовність передбачає наявність професійних знань, умінь, компетентностей, дій та операцій [151, с. 225-227].

У працях А. Линенко виокремлено три компоненти готовності педагога до професійної діяльності: когнітивний, мотиваційний та операційний [109]. О. Івлієва називає мотиваційний, змістово-процесуальний та рефлексивний компоненти [75].

О. Снігур визначила чотири компоненти: мотиваційний, операційний, емоційно-вольовий та оцінювально-рефлексивний [179].

В інших наукових дослідженнях компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи також три–чотири:

- мотиваційний, змістовий, технологічно-рефлексивний (Г. Шпиталевська) [205];

- мотиваційний, змістовий та оцінювально-результативний (Л. Шкрабан) [204];

- мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний (О. Комар) [88];

- мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексійний (Л. Дзюба-Шпурик) [58];

О. Красовська у своєму дослідженні запропонувала п'ять компонентів готовності: мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-технологічний, ціннісно-естетичний, особистісно-рефлексивний [95].

У межах дослідження визначено три компоненти готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності: мотиваційний, змістовий і діяльнісний.

Мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності полягає у позитивному ставленні до педагогічної діяльності загалом та використання проектів в освітньому процесі зокрема, наявності мотивації до застосування проектної технології у навчанні школярів, прагненні опанувати технологію проектної діяльності.

Змістовий компонент готовності ґрунтується на ознайомленні здобувачів із сутністю та значенням навчальних проектів, основними етапами проектної технології та особливостями її впровадження в початковій школі.

Діяльнісний компонент готовності передбачає уміння організувати проектну діяльність школярів, самостійно виконувати навчальні проекти і

підбирати цікаві навчальні проєкти для учнів початкової школи з метою формування в них необхідних компетентностей [49].

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи має бути спрямована на оволодіння знаннями про проєктну технологію, формування умінь та навичок організовувати проєктну діяльність учнів та стимулювання прагнення застосовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи. Важливою умовою ефективності такої підготовки є забезпечення єдності мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проєктної технології, розвиток кожного з цих компонентів на високому рівні.

1.2. Сутність та структура проєктної технології навчання

У Концепції Нової української школи наголошено на важливості використання в освітньому процесі методів і технологій, які «вчать учнів робити самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, ураховують індивідуальність учня» [136].

З огляду на це в сучасних умовах необхідним є впровадження в закладах загальної середньої освіти різноманітних інноваційних технологій навчання.

Серед таких технологій вигідно вирізняється проєктна технологія, оскільки вона створює відповідні умови для творчого розвитку і самореалізації учнів, дає можливість сформувати в них основні компетентності, визначені Державним стандартом початкової освіти [57].

Проєктна технологія не є новою у педагогічній науці.

Метод проєктів виник ще на початку ХХ століття. Хоча йому налічується вже 100 років, попри це проєктна технологія дотепер не стала

загальнопоширеною в Україні, до сьогодні ще не всі педагоги підготовлені до застосування проєктів в освітньому процесі.

Основоположником методу проєктів вважають Джона Дьюї [65; 66], а послідовниками його ідей – В. Кілпатріка [210] та Е. Коллінгса [85].

Сутність проєктної технології детально розкрита в наукових працях О. Коберника [165; 211], О. Онопрієнко [125; 143–144], О. Кондратюк [125], О. Пехоти [147], Н. Грицай [51], М. Мартинюка, М. Декарчук [122], С. Сисоєвої [175] та ін.

Використанню проєктної технології у навчанні школярів присвячено дисертації українських науковців С. Генкал [36], О. Зосименко [73], Н. Поліхун [159] та ін.

Застосування проєктної технології в початковій школі було предметом вивчення В. Андрієвської [3], Б. Андрійчук, Н. Данильченко [4], О. Байнякшиної [6], В. Білик [13], Н. Білоусової [14], Л. Бодько [16], В. Бондар [19], Т. Бондаренко [20], О. Боровець [21], А. Власенко [31], І. Даніліної [55], О. Карабін [78], С. Луців та Г. Савицької [113], Т. Марченко [120], О. Онопрієнко [125; 143; 144], Р. Михайлишин [128], Н. Рудницької [170], А. Струк [181], Л. Шевчук [200], М. Шевчук [201] та ін.

В «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» С. Гончаренка метод проєктів розглядають як «організацію навчання, за якої учні набувають знань у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів» [38, с. 278].

Слово «проєкт» запозичене з латинської мови (*projectus*) і трактується як «кинутий уперед» [138, с. 498]. Проєктом називають якийсь план, задум, намір, ідею.

Проєкт – це процес, який досягає певної мети, здійснює зміни, має свій характер роботи, передбачає використання різних ресурсів, має чіткі межі використання в часі (початок і кінець) і пов'язаний із створенням проєктної групи. Проєкт реалізується у ході індивідуальної, групової або колективної

діяльності учнів і спрямований на кінцевий результат (продукт) [106].

В основу методу проєктів покладено ідею розв'язання тієї чи іншої теоретично або практично значущої проблеми. Сьогодні вміння використовувати метод проєктів в освітньому процесі вважають ознакою високої компетентності педагога [106].

Важливе значення методу проєктів надають у таких країнах, як Польща, Словаччина, Великобританія, Німеччина, а також Сполучені Штати Америки, де вперше з'явився цей метод.

Основні тенденції розвитку проєктної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття визначила О. Огієнко [140].

В Україні метод проєктів впроваджено ще у 1926–1928 роках, що, на думку дослідниці того періоду Л. Базиль, сприяло перетворенню «комплексної системи» навчання в 1930–1932 роках на «комплексно-проєктну» [5].

Підтвердженням цього є результати наукових пошуків Г. Черненко, яка виокремлює 1920–1933 роки як етап новаторства та експериментів, під час якого використовували різні нові методи, зокрема метод проєктів [197].

Метод проєктів мав на меті залучення учнів до безпосередньої практичної діяльності. Важливим було самостійне прагнення школярів до виконання проєктної діяльності: не за вказівкою вчителя чи наставника, а за власною ініціативою. Особливістю проєктної діяльності учнів був її інтегративний характер, тобто поєднання знань та вмінь з різних предметів і галузей знань [5; 197].

Визначальною рисою проєктів у 30-х роках минулого століття був тісний зв'язок із життям та досвідом дитини. Навчальною програмою передбачалося набуття учнями навичок, пов'язаних зі створенням цікавих і корисних речей. До роботи залучалась велика кількість дітей, проте на основі колективної праці кожен отримував можливість розвивати власну активність [106; 143].

Проте в 30-х роках метод проєктів було заборонено через певні перегини і зниження якості навчання школярів, а його використання і децю іншій інтерпретації відновилося лише через кілька десятиліть.

Так, у 90-х роках ХХ століття метод проєктів знову активно впроваджується в педагогічну науку і практику [36; 73; 159].

У ХХІ столітті метод проєктів визначають як технологію, яка мотивує учнів до навчання, формує в них основні компетентності та залучає до пошукової діяльності [106]. Погоджуємося з думкою провідних учених про те, що термін «технологія» у цьому випадку є більш коректний, і тому рекомендований до вживання.

Зокрема, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови технологію визначено як «сукупність виробничих дій, методів, процесів у конкретній галузі виробництва, прийомів, які застосовуються у будь-якій справі, майстерності тощо» [27, с. 1002].

Оскільки метод проєктів охоплює різні методи (дослідницькі, пошукові, проблемні), то його справді правильніше називати проєктною технологією.

Крім того, ознаками технології є цілісність, структурованість, чіткий алгоритм дій, гарантованість результату, прогнозованість та відтворюваність. Ці всі ознаки характерні для проєктної технології.

Проєктна технологія, яку вважають провідною технологією ХХІ століття, є особистісно-орієнтованою технологією навчання, в основі якої – усвідомлення унікальної сутності кожного учня, його індивідуальності.

Погоджуємося з О. Карабін у тому, що проєктна технологія сьогодні «переживає нове народження» [78]. Під час використання цієї технології змінюється роль учителя з транслятора знань у помічника та консультанта, який створює особливе освітнє середовище.

Особливістю проєктної технології та її широке поширення в різних країнах світу зумовлене тим, що вона забезпечує розвиток умінь школярів

працювати в колективі, планувати діяльність, приймати рішення під час виникнення проблем, долати труднощі в різних ситуаціях, нести відповідальність за виконану справу. Важливою особливістю проектної технології в початковій школі є врахування вікових та психологічних особливостей учнів [106].

На наш погляд, влучним є визначення проектної технології як «способу досягнення мети через детальне розроблення проблеми, яка повинна завершитися практичним результатом, оформленим тим або іншим чином» [52].

Проектна технологія створює умови, які передбачають розроблення навчального проекту.

Якщо взяти до уваги точку зору О. Войного [32], то проекти розглядаються як об'єкт діяльності, що зароджується у свідомості суб'єкта, перетворюється в процесі впливу на нього та оформлюється в конкретній формі (продукт діяльності).

Американський педагог Е. Коллінгс виокремив чотири групи проектів:

- «проекти ігор» (дитячі заняття, мета яких – участь дітей у груповій діяльності: різноманітні ігри, драматичні постановки та ін.);
- «екскурсійні проекти» (вивчають проблеми довкілля та суспільного життя);
- «проекти-розповіді» (діти самостійно готують розповідь у різних формах – письмовій або усній, художній, музичній);
- «конструктивні проекти» (їх завдання створити щось корисне) [85].

Польські науковці пропонують низку критеріїв для класифікування проектів, як-от:

- критерій місця, який допомагає розрізнити проекти, що виконують у школі та поза нею;

- критерій тривалості, відповідно до якого проекти поділяють на короткострокові (кілька годин або днів за тривалістю) та довгострокові (для виконання яких потрібно кілька тижнів або кілька місяців);

- критерій розподілу роботи, що дає змогу визначити індивідуальні проекти (виконують окремі учні) та командні проекти (виконують команди з кількох осіб);

- критерій форми роботи, згідно з яким проекти поділяють на однорідні (учні виконують одночасно і спрямовані на одну й ту ж мету) та диференційовані (передбачають досягнення учнями різних завдань);

- критерій структури, який дає змогу виокремити високоструктуровані, напівструктуровані та погано структуровані проекти [213].

Теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел дав підстави стверджувати, що найпоширенішими є такі типи проектів: монопроекти і міжпредметні проекти, практико-орієнтовані, інформаційні, пошукові, дослідницькі, ознайомлювально-ілюстративні, творчі, рольові та ін.

Завдання, яке ставить перед собою проектна діяльність, – це отримання учнями знань, які в подальшому стають інструментом для розв'язання проблем, що трапляються у різних життєвих ситуаціях. Будь-який проект завжди має чітко виражені етапи і результати, які відповідно оформлюють та презентують.

Основним завданням методу проектів є перехід від теорії до практики, дотримання необхідних вимог на кожному етапі навчання та правильне поєднання знань. Значення проектної технології полягає в стимулюванні інтересів учня до проблем, які збагачують школярів певною сумою знань і можливістю застосування їх на практиці [104].

До основних етапів проекту належать: планування, виконання та презентування. Сутність проектування полягає в реалізації навчальної мети

через розроблення навчальної проблеми, яка закінчується проектом.

О. Демченко визначила такі особливості проектної технології діяльності:

- планування вчителем діяльності учнів протягом певного проміжку часу (тиждень, місяць, семестр);
- зіставлення індивідуальної і колективної діяльності учнів під час виконання пошукової роботи;
- організація міжособистісного та колективного спілкування, взаємодопомоги;
- продумування доручень, які б відповідали уподобанням, здібностям, інтересам та запитам учнів;
- спрямування діяльності учнів на виготовлення певного продукту;
- створення ситуації, яка сприяє успіху [56].

Під час організації проекту є кілька важливих етапів:

- підготовчий (вид, мета, тривалість проекту);
- планування (як досягти поставленої мети, знань, форм і засобів інформації);
- виконання (виконання поставленої мети, зібрання і аналіз інформації, подання результатів);
- презентація проекту;
- підбиття підсумків виконаного проекту [16; 56].

Проектна діяльність учнів передбачає виконання школярами проектів відповідно до кожного з визначених етапів проектної технології.

Алгоритм проектної діяльності подібний до алгоритму проведення наукового дослідження, реалізації творчої діяльності.

Найчастіше виокремлюють п'ять етапів роботи над навчальним проектом: підготовка – планування – виконання – презентування – оцінювання [104].

Спочатку визначають тему, мету і завдання проєкту, розподіляють ролі та планують свою діяльність. Варто зазначити, що учня самі обирають форми проєктної діяльності (колективна, індивідуальна, групова). Потім проводиться робота учнів щодо виконання проєкту, під час якої передбачено різні види діяльності. Обов'язковим результатом проєктної діяльності є створення кінцевого продукту, його презентування перед однокласниками, а також самооцінювання своєї діяльності, обговорення сильних і слабких сторін.

Під час виконання проєкту надзвичайно важливим є пошук інформації, її оброблення, узагальнення та систематизація і подальше використання.

Слушною є думка дослідників [122] про те, що в ході індивідуальної або групової роботи над проєктом школярі самостійно здобувають нові знання та вчать їх застосовувати для розв'язання практичних і пізнавальних завдань, оволодівають практичними вміннями і навичками, аналізують альтернативні погляди на одну і ту ж проблему, систематизують та аналізують інформацію, формулюють гіпотези та перевіряють їх, моделюють, роблять висновки.

О. Карабін стверджує, що проєктна діяльність школярів містить орієнтовно-мотиваційний, операційно-виконавський та рефлексивно-оцінювальний компоненти. Відповідно до галузі знань і вікових особливостей учнів етапи проєктної технології набувають своїх змістових особливостей [78]. Зокрема, учні під час проєктної діяльності відпрацьовують із учителем кожен із компонентів. Розвиток проєктної діяльності школярів передбачає ознайомлення їх з певним видом діяльності, осмислення змісту та його засвоєння і, зрештою, самостійну роботу над проєктом. Так виробляються проєктні вміння – вміння здійснювати проєктні дії [78; 144].

Н. Грицай додає, що виконання проєктів цікаве для учнів, дає змогу навчити їх аналізувати проблему з різних боків, розвивати творчі та комунікативні здібності, реалізовувати зв'язок із практикою, фіксувати результати своєї діяльності у вигляді певного продукту [48].

Робота над проєктом, яка проводиться в малих групах, дає можливість школярам зрозуміти: щоб досягти поставленої мети, необхідні спільні зусилля всіх учасників проєкту. У роботі над проєктом надзвичайно важливою є самомотивація, що значно зростає в разі урахування інтересів і здібностей учнів.

Проєктна технологія може впроваджуватися на різних етапах уроку: під час засвоєння нових знань, узагальнення та систематизації навчального матеріалу, контролю та корекції знань та вмінь учнів тощо [122].

У науковій розвідці Н. Поліхун виокремлено три основні форми організації проєктної діяльності школярів: I – пропроєктну, II – квазіпроєктну і III – навчально-проєктну, що дає змогу скомпонувати урочну і позаурочну форми роботи [160, с. 59].

Л. Мартинець визначила напрями освітнього процесу, у яких можна реалізовувати проєкти: по-перше, це сам навчальний процес, до якого відносять уроки; по-друге, «школа самовиховання» – класні години; по-третє, учнівське самоврядування; по-четверте, гурткова діяльність (проєктні майстерні); по-п'яте, робота з батьками [121].

Учена зазначає, що створення проєктів дає змогу залучити до проєктної діяльності кожного учня та вирішувати поставлені перед ними завдання. Учасники проєкту мають можливість розкрити свої творчі здібності та долучитися до творчої діяльності, в якій розкривають власне «Я», та здійснити самореалізацію, важливу для школяра. На думку дослідниці, можливості творчої самореалізації та новизна підвищують мотивацію до вивчення проєктної діяльності й отримання знань від проєкту [121].

У проєктній діяльності відбувається реалізація завдань навчання, виховання та розвитку. Залучення учнів до проєктної діяльності має позитивний вплив на їхній психоемоційний стан за допомогою зміни методів і прийомів діяльності.

У роботі з учнями під час застосування проєктної технології вчителем використовується особистісно орієнтований підхід до навчання і досягається результат за допомогою певних дидактичних принципів:

- дитиноцентризм – у центрі навчання – учень, який виявляє свою активність і під час виконання проєктного завдання самореалізовується;

- кооперація – під час розв'язання проблемних завдань є взаємозв'язок між учнем і вчителем або учнів між собою у проєктних групах;

- опора на суб'єктний досвід учня – застосування учнем наявних знань і досвіду;

- індивідуальність – урахування рівня розвитку творчих здібностей, інтересів учнів до конкретного виду діяльності, врахування темпу роботи;

- вільний вибір – учні самостійно вибирають тему проєкту, мету, джерело інформації, партнерів, методи досягнення результатів та кінцевий результат подачі;

- зв'язок діяльності з реальним життям – учень поєднує теоретичні знання та практичні дії; проєктна діяльність дає можливість учневі сприймати позитивно навколишнє середовище; проєкт передбачає результат [32, с. 7].

Польські вчені наголошують, що робота учнів за проєктною технологією – це найкращий спосіб набути ключових компетентностей у закладі освіти [218, с. 58].

Дослідниця Н. Грицай визначила низку переваг проєктної технології порівняно з іншими технологіями навчання:

- сприяє підвищенню успішності за рахунок поглиблення, розширення, доповнення, узагальнення, закріплення й повторення навчального

матеріалу;

- стимулює самостійну діяльність;
- вдосконалює вміння вибирати необхідну інформацію з різноманітних джерел;
- забезпечує обмін досвідом;
- активізує творчу діяльність;
- має реальний кінцевий результат;
- передбачає практичну значущість результатів роботи [47, с. 67].

За словами Н. Шахіревої, важливо пам'ятати, що у школярів у такому віці переважає фантазія над реальністю, а вчитель у своїй роботі має продемонструвати вміння не «вбити» тему проєкту і водночас максимально наблизити учнів до кінцевої мети проєктної діяльності; завершеність роботи над проєктом відзначається новизною та суспільною і особистою значущістю для учня [199].

Проєктна технологія дає можливість наблизити учнів до дорослого життя, а також сприяє всебічному розвитку особистості під час організації творчої діяльності.

Раціональною є думка О. Грошовенко про те, що проєктна технологія на сучасному етапі трансформовується у проєктну систему організації навчання, під час якої школярі здобувають знання і набувають уміння та навички щодо виконання практичних завдань навчальних проєктів [28].

Плануючи проєкт, вчитель повинен поставити перед собою чіткі завдання: чи відповідає запланована діяльність віковим особливостям учнів; чи мають школярі досвід проєктної діяльності; чи добре сплановані етапи проєкту; чи відповідає проєкт програмі; яким буде кінцевий результат; чи досягнуть діти необхідного рівня навчальних досягнень [196].

Згідно з О. Цимбал, виконуючи проєкти на уроках в початковій школі, необхідно дотримуватися таких вимог:

1. Ураховувати вікові особливості (потрібна особлива мотивація,

зацікавленість діяльністю, яка відповідає їхнім інтересам, досвіду, знанням, оточенню: грати, співати, малювати та ін.);

2. Вибирати актуальні для цього віку проблеми та отримувати конкретні результати;

3. Використовувати інтегровані знання та вміння, що ґрунтуються на досягненнях молодших школярів;

4. Розвивати незалежність, здатність робити вибір та діяти самостійно (індивідуально, у парах, у малих групах), уміння послідовно виконувати певні дії. Учні поетапно виконують проєкт за допомогою вчителя, який не тільки координує роботу, але й ініціює, планує, організовує її, навчає різноманітних видів діяльності, забезпечує право вибору [196].

О. Байнякшина називає такі вимоги: 1) більш ретельний контроль за виконанням завдань; 2) короткотривалість проєктів; 3) надання переваги творчим проєктам; 4) залучення дітей з підвищеною навчальною мотивацією; 5) пріоритет груповим проєктам для визначення можливостей учнів, їхніх лідерських якостей; 6) для підвищення мотивації запрошувати батьків та учнів інших класів на презентацію проєктів; 7) вибір теми разом з учнями; 8) різноманітність тематики проєктів; 9) добровільність учнів [6].

Продуктом проєкту можуть бути малюнки, плакати, таблиці, карти, виставки, проведені свята тощо. У цьому випадку важливий не тільки кінцевий продукт, а й сам процес його створення. Варто зазначити, що це має бути робота учня, а не вчителя.

Оскільки в початковій школі вчитель тільки ознайомлює учнів з проєктною технологією, то погоджуємося із О. Цимбал, що потрібно показати дітям для прикладу проєкт, який уже виконали інші учні, або підготовлений зразок, який можна розмістити в класі [196].

Плануючи презентацію проєкту, необхідно розв'язати такі завдання:

1) обрати аудиторію глядачів для проведення підсумкової презентації проєкту (батьки, учні, вчителі);

- 2) визначити місце презентації проєкту;
- 3) визначити час проведення презентації проєкту (після уроків, під час свята, на вихідні тощо);
- 4) обрати форму проведення презентації проєкту (виставка, відеосюжет, свято) [155].

Учитель-керівник проєкту має відповісти на такі запитання:

- Хто? (Хто є адресатом проєкту?);
- Що? (Що є основною темою проєкту?);
- Для чого? (Для чого організовано проєкт?);
- Де? (Де буде реалізовано проєкт?);
- Коли? (Коли буде відбуватися проєктна діяльність учнів?);
- Як? (Як остаточно реалізувати та оцінити проєкт?) [212; 213; 217; 230].

Специфічні вимоги висувають до педагога, який керує проєктом. Оскільки завданням виконання проєктів є спрямування учнів на пошукову діяльність, то вчитель сам має вміти виконувати проєкти, висувати гіпотези, знаходити оптимальні варіанти розв'язання проблем тощо.

Погоджуємося з І. Пінчук у тому, що кожен з етапів проєктної діяльності школярів необхідно ретельно контролювати вчителем з огляду на те, що учні молодших класів мають ще невеликий досвід та недостатній рівень теоретичних і практичних знань та вмінь. Саме тому проєкти для учнів початкової школи переважно невеликі за обсягом та короткотривалі. Попри це педагоги мають змогу охопити пошуковою діяльністю під час виконання проєкту майже всіх учнів, особливо тих, хто має високу мотивацію [155, с. 147].

Використання проєктної технології на уроках з різних предметів заохочує школярів, мотивує їх до навчання, дає змогу вчитися на власному досвіді й досвіді інших у конкретній справі, дає можливість поєднати воедино навчання, виховання і розвиток.

Основним завданням виконання проєктів є перехід від теорії до практики, дотримання вимог на кожному етапі навчання та правильного поєднання знань. В основу проєктної технології покладено стимулювання інтересів учня до проблем, які дають можливість засвоїти певну суму знань і застосування їх на практиці.

Проєктна технологія відрізняється від традиційної діяльності учнів на уроці цілою низкою ознак:

- школярі самі вигадують певні починання, створюють задум, а потім його реалізують в ході проєктної діяльності;

- ініціатива має йти від учня, а вчитель – це особа, яка підтримує (стриманий лідер);

- школярі навчаються шляхом дослідницької роботи, пов'язуючи інтелектуальну та практичну діяльність;

- під час виконання проєкту використовується інтерес учнів до чогось нового, невідомого, прагнення до пізнання і трансформується у створення певного творчого продукту;

- під час проєктної діяльності учні мають можливість ближче познайомитися з однокласниками і краще пізнати самого себе;

- виконання проєкту дає учнів право вибору теми, завдань, шляхів розв'язання проблеми, форми представлення проєкту та ін., що підвищує суб'єктність кожного учня;

- теми проєктів узгоджуються між учителем та учнями, залежать від уподобань та інтересів школярів, а також дидактичних завдань, передбачених певним уроком;

- учитель має можливість спостерігати за дослідницькою діяльністю учнів, і в подальшому враховує отриману інформацію та інтереси школярів під час організації їхньої діяльності;

- школярі можуть впливати на вибір діяльності, способи пошуку відповідей на запитання, розподіл завдань тощо;

- під час виконання проєктів можуть використовуватися допоміжні засоби та матеріали, принесені учнями або їхніми батьками [16; 112; 121; 231].

Захищаючи свої проєкти, школярі вчаться слухати своїх співрозмовників, аналізувати думки однокласників, зіставляти їх зі своїми. Під час оцінювання інших, учні оцінюють і себе, у них формується вміння жити серед людей.

Отже, можна зробити висновок, що проєктна технологія на сьогодні є дуже актуальною для використання у початковій школі. Вона характеризується відтворюваністю, тобто може ефективно застосовуватися на різних етапах освітнього процесу.

Залучаючи молодших школярів до проєктної діяльності, вчителі формують у них вміння працювати в колективі, бути відповідальними, аналізувати результати своєї діяльності, усвідомлювати зв'язок теорії і практики. Виконання проєкту має здійснюватися під керівництвом педагога.

Під час роботи в проєкті учні бачать кінцевий результат своєї роботи, встановлюють зв'язок зі своїм життєвим досвідом. У них розвивається вміння самостійно ставити мету і керувати діяльністю, здобувати знання з різних джерел та використовувати їх у практичних діях, що створює можливість для подальшого успішного навчання.

Отже, можна зробити висновок, що *проєктна технологія* є інноваційною технологією навчання, яка вдало поєднує теоретичне і практичне навчання, розвиває творчі здібності учнів і передбачає створення оригінального продукту.

З поняттями «проєктна технологія» і «проєктна діяльність» тісно пов'язане поняття «проєктна компетентність». У широкому розумінні проєктна компетентність – це здатність реалізовувати різноманітні проєкти.

Так, І. Левіна називає проєктною компетентністю вчителя «інтегративну професійно-особистісну якість», що ґрунтується на знаннях,

уміннях, цінностях та особистісному досвіді педагога, що забезпечують ефективну підготовці та впровадження освітніх проєктів [215].

У пропонованому дослідженню *проектною компетентністю* називатимемо здатність учасників освітнього процесу виконувати проєкти відповідно до визначеного алгоритму проєктної технології.

Отже, проєкт – це задум, реалізація якого втілюється в певному продукті. Метод проєктів започаткований на початку 20-х років ХХ століття та відновлений в 90-х роках ХХ століття як освітня технологія (сукупність проблемних, пошукових, дослідницьких (творчих) методів навчання).

Проектна технологія – інноваційна технологія навчання, що вдало поєднує теоретичне і практичне навчання, розвиває творчі здібності учнів і передбачає створення оригінального кінцевого продукту. Етапи реалізації технології полягають у підготовчій роботі, плануванні, виконанні, презентуванні та оцінюванні проєкту.

Проектна діяльність учнів полягає у виконанні проєкту відповідно до етапів проєктної технології. Проектна компетентність – це здатність правильно реалізовувати проєктну діяльність.

Застосування проєктної технології в освітньому процесі початкової школи має свої особливості, які розглянуто в п. 1.3.

1.3. Особливості використання проєктної технології у початковій школі

Реалізація Концепції Нової української школи [136] розпочалася з початкової ланки освіти. Саме в початкових класах в учнів починають формуватися ключові компетентності та наскрізні уміння, необхідні для подальшого навчання упродовж усього життя.

Відповідно до Концепції НУШ в освітньому процесі має зростати частка ігрової, групової, дослідницької та проєктної діяльності [136, с. 22].

Погоджуємося з І. Бехом у тому, що сьогоднішнім завданням вчителя є не просто наповнення школяра певними знаннями, а спрямування освітнього процесу на всебічний та гармонійний розвиток учня, стимулювання гнучкого мислення, креативного рішення та швидкого розв'язання життєвих ситуацій. Це можна реалізувати лише за умов впровадження у шкільний процес нових підходів, методик навчання, а також педагогічних технологій [12, с. 15].

Педагогіка партнерства, розвиток компетентностей, формування цінностей, дитиноцентризм і впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти, наявність формувального оцінювання – це все характерні ознаки сучасної початкової школи.

Учитель Нової української школи повинен володіти різноманітними інноваційними методами і технологіями навчання, втілювати в освітню практику сучасні підходи та новітні дидактичні принципи. З-поміж технологій, які на сьогодні актуалізуються в початковій школі, виокремлюють проєктну технологію. Проєктна технологія застосовується на уроках з різних предметів.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти (2018) метою початкової освіти є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [57].

Відтак, за сучасних умов освітній процес початкової школи повинен бути спрямований на розвиток кожної дитини, а предмети під час навчання мають зосереджуватись навколо учня. Важливим засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів є проєктна діяльність [13, с. 6].

Чим раніше починає розвиватися творчість школярів, тим цей процес буде більш ефективним. Проєктна діяльність уможлиблює різнобічний розвиток учнів, сприяє їхній соціалізації і дорослішанню.

Аналіз навчальних програм для початкової школи дав підстави констатувати, що виконання проєктів передбачено з різних предметів.

Варто зауважити, що в навчальних програмах, за якими навчалися учні початкових класів до 2018 року, було вказано конкретні теми проєктів.

Наприклад, проєкти було передбачено з таких предметів: природознавства («Як живуть мурахи?», «Добра справа для природи»), основ здоров'я («Здоровим бути модно!»), «Я у світі» («Подорожуємо Україною», «Славетні українці») та ін. [42].

Зокрема, у пояснювальній записці до навчальної програми з природознавства для 1–4 класів, затвердженої Колегією Міністерства освіти і науки 4 серпня 2016 року [131], зазначено, що метод проєктів забезпечує реалізацію ідеї індивідуалізації освітнього процесу та розвивального навчання у початковій школі. Автори програми наголошували, що «під час проєктної діяльності на уроках природознавства формуються міжпредметні та ключові компетентності» [131].

У 1-му класі рекомендували виконати не менше двох проєктів на рік, а в 2–4-х класах – 4 і більше:

1 клас – «Як економно використовувати воду в повсякденному житті?», «Хто живе в моїй оселі?», «Як живуть мурахи?», «Дніпро – найбільша річка України», «Добра справа для природи».

2 клас – «Червона книга України», «Як тварини готуються до зими?», «Як рослини готуються до зими?», «Пташина їдальня», «Рослини та тварини – символи України», «Збережемо життя ялинці», «Добра справа для природи», «Пташка року України».

У 3 класі – «Шукачі скарбів» (корисні копалини рідного краю), «Звідки береться пил?», «Теплиця на моєму підвіконні» (виготовлення моделі теплиці та вирощування рослин з насіння), «Чому не можна випалювати стерню?» «Як зберегти тепло і світло в нашому домі?», «Добра справа для природи», «Різноманітність речовин і матеріалів та їх використання».

людиною», «Який дар природи для людства найцінніший?»).

У 4 класі – «Таємниці Червоної планети» (про Марс), «Сестра Землі» (про Венеру), «Крижані велетні» (про Сатурн, Юпітер, Уран, Нептун), «За що Плутон вигнали з родини великих планет?», «Розмаїта Африка», «Цікавий світ Австралії», «Подорож Антарктидою», «Ми живемо в Євразії», «Такі різні Америки», «Добра справа для природи», «Земля – планета Вода» [131].

У типових програмах Нової української школи (О. Савченко та Р. Шияна) наголошено на важливості використання методу проєктів та організації проєктної діяльності школярів [132]. Зокрема, в програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко [132], зазначено міжпредметні навчальні проєкти під час вивчення предметів «Математика», «Я досліджую світ», «Дизайн та технології», «Інформатика», а в програмі Р. Шияна [132] згадано про мистецькі проєкти та проєкти з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [42].

Наприклад, під час вивчення інтегрованого курсу «Мистецтво» передбачено колективні творчі проєкти, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, виставки творів тощо) [132].

Проте орієнтовні теми проєктів у чинних типових освітніх програмах не вказано, тому кожен учитель може пропонувати їх на свій розсуд.

З одного боку, це дає змогу вчителю та учням самостійно обирати будь-яку тему проєкту, що є виявом академічної свободи педагогічних працівників вільного вибору учнів у межах реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, з іншого боку, деякі цікаві проєкти, які не передбачені в програмі, просто не будуть виконуватися.

Практикою доведено, що використання проєктної технології у початковій школі стимулює пізнавальні інтереси учнів, розвиває в них навички самостійної діяльності, уміння комунікувати, планувати, знаходити

креативні вирішення проблем та створює умови для розвитку творчих здібностей. Крім того, метод проєктів позитивно впливає на розвиток і самореалізацію молодших школярів.

Успіх застосування проєктної технології залежить від того наскільки вчителі початкових класів дотримуються алгоритму, організації проєкту та знань теми. Використання навчально-методичної літератури про проєктну технологію дасть можливість вчителеві зробити процес навчання цікавим, корисним і змістовним, що в свою чергу допомагатиме вчителеві опанувати проєктну технологію у роботі з учнями [104].

Учителі, які організовують проєктну діяльність, виконують такі функції:

- підтримання учнів та заохочення їх до активної діяльності;
- допомога школярам у пошуку інформації;
- координація роботи над проєктом, але не безпосередня допомога

учням у роботі [104].

Під час виконання проєкту вчитель повинен знати можливості, інтереси та бажання учнів, а також бути креативним і толерантним.

Педагог має не тільки навчити школярів, але і через організацію освітнього процесу сприяти розвитку творчого мислення учнів, уміння застосовувати свої знання на практиці. У роботі з учнями він має продемонструвати виконання певних дій або правил поведінки, а в подальшому процесі виконувати роль консультанта, правильно оцінювати свої дії та результат проєкту. Під час виконання індивідуальної чи колективної роботи учитель створює доброзичливу або сприятливу атмосферу та випереджає можливі конфліктні ситуації. Він має вільно орієнтуватися у міждисциплінарному середовищі, знати сучасні інтерактивні методи та позитивно впливати на проєктну роботу, надаючи учневі право вільного вибору [104].

Коли учні ще не знайомі з проектною технологією, учитель має бути ініціатором роботи і спрямовувати їхню діяльність у потрібне русло. Поступово, коли учні засвоїли основні принципи і вміння роботи над проектом, вони залучаються до обговорення теми проекту, а в подальшому – і вибору проекту. Самостійна робота учнів розширюється, і вони можуть брати участь не тільки у виконанні проекту, але і в його плануванні.

Якщо у класі між учнями створюються сприятливі умови для діалогу і дискусії, то в них формується вміння коректно та вільно висловлювати свої думки, навіть тоді, коли вони не збігаються з думкою вчителя чи інших учнів. Учитель має заохочувати учнів висловлювати свою думку, брати участь в обговоренні і виконанні проекту [104].

Актуальною в контексті дослідження є думка Л. Шевчук [200] про те, що ще В. Сухомлинський використовував проекти у своїй професійній діяльності. Наприклад, учні писали твори в спеціальних альбомах, а потім їх ілюстрували. Продукти їхньої проектної діяльності були доступними для інших однокласників, учителів та батьків, що підвищувало самооцінку учнів, мотивувало їх до подальшої творчої роботи [184].

Теоретичний аналіз фахових журналів та навчально-методичної літератури дав підстави стверджувати, що сьогодні проекти ефективно впроваджуються у початковій школі [4; 13; 22; 28; 200].

Учитель-практик Е. Хомишена зазначає, що досягнення позитивних результатів під час застосування проектної технології можливе за умови належної підготовки вчителя, що охоплює такі етапи:

- знання принципів і вимог до підбору об'єктів і тем проектної діяльності учнів;
- володіння методикою та організацією навчального проектування;
- уміння планувати діяльність учнів у ході роботи над проектом;
- організація систематичного контролю учнів у ході виконання творчих проєктів;

- підготовка необхідних методичних та дидактичних матеріалів [194].

Погоджуємося з О. Боровець у тому, що під час організації проєктної діяльності в початкових класах педагогу необхідно брати до уваги вікові й психолого-фізіологічні особливості школярів. Адже учні початкової школи відзначаються невеликим життєвим досвідом, їхні уявлення про значущі проблеми дещо однопланові. Дослідниця зазначає, що проблема, яку пропонують учням для проєкту, «має бути соціально детермінованою та знайомою, а також цікавою для них» [22].

Окрім того, що потрібно добирати завдання з урахуванням вікових та психологічних особливості школярів, варто привернути увагу вчителя до організації пошукової самостійної діяльності, а не просто відтворення знань школярами [4].

Справа в тому, що рівень знань учнів початкової школи як з теорії, так і з практики не дає змоги школярам самостійно виконувати проєкти. Тому організація проєктної діяльності відбувається під керівництвом учителя.

Однією з важливих характеристик є те, що проєкти для початкової школи, як правило, короткотривалі. Проте це не перешкоджає залученню переважної більшості учнів до проєктної діяльності, стимулює в них творчі здібності, пізнавальні інтереси, розвиває активність та ініціативність, уміння відстоювати власну думку тощо [4].

Варто зазначити, що в початковій школі до виконання проєктів можна залучати батьків учнів. Співпраця з батьками матиме суттєву перевагу в освітньому процесі. Зокрема, переваги для вчителя будуть такими: батьки можуть надати додаткову інформацію про учнів; батьки сприятимуть у розробленні дидактичних матеріалів, створенні відповідного освітнього середовища; батьки допоможуть організувати проєктну діяльність школярів, зокрема під час екскурсії [137, с. 142].

Отже, на основі теоретичного аналізу наукової літератури встановлено, що застосування проєктної технології у початковій школі має певну специфіку:

1. Проєкти в початкових класах переважно короткотривалі (винятком є обдаровані школярі, які можуть виконувати довготривалі проєкти).

2. З-поміж різних видів проєктів учнів початкової школи найбільше зацікавлюють інформаційні, рольові та творчі проєкти міжпредметного характеру.

3. Починати потрібно з групових проєктів, під час виконання яких залучити до виконання завдань кожного учня.

4. Особливу увагу варто приділити школярам із високою мотивацією, які стимулюватимуть однокласників до проєктної діяльності.

5. Важливо обов'язково організувати презентацію проєктів, на яку варто запросити батьків, учителів, учнів інших класів [4; 22; 137; 202].

У початковій школі проєкти виконують з різних предметів.

На уроках «Літературне читання» в початковій школі Л. Шевчук пропонує такі проєкти [200], які представлено в таблиці 1.2.

О. Грошовенко досліджувала можливості використання проєктної технології на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [28].

Названий курс інтегрує низку освітніх галузей: природничу, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну, і тому реалізація проєктів міжпредметного характеру є дуже доцільною. Також використовують знання технологічної, інформатичної, математичної та мовної освітніх галузей. Під час виконання проєктів школярі поглиблюють і розширюють свої знання учнів про явища природи, осмислюють взаємозв'язки між живою і неживою природою, аналізують вплив діяльності людини на природу; реалізують зв'язок теоретичних досліджень із емпіричними, теорії з практикою, розвиток практичних умінь, зміцнюють любов і повагу до своєї Батьківщини та ін. [28].

Проекти на уроках літературного читання

Назва проекту	Клас	Тривалість	Зміст
1	2	3	4
«Книжка у подарунок»	2	1 тиждень	Складання текстів оповідань та казок, малювання ілюстрацій та формування дитячих книжок. Після презентації книжок учні дарують їх у бібліотечку класу.
«Тварини рідного краю»	3	2 місяці	Кожна з груп учнів підбирає книги про певну тварину для тематичної виставки «Тварини рідного краю». Під час презентації обговорюють книги та визначають найцікавішу.
«Птахи рідного краю»	4	1 місяць	Школярі підбирають матеріали для стінгазети (кожна група про свого птаха), яку розміщують або в вестибюлі школи, або на сайті закладу освіти.
«Наші українські народні казки»	4	2 тижні	Учні обирають якусь українську народну казку, трансформують її, змінюючи героїв, сюжет або кінцівку, придумують продовження. На завершальному етапі роботи над проектом представляють збірку нових казок. Також їх можуть розміщувати на сайті закладу освіти.

1	2	3	4
«Моя книга»	1-4	4 роки	Школярі записують у власний зошит (альбом) авторські твори та ілюструють їх малюнками та аплікаціями. Під час виставки книг кожен учень презентує свій авторський доробок.

Учитель Е. Хомишена пропонує виконувати такі цікаві проекти природничого спрямування: «Як готуються до зими бджоли?», «Не зривай первоцвітів!», «Квіти в моєму житті», «Книга скарг природи», «Лісова аптека» та інші [194].

У початковій школі важливою є проектна діяльність учнів в мистецькій освітній галузі. Наприклад, учням можна запропонувати виконати проєкт «Моя Україна», «Місто майбутнього», «Будинок, моєї мрії», «Одяг для казкового героя» та ін.

Ефективним є використання проектної технології у позакласній роботі молодших школярів.

Провідними принципами застосування проектної технології у позакласній роботі визначено такі:

- активність учнів під час добору завдань та в ході їх виконання;
- практичний характер проєкту, його суспільно корисна спрямованість;
- виражений інтерес учнів до теми роботи;
- поєднання теорії і практики, знань та вмінь;
- високий рівень можливості втілення проєкту на практиці;
- активізація креативності та самостійності школярів;
- організація колективної діяльності [19].

Цікавим є проєкт «Улюблена книга моїх батьків», запропонований А. Каплею [91].

Школярам було запропоновано дізнатись у батьків, чи було читання їхнім улюбленим заняттям. З'ясувати, чи відвідували батьки бібліотеку і наскільки часто.

Після цього потрібно поспілкуватися з батьками щодо того, які книги булi їхніми улюбленими та чому.

У результаті такого опитування учнів складають перелік улюблених творів своїх батьків і порівнюють їхні дитячі інтереси та вподобання зі своїми.

Наступне завдання – прочитати улюблені дитячі книги своїх батьків, визначити для себе найкращий твір із запропонованого переліку книг тат й мами.

Після цього школярі виготовляють рекламну листівку для однокласників «Прочитай улюблену книгу моїх батьків!».

Кожну листівку презентують перед однокласниками, вчителями та батьками як результат виконання проєкту.

Доцільним є організація книжкової виставки «Дитяча книжкова полиця наших батьків» [91].

Варто зауважити на тому, що виконання такого проєкту передбачає, що учні живуть в повних сім'ях, де є тато і мама. Якщо не у всіх учнів є обое батьків, то можна змінити назву і завдання проєкту, щоб не завдати болю літям, щоб вони не відчували себе пригніченими серед однокласників.

У позакласній роботі можна реалізовувати різноманітні проєкти з математики: «Математика як вікно у світ», «Числа та геометричні фігури навколо нас», «Використання математики у повсякденному житті», «Я обчислюю та харчуюся здорово» та ін. Під час виконання таких проєктів не лише формується математична компетентність школярів, а й відбувається розвиток навичок критичного та логічного мислення, креативності, інноваційності, відповідальності, підприємливості, посилення пізнавальної мотивації учнів.

Також можна запропонувати учням створити разом з батьками проєкт «Я граю в математику», під час якого виготовити за допомогою батьків і презентувати саморобні математичні ігри, які вони використовуватимуть для сімейного відпочинку.

Продуктами діяльності можуть бути плакати, дошки, дидактичні ігри, відео, ребуси, кросворди, власні вірші, пов'язані з використанням математики на практиці, та ін.

З огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що потенційні можливості використання проєктної технології в початкових класах досить великі. Проте самі проєкти мають відповідати віковим особливостям учнів, враховувати їхні індивідуальні відмінності, виконуватися під безпосереднім керівництвом учителя, до нього також можуть долучатися батьки.

У межах дослідження проведено анкетування вчителів-практиків, які працюють в 1–4 класах закладів загальної середньої освіти м. Рівного.

Встановлено, що вчителі початкової школи м. Рівного позитивно ставляться до використання проєктної технології в освітньому процесі. Цікавими темами проєктів, які називали вчителі під час опитування, були такі: «Україна – наш дім», «Моє улюблене місце відпочинку на природі», «Лікарські рослини рідного краю», «Каштани потребують допомоги», «Мандрівка просторами Всесвіту, про яку ти мрієш» та ін.

Детальніше результати їх опитування описано в п. 3.1.

Зокрема, у ході аналізу досвіду вчителів початкової школи м. Рівного з'ясовано, що вчитель Рівненського ліцею № 5 Т. П'ясецька професійно використовує навчальні проєкти у своїй педагогічній діяльності. Для учнів початкової школи педагог вибирає короткотривалі проєкти. Разом зі школярами вона обмірковує проблеми, які виникають у проєкті, та можливі варіанти їх вирішення.

Самі ж проблеми впроваджуються учнями з подачі вчителя (навідні запитання, ситуації), застосовується «мозкова атака» з подальшим

колективним обговоренням.

Учитель розподіляє завдання по групах, обговорює можливі методи дослідження, пошук інформації, творчих рішень. Під час роботи учнів під час виконання проєкту педагог контролює процес, оскільки школярі мають мало теоретичних знань та практичних умінь. Водночас учитель залучає учнів до пошукової та творчої діяльності.

Залучення учнів до виконання проєктів має певні завдання, серед яких – формування ключових компетентностей та наскрізних умінь, розвиток навичок пошукової та дослідницької діяльності, умінь здійснювати пошук та аналіз інформації, вибирати головне, аналізувати та систематизувати, оформлювати результати діяльності у вигляді певного продукту.

Висновки до першого розділу

Нова українська школа відзначається новими підходами до освітнього процесу, впровадженням інноваційних технологій та засобів навчання, зміною методичних орієнтирів кожного вчителя, який забезпечує освітній процес.

Однією з інноваційних технологій, яка активно впроваджується в умовах Нової української школи, є проєктна технологія, яку часто ще й досі називають методом проєктів. Під час виконання різноманітних проєктів школярі вчаться працювати в команді, досліджувати проблему з різних боків, шукати інформацію, якої не вистачає, висувати гіпотези, виявляти творчі здібності.

Проєкт – це процес, який досягає певної мети, здійснює зміни, має свій характер роботи, передбачає використання різних ресурсів, має чіткі межі використання в часі (початок і кінець) і пов'язаний із створенням проєктної групи.

Проектною технологією називаємо технологію навчання, яка поєднує теоретичні знання з практикою і полягає в реалізації навчальної мети через розроблення навчальної проблеми, яка закінчується проектом. До основних етапів проекту належать: планування, виконання та презентування. Особливістю проектної технології є те, що її результатом є певний продукт діяльності, оформлений таким чи іншим чином.

Проектні технології застосовують на уроках з різних предметів, але особливо вони є актуальними у початковій школі. Чинними типовими освітніми програмами початкової школи передбачено виконання проектів з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Інформатики» та «Мистецтва».

Сучасний учитель має бути підготовлений до реалізації проектної технології в освітньому процесі. Для того, щоб виконувати проекти якісно, з найбільшою ефективністю, необхідна відповідна підготовка педагогів. Особливо це стосується вчителів, які працюють у початковій ланці освіти.

У пропонованому дослідженні професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів тлумачимо як процес формування низки ключових і спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності у початковій школі.

Якість підготовки майбутніх учителів початкової школи значною мірою залежить від їхньої готовності використовувати інноваційні технології навчання, зокрема проектну технологію.

Готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності у дослідженні визначено як *результат професійної підготовки, як інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проектної технології у професійній діяльності в початковій школі.*

Тому в закладах вищої освіти має проводитися робота з формування готовності майбутніх педагогів до застосування проектної технології у своїй професійній діяльності.

Матеріали розділу висвітлені в таких публікаціях дисертантки:

1. Купчак С. Б. Особливості реалізації проєктної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 63: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 95–98.
2. Купчак С. Б. Значення проєктної технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2019. Випуск 12. Том 2. С. 135–138. (Index Copernicus)
3. Купчак С. Б. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтава, 2021. № 9–10. С. 144–150.
4. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної технології у навчанні природознавства. *Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 26–27 жовтня 2017 року)*. Рівне: О. Зень, 2017. С. 23–25.
5. Купчак С. Б. Сутність і значення проєктної технології у сучасній початковій школі. *Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети: матеріали IV науково-практичної Інтернет-конференції (м. Рівне, 28 листопада 2017 р.)*. Рівне, 2017. С. 185–188.
6. Купчак С. Б. Використання проєктної технології у практиці роботи вчителів початкової школи. *Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 29 березня 2019 р.)*. Рівне, 2019. С. 59–61.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Сучасний стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у практиці роботи закладів вищої освіти

На сьогодні актуальною й невирішеною проблемою в освітній галузі України залишається невідповідність між потребами суспільства у висококваліфікованих освітянах та сучасним станом професійно-педагогічної освіти в ЗВО, між результатами роботи закладів загальної середньої освіти і готовністю педагогів реалізувати освітні реформи [137].

Станом на 2022-2023 навчальний рік підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» відбувається в 45 закладах вищої освіти державної, комунальної та приватної форми власності за різними навчальними програмами (додаток В).

Зокрема, в Рівненському державному гуманітарному університеті майбутні учителі початкової школи навчаються за такими освітніми програмами: «Початкова освіта», «Початкова освіта, психологія», «Початкова освіта, інформатика», «Початкова освіта, іноземна мова (англійська)», «Початкова освіта, інклюзивна освіта» [145].

Проаналізуємо детальніше зміст освітніх програм за спеціальністю 013 «Початкова освіта» різних закладів освіти України.

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на спеціальності 013 «Початкова освіта» функціонує три освітні програми: «Початкова освіта», «Початкова освіта. Електронне

навчання», «Початкова освіта. Організація позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми».

Освітньо-професійні програми охоплюють освітні компоненти загальної підготовки («Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Сучасні інформаційні технології з основами медіаграмотності», «Історія української державності та національної культури», «Практикум усного і писемного мовлення (іноземна мова)») та освітні компоненти, спрямовані на професійну й практичну підготовку («Загальна та вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Анатомія, фізіологія з основами шкільної гігієни та медзнань», «Основи природознавства», «Математика», «Сучасна українська мова з практикумом», «Дитяча література», «Основи інклюзивної освіти з методикою організації роботи асистента вчителя», «Освітній менеджмент з основами ергодизайну у початковій школі» та ін.).

Зокрема, дисциплінами, які сприятимуть формуванню в здобувачів вищої освіти уявлень про проєктну технологію та методику її застосування, є такі дисципліни педагогічного та методичного спрямування:

- «Вступ до спеціальності»,
- «Загальні основи та історія педагогіки»,
- «Дидактика»,
- «Теорія та методика виховання»,
- «Методика навчання української мови і літератури»,
- «Методика навчання природничої освітньої галузі»,
- «Методика навчання математики»,
- «Методика навчання інформатичної освітньої галузі»,
- «Основи педагогічної майстерності та педагогічна творчість»,
- «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі»,
- «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі й освітньої галузі «Фізкультура»,
- «Методика навчання технологічної освітньої галузі»,

- «Методика навчання мистецької освітньої галузі» та ін.

Особливо актуальною в контексті дослідження вважаємо дисципліну «Педагогічні технології НУШ у початковій освіті» [164].

Здобувачі вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка навчаються за такими освітніми програмами.

Серед дисциплін, під час вивчення яких є можливості ознайомити майбутніх учителів початкової школи, можна виокремити «Дидактику початкової освіти», «Історію педагогіки початкової школи», «Технології навчання природничої освітньої галузі в початковій школі», «Педагогічні інновації в Україні і за рубежом», «Педагогічні технології у початковій школі» [147].

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки в освітньо-професійній програмі «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2020) цикл професійної підготовки представлений такими освітніми компонентами: «Педагогіка: загальна, порівняльна, соціальна», «Технології освітнього процесу в НУШ» («Педагогічні технології: навчання через гру», «Теорія і методика виховання», «Педагогічна майстерність», «Сучасний урок інтегрованого навчання в НУШ»), «Фахові методики початкової освіти», під час вивчення яких можна ознайомитись із проектною технологією та її використанням у початковій школі. Варто відзначити, окремий освітній компонент – «Проектно-дослідницька робота з природознавства в початковій школі», який орієнтований на більш детальне вивчення проектної технології [80].

У площині дослідження детальнішого вивчення потребують питання аналізу зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проектної технології та впровадження кращих надбань у практику роботи сучасних ЗВО [103].

Теоретичний аналіз наукової літератури дав підстави стверджувати, що метод проєктів широко поширений у зарубіжній школі, зокрема в США, Ізраїлі, Великобританії, Німеччині, Італії, Бельгії, Фінляндії, Нідерландах та інших країнах [72].

В Європейському Союзі професії вчителя відводять надзвичайно важливу роль. Підготовка майбутнього педагога залежить від традиційних аспектів професійної діяльності, адже вчитель сприймається як кваліфікований виконавець закономірностей ефективного навчання, а також як інноватор, дослідник професійної діяльності, технологічно компетентнісний комунікатор, активний учасник використання проєктної технології в освітньому середовищі взаємодопомоги і підтримки.

В умовах становлення Нової української школи важливо враховувати зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти до використання проєктної технології.

У різних країнах є своя специфіка підготовки вчителів початкової школи. Так, у Франції навчання майбутніх учителів початкової школи загалом становить п'ять років. Спочатку три роки відбувається академічна підготовка з навчальних дисциплін спеціально-предметного та загальноосвітнього циклів, що є теоретичною базою з усіх основних напрямів роботи початкової школи. Потім два роки здобувачі отримують професійно-педагогічну освіту в університетах підготовки учителів (Universitaire de Formation des Maîtres) [103].

Упродовж перших двох років навчання, присвячених академічним знанням, здобувачі поглиблено вивчають педагогіку, знайомлюють з теорією та методиками навчання, організацією роботи з проєктами;

Зокрема, у блоці «педагогічні технології і методи» майбутні вчителі не лише детально вивчають кожен метод, а також вчать проєктувати їх на практиці [192, с. 98].

Сучасна модель професійно-педагогічної підготовки вчителів у Франції передбачає використання дискусій, виконання проєктів, аналіз педагогічних ситуацій, перегляд педагогічних відеофільмів, моделювання, мікровикладання та ін. [103].

Великобританії характерна двоступенева (бакалавр, магістр) професійна підготовка вчителів початкової школи. Молодий учитель також повинен пройти упродовж року випробувальний термін у досвідченого педагога-наставника [72, с. 71].

Професійна підготовка учителів початкової школи відбувається поетапно:

- 3–4-річне навчання в педагогічному коледжі на бакалаврській програмі «Бакалавр педагогіки» (Bachelor of Education), що загальну, спеціально-предметну педагогічну підготовку здобувачів;

- університетська однорічна програма професійної підготовки вчителів (PGCE) на базі бакалаврської освіти. На цьому етапі педагог формується як професіонал та отримує диплом професійної придатності;

- 1 рік підготовки фахівців вищої кваліфікації з отриманням диплому магістра освіти (Magister of Education) [8, с. 167].

У закладах вищої освіти Великобританії широко поширено використання проєктних технологій у навчанні педагогів.

У Республіці Польща вчителів початкової школи готують, як правило, на п'ятирічних магістерських студіях (Studia jednolite magisterskie) упродовж 10 семестрів. Найчастіше здобувачі опановують одночасно дошкільну педагогіку та педагогіку початкової школи [103].

Здобувачі вищої освіти Педагогічного університету імені Комісії національної освіти в Кракові (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), які навчаються за спеціальністю «Педагогіка дошкільна та початкова» (Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna) опановують дисципліну «Projekty edukacyjne» («Освітні проєкти»), на якій

ознайомлюються із сутністю проєктів, їх особливостями та методикою використання в освітньому процесі початкової школи і в дошкільному вихованні дітей.

У відповідній освітній програмі зазначено, що випускник повинен мати практичні навички, які дають йому можливість надійно оцінити авторські освітні проєкти, а також програмувати інноваційні взаємодії та стратегії роботи з дітьми дошкільного та раннього шкільного віку [221].

В Інституті педагогіки Природничо-гуманітарного університету в Сельдцях (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach) навчальним планом спеціальності «Педагогіка дошкільна і початкова» (Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna) передбачено вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «Методика суспільної та природничої освіти в 1–3 класах» («Metodyka edukacji społeczno-przyrodniczej w klasach I-III»), зміст якої містить матеріал про навчальні проєкти для учнів початкової школи.

Крім того, здобувачі вивчають вибіркочу навчальну дисципліну «Педагогічні інновації в дошкільній та початковій освіті» («Innowacje pedagogiczne w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej»), під час опанування якої майбутні педагоги детальніше ознайомлюються з інноваційними технологіями, зокрема з проєктною технологією у початковій школі [208].

У підготовці майбутніх учителів початкової школи проєкти активно застосовують також у Гуманітарно-економічній академії в Лодзі (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi) [222]. Так, цікавим для студентів є проєкт «Learn, create, explore!», під час виконання якого майбутні педагоги підвищують свою дидактичну компетентність.

Для майбутніх учителів початкової школи та педагогів-практиків проводять різноманітні семінари, як-от: «Навчальні проєкти в 1–3 класах» («Projekty edukacyjne w klasach 1-3») під керівництвом Б. Дибовської (Bożena Dybowska) [229].

У закладах вищої освіти Словацької Республіки теж неабияке значення надається використанню проєктів в освітньому процесі. Готують учителів початкової школи на бакалаврському (3 роки) та магістерському (2 роки) рівнях.

Так, на педагогічному факультеті Університету Коменського в Братиславі (*Univerzita Komenského v Bratislave*) майбутні вчителі початкової школи здобувають низку умінь, серед яких – «розробити та реалізувати дослідницький проєкт в освітніх науках» [209].

В освітній програмі «Учитель початкової школи» магістерського рівня педагогічного факультету Пряшівського університету (*Prešovská univerzita v Prešove*) [223] однією з компетентностей визначено здатність застосувати теоретичні знання про запропонований навчальний проєкт із використанням психодидактичних аспектів навчання та з акцентом на поєднання окремих компонентів і етапів освітнього процесу [219].

В Університеті Матея Бела (*Univerzita Mateja Bela*) в місті Банська Бистриця здобувачі педагогічного факультету спеціальності «Дошкільна педагогіка та педагогіка початкової освіти» («*Predškolská a elementárna pedagogika*») беруть участь в різноманітних освітніх проєктах: «Створення веб-порталу методичного забезпечення навчання іноземних мов у початковій школі», «Компетентності лідера в освітньому середовищі в контексті його особистісних схильностей та ефективності», «Емоційна гнучкість: стратегії регуляції емоцій у мінливих умовах як захисні фактори психологічного здоров'я» та ін. [220].

У Словенії в Мариборзькому університеті майбутнім учителям початкової школи надається значна педагогічна підготовка. Зокрема, вивчення низки педагогічних дисциплін («Педагогіка», «Дидактика», «Дидактичний практикум з природознавства і технологій», «Суспільствознавчий педагогічний практикум», «Дидактика природознавства і технологій», «Дидактика пізнання довкілля і

суспільства», «Дидактика математики», «Дидактика словенської мови та літератури», «Дидактика музичного мистецтва», «Дидактика образотворчого мистецтва», «Дидактика спорту», «Позакласна робота з пізнання навколишнього середовища та суспільства», «Робота з батьками», «Дидактика літератури в нових медіа») передбачає різні інноваційні технології навчання, зокрема й проєктну технологію [227].

У Болгарії підготовці вчителів початкової школи теж надається належна увага. Наприклад, у Пловдивському університеті «Паїсій Хилендарський» (Пловдивски университет «Паисий Хилендарски») здобувачі навчаються спочатку 4 роки на бакалавраті за спеціальністю «Педагогіка початкової школи» («Начална училищна педагогика»), а потім 1,5–2 роки в магістратурі за спеціальністю «Дошкільна педагогіка та педагогіка початкової школи» («Предучилищна и начална училищна педагогика»).

Метою магістратури є підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, які володіють знаннями, уміннями та компетенціями для ефективного використання сучасних технологій навчання для підвищення якості освіти, збагачення змісту навчання, впровадження інноваційних технологій і методів у навчання.

Основні навчальні курси:

1. Технології навчання: болгарської мови та літератури, математики, людини, суспільства та природи, образотворчого мистецтва, музики, техніки та підприємництва, фізичного виховання та спорту в дошкільних закладах освіти та на початковому етапі середньої школи;
2. Інтегрована освіта;
3. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті та роботі в цифровому середовищі;
4. Інновації в освіті (зокрема й проєктні технології) [156].

Отже, зарубіжний досвід країн щодо професійної педагогічної

підготовки вчителя початкової школи є важливим чинником формування теоретико-методичних засад підготовки вчителів початкової школи в українських закладах вищої освіти.

Повернення до методу проєктів сьогодні відбувається досить інтенсивно, і стає важливим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти. Студенти набувають досвіду вирішення реальних проблем, споглядаючи на майбутнє самостійне життя, які проєктують у навчанні [103].

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології повинна базуватися на вивченні зарубіжного та вітчизняного досвіду, врахування новітніх тенденцій у галузі освіти і проєктуванні змісту, методів та форм навчання, адекватних прогнозованим проблемам і потребам суспільства.

Врахування цих вимог суттєво підвищить якість підготовки, а відтак – і якість роботи, яку виконуватимуть фахівці. Професіоналізм та швидкість входження фахівця у професійне середовище безпосередньо залежать не лише від його знань, умінь та навичок, а й від підготовленості до діяльності в сучасних умовах, здатності до проєктування та впровадження проєктної технології.

Аналіз зарубіжного досвіду Франції, Великобританії, Польщі, Словаччини, Словенії, Болгарії дав змогу зробити висновок про актуальність проєктних технологій у підготовці майбутніх учителів початкової школи [103].

У ході дослідження встановлено, що на сучасному етапі розвитку освіти ні українські ЗВО, ні зарубіжні не надають належного значення для вивчення проєктної технології і формування умінь її впровадження в освітній процес.

Отже, виникає потреба вдосконалення та модернізації підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності, зокрема до застосування проєктної технології.

2.2. Модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності

У традиційних методиках початкової освіти, які викладають у закладах вищої освіти, організація проєктної діяльності учнів розкрита недостатньо. Тому в контексті проведеного наукового пошуку необхідно внести зміни у зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи та сформуванню готовності студентів до застосування проєктної технології у майбутній професійній діяльності.

Для того, щоб забезпечити належний рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, вважаємо за необхідне розробити теоретичну модель, тобто спрогнозувати оптимальні способи (зміст, форми, методи, прийоми) формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Метод моделювання використовують у своїх дослідженнях учені різних галузей науки: філософи, математики, економісти, психологи, педагоги тощо.

У межах пропонованого дослідження особливий науковий інтерес викликають запропоновані українськими вченими моделі підготовки учителів-предметників до використання проєктної технології:

- учителів іноземної мови до проєктної діяльності в початковій школі (А. Власенко, 2017) [30],
- учителів основної школи до організації проєктної діяльності учнів в

позаурочній роботі (Л. Кондратова, 2008) [90],

- майбутніх учителів іноземних мов до проєктної діяльності в закладах загальної середньої освіти (І. Бей, 2020) [10].

У цих моделях запропоновано різноманітні підходи, принципи, зміст та технології підготовки здобувачів вищої освіти та вчителів-практиків до реалізації проєктної технології у професійній діяльності.

Проте моделювання підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології в Україні ще не було предметом спеціальних наукових пошуків.

Теоретичний аналіз наукових джерел дав підстави стверджувати, що моделювання – це метод дослідження, який полягає у вивченні властивостей об'єкта, процесу або явища не безпосередньо, а через створену модель [105].

Моделювання має творчий характер і є цілеспрямованим процесом, під час якого розробляють різні схеми та моделі для відтворення найсуттєвіших ознак складних об'єктів.

Польська дослідниця К. Дурай-Новакова стверджує, що процедура моделювання визначається передумовами цієї процедури.

Пріоритетне значення в ній мають такі міждисциплінарні методи, як-от:

- філософська ідеалізація Платона, Аристотеля;
- математична ідеалізація Галілея, Декарта;
- мовна ідеалізація Н. Чомскі (Noam Chomsky) (в інших варіантах – Н. Хомського);
- структурна ідеалізація Ж. Піаже (Jean Piaget), К. Леві-Строса (Claude Lévi-Strauss) [207] та ін.

Як основний прийом абстрагування та поступової конкретизації в системному моделюванні розрізняють такі види пізнавальної діяльності (за П. Сенкевичем):

- спостереження обраного реального об'єкта (сприйняття системної

реальності);

- концептуалізація, тобто створення певного простору суттєвих якостей;
- узагальнення, тобто створення сутнісної структури;
- конкретизація, тобто створення номологічної структури;
- верифікація, тобто емпірична перевірка системних прав;
- підготовка, тобто виконання практичних дій на основі прийнятого репертуару методологічних принципів, що ведуть до задоволення конкретних соціальних потреб [207].

Модель реальної системи передбачає такі характеристики:

- 1) якісно-параметричний опис;
- 2) структурно-морфологічний опис;
- 3) функціонально-процедурний опис;
- 4) прогностичну – опис розвитку системи.

Моделювання як процес побудови моделей також можна представити як серію послідовних дослідницьких дій/етапів:

- а) знаходження метафоричної аналогії між відомою системою та деякими іншими більш звичними системами;
- б) перевірка обґрунтованості знайденого зображення, його відповідності зі спостережуваною реальністю;
- в) впровадження аналогій у логічну структуру, що дає змогу перевірити ступінь відповідності реальним даним;
- г) перевірка сутності, значення аналогії, тобто визначення значущості для моделі та практики відношень, які раніше не враховувалися;
- г) визначення масштабу розмірів і діапазонів їх змін, передбачені логікою моделі, де наведена аналогія цілком виправдана;
- д) дослідження можливості інтерпретації в термінах моделі вторинних відношень прототипу, які були абстраговані на перших етапах;

е) опис розробленої моделі (якщо це можливо) у формалізованій та неформалізованій формі [207].

Візьмемо до уваги думку В. Маслова про те, що моделювання є не лише методом дослідження, а й підсистемою управління зі специфічними функціями та формами вияву. За В. Масловим, моделювання спрямоване на передбачення мети, змісту та технології майбутньої інформації, а також її зображення у певній формі (моделі) найбільш адекватної системи, об'єкта, процесу [123].

Модель складається із системи елементів, що відображають взаємозв'язки між ними.

У контексті представленої дослідження вважаємо влучним тлумачення моделі О. Рогульською як «графічного відтворення спеціально організованої взаємодії науково-педагогічних працівників та студентів у процесі навчання в ЗВО» [167, с. 87].

С. Вітвицька констатує, що педагогічна модель є проміжною ланкою між теоретичними положеннями та їх перевіркою у реальному педагогічному процесі [29, с. 34].

Якщо йдеться про модель у педагогіці, то мають на увазі ідею освітнього процесу, певну концепцію.

Модель відтворює об'єкт чи процес у спрощеному вигляді, його властивості, структуру, взаємозв'язки між певними елементами. Саме тому моделювання суттєво полегшує дослідження, оскільки акцентує увагу лише на головному, без зайвої деталізації, не беручи до уваги другорядне.

Метою моделювання процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології є розроблення такої моделі, яка дала б змогу підвищити ефективність цієї підготовки відповідно до сучасних вимог, які висувають перед учителем початкових класів, і забезпечила б формування готовності майбутніх педагогів до такого виду діяльності [105].

У межах дослідження модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології є засобом наукового пізнання і еталоном, за яким можна організовувати підготовку здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта».

Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології тлумачимо як ідею організації освітнього процесу, чітко визначену структуру взаємопов'язаних, взаємозалежних компонентів підготовки майбутніх учителів початкової школи, орієнтованих на результат – сформовану готовність до застосування проєктної технології у професійній діяльності [105].

З огляду на вищезазначене у дисертації зроблено спробу розробити та теоретично обґрунтувати модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Результатом втілення моделі має бути підвищення рівня готовності здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» до реалізації проєктної технології у своїй подальшій професійній діяльності.

Дослідники під час розроблення моделі визначають різні її складники (блоки, модулі, компоненти та ін.) [105].

Зокрема, модель підготовки вчителя до організації проєктної діяльності з учнями основної школи в позаурочній роботі Л. Кондратової містить мотиваційний, когнітивний та операційно-діяльнісний модулі [90].

У науковій розвідці Ю. Руднік модель підготовки вчителів початкової школи складається із цільового, змістового, концептуального, процесуального та оцінювального компонентів [171].

А. Власенко виокремила три блоки моделі: методологічно-цільовий, змістово-процесуальний і результативно-оцінний [30].

На наш погляд, модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності має складатися з таких блоків:

- *теоретико-концептуальний* (окреслює мету і завдання підготовки майбутніх вчителів майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, стратегію підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, провідні підходи, принципи навчання);

- *змістовий* (визначає зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології);

- *процесуально-діяльнісний* (розкриває основні форми і методи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології);

- *результативно-оцінювальний* (визначає методи контролю, рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, прогнозує результат такої підготовки) [105] (рис. 2.1).

У *теоретико-концептуальному* блоці відображено провідні ідеї, на яких ґрунтується підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Соціальне замовлення суспільства – учитель початкової школи, здатний на достатньому рівні впроваджувати інноваційні технології навчання школярів, зокрема проєктну технологію [105]. Формування вчителя-інноватора – обов’язкова вимога Нової української школи.

Метою підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» за цією моделлю є формування високого рівня готовності до застосування проєктної технології у майбутній професійній діяльності [105].

Відповідно до мети визначено конкретні завдання такої підготовки:

- а) засвоєння знань про проєктну технологію та методику її використання у початковій школі;
- б) формування умінь і навичок використання проєктної технології;
- в) набуття власного досвіду керівництва проєктною діяльністю учнів;

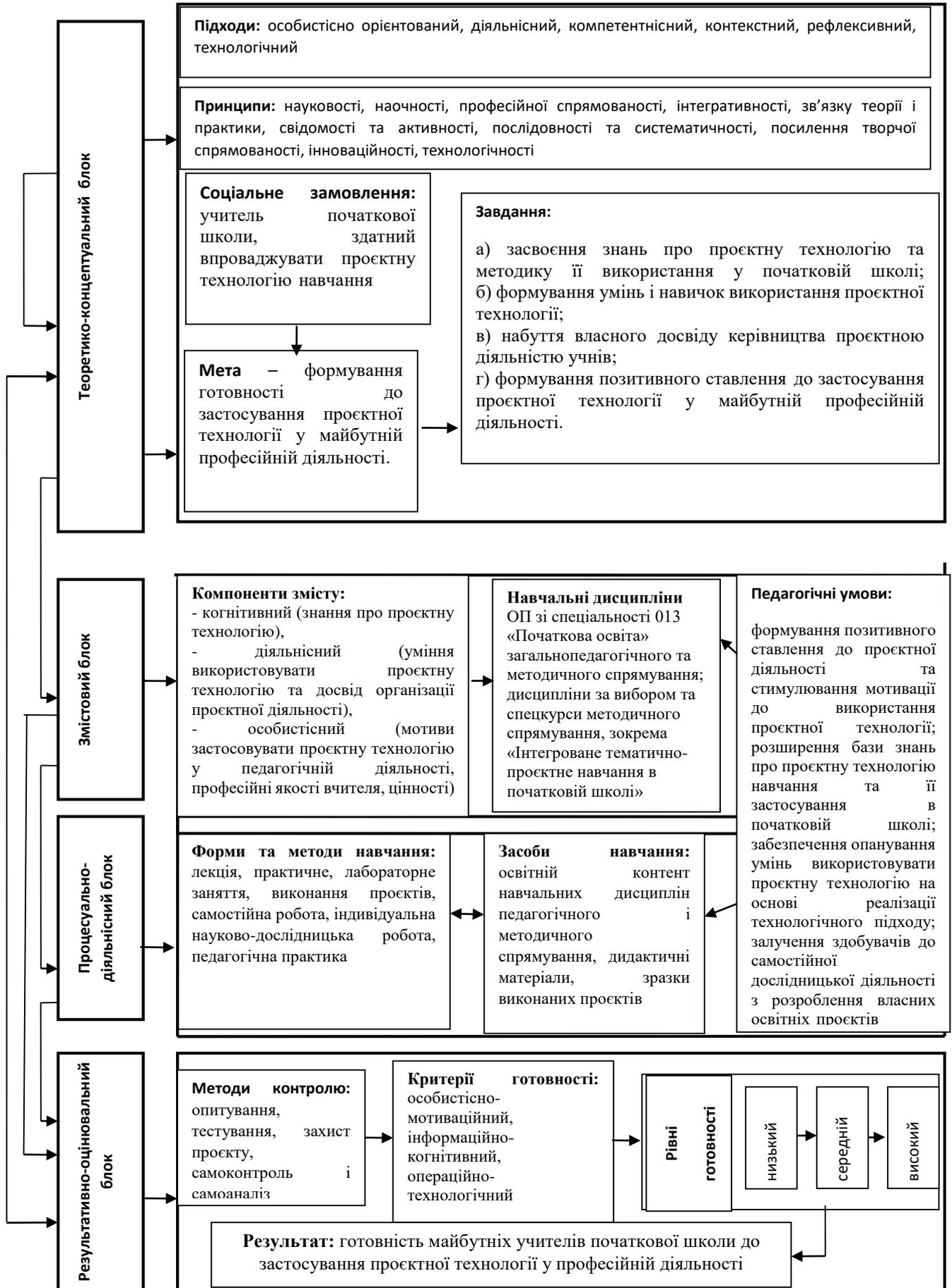

Рис. 2.1. Модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності

г) формування позитивного ставлення до застосування проєктної технології у майбутній професійній діяльності [105].

Реалізація окреслених завдань передбачає використання окремих принципів та підходів.

Основними методологічними підходами до формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології визначено особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, контекстний, рефлексивний, технологічний. Ці підходи втілюються під час відбору змісту підготовки, визначення форм, методів і технологій навчання, методів контролю тощо [105].

Особистісно орієнтований підхід дає змогу в ході підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» враховувати їхні індивідуальні особливості, нахили та здібності, навчальні можливості та особистий досвід.

Цей підхід передбачає реалізацію студентами індивідуальної освітньої траєкторії, розвиток умінь цілепокладання, прогнозування, проєктування, моделювання, виявлення самостійності, креативності, критичності мислення під час створення індивідуальних проєктів.

Компетентнісний підхід спрямований на формування у процесі підготовки майбутніх педагогів загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, зокрема тих, які визначені професійним стандартом учителя початкових класів закладу загальної середньої освіти [134].

Однією з компетентностей є проєктна компетентність – здатність учасників освітнього процесу виконувати проєкти відповідно до визначеного алгоритму проєктної технології.

Діяльнісний підхід передбачав організацію власної проєктної діяльності майбутніх учителів початкової школи. Необхідно забезпечити виконання всіх складників проєктної діяльності в їхніх алгоритмічній послідовності: визначення теми і мети, планування діяльності, пошук

інформації, узагальнення та систематизація інформації, колективне обговорення і визначення спільних рішень, виготовлення продукту проєктної діяльності, представлення проєкту тощо.

Контексний підхід орієнтований на впровадженні таких форм, методів та змісту навчання студентів, які найбільш наближені до їхньої майбутньої професійної діяльності, виконання майбутніми педагогами своїх професійних функцій.

Під час практичних занять здобувачі вищої освіти «занурюються» в майбутню професійну діяльність, виконують роботу, яка відповідає трудовим функціям учителя початкових класів закладу загальної середньої освіти [134].

Рефлексивний підхід передбачає здійснення в ході формування готовності майбутніх педагогів до застосування проєктної технології у професійній діяльності самоаналізу власної діяльності і врахуванні результатів цього аналізу в процесі удосконалення професійної підготовки студентів. Будь-які результати виконання проєкту сприймаються крізь призму осмислення власної діяльності.

Технологічний підхід ґрунтується на розумінні проєктної технології як чіткого алгоритму різноманітних технік, методів і прийомів навчання, виконання якого гарантує реалізацію поставленої мети.

Саме технологічний підхід допомагає опануванню майбутніми вчителями початкових класів чіткого алгоритму реалізації проєктної технології.

Завдяки впровадженню вищезазначених підходів підготовка майбутніх учителів початкової школи набуває професійно орієнтованого характеру і сприяє формуванню фахових компетентностей студентів педагогічних факультетів.

Методологія нашого наукового дослідження передбачала реалізацію в освітньому процесі таких дидактичних принципів, які покладено в основу

розробленої моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології [105]:

- *принцип науковості* (відповідність змісту та форм підготовки майбутніх учителів початкової школи сучасному рівню педагогічної науки, врахування новітніх тенденцій педагогічної освіти; крім того, виконання будь-яких проєктів має ґрунтуватися на науково достовірній інформації, ґрунтуватися на методах наукового пошуку);
- *принцип наочності* (майбутні вчителі початкової школи працюють з наочними посібниками для початкової школи; результатом проєктної діяльності має бути якийсь продукт, який можна наочно побачити, зокрема сюди належить виготовлення власних наочних посібників для вчителів та учнів);
- *принцип професійної спрямованості* (підготовка майбутніх учителів початкової школи відбувається в контексті майбутньої професійної діяльності, передбачено виконання типових функцій учителя початкових класів відповідно до професійного стандарту, освітній процес спрямовано на розвиток професійно значущих якостей здобувачів вищої освіти);
- *принцип зв'язку теорії з практикою* (під час лекції майбутні вчителі початкової школи ознайомлюються з теоретичним матеріалом про проєктні технології, а під час практичних занять вчать використовувати ці знання на практиці, самостійно виконуючи педагогічні проєкти, а також у процесі мікрвикладання виробляють уміння реалізації проєктної технології в майбутній професійній діяльності);
- *принцип інтегративності* (оскільки тематика проєктів найчастіше має міжпредметний, міждисциплінарний характер, то в процесі формування готовності майбутніх учителів початкових школи до

- професійної діяльності важливим є інтегрування знань різних дисциплін, змісту, форм і методів навчання, видів діяльності тощо);
- *принцип свідомості та активності* (проектна діяльність сама по собі є активною, тому здобувачі вищої освіти під час підготовки в закладах вищої освіти до застосування проектної діяльності мають виявляти ініціативу, усвідомленість та пізнавальну активність, вміти самостійно приймати рішення щодо виконання навчальних завдань професійного спрямування; майбутні вчителі початкової школи, які відчують себе повноправними суб'єктами освітнього процесу, творчо підходять до виконання завдань, є високо мотивованими, проектна діяльність набуває в них характеру самодіяльності);
 - *принцип послідовності та систематичності* (формування готовності майбутніх учителів початкової школи відбувається послідовно і поетапно відповідно до змісту освітньої програми зі спеціальності 013 «Початкова освіта»);
 - *принцип технологічності* (проектна технологія передбачає певний алгоритм дій, який мають знати здобувачі вищої освіти та втілювати під час опанування навчальних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки; принцип технологічності обов'язково передбачає рефлексію майбутніми вчителями початкової школи власної проектної діяльності на заняттях та в позааудиторний час).

Погоджуємося з Л. Шевчук у тому, що важливе значення у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи має його обізнаність щодо сутності проектної діяльності, її особливостей, етапів, досвіду використання [200].

Змістовий блок моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології представлено трьома

компонентами: когнітивним (знання про проєктну технологію), діяльнісним (уміння використовувати проєктну технологію та досвід організації проєктної діяльності) і особистісним (мотиви застосовувати проєктну технологію у педагогічній діяльності, професійні якості майбутнього вчителя, цінності) [105].

Отже, зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології – це система знань, умінь і навичок, способів діяльності, досвіду її творчої реалізації і особистого ціннісного ставлення, що забезпечує формування готовності майбутнього фахівця до виконання такої діяльності.

Опанування вказаного змісту передбачено в робочих програмах обов'язкових і вибіркового навчальних дисциплін загальнопедагогічного і методичного спрямування зі спеціальності 013 «Початкова освіта».

Під час вивчення дисциплін професійного спрямування поєднано різні види діяльності: навчальна, квазіпрофесійна та навчально-професійна [105].

Особливе місце належить вибіркового курсу «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі», під час опанування якого здобувачі вищої освіти детальніше ознайомлюються з проєктною технологією.

Крім того, підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності значною мірою реалізується під час педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти. Сутність проєктних технологій здобувачі усвідомлюють ще під час вивчення загальнопедагогічних навчальних дисциплін.

Процесуально-діяльнісний блок моделі визначає форми, методи і технології навчання майбутніх учителів початкової школи, через які здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти до застосування проєктної технології.

Цей блок забезпечує реалізацію трьох складників підготовки:

- теоретичної (лекції, самостійна робота);

- практичної (лабораторні заняття, педагогічна практика);
- особистісної (виконання проєктів) [105].

Він охоплює форми навчання, методи, прийоми, які споріднені з видами та функціями діяльності вчителя й учня.

Ефективним є застосування методів контекстного навчання, постановка проблемних запитань і завдань, використання проєктної технології.

Особливо важливим є виконання проєктів самими майбутніми вчителями початкової школи. Студенти таким чином не тільки на практиці ознайомлюються з методикою організації проєктної діяльності та основними етапами реалізації проєктної технології, а й здобувають нові професійно орієнтовані знання під час виконання проєкту. Наприклад, цікавим і актуальним є виконання майбутніми педагогами проєкту з теми «Портрет учителя Нової української школи (на прикладі вчителя початкової школи)».

Погоджуємося з О. Фунтіковою в тому, що метод проєктів можна розглядати як засіб розвитку і саморозвитку професійного зростання майбутніх фахівців, у результаті чого формується система професійно-педагогічних умінь, зростає рівень професійної компетентності.

На думку дослідниці, педагогічні проєкти виконують такі функції:

- а) навчальну (засвоєння певних теоретичних знань, ознайомлення з перспективним педагогічним досвідом учителів-практиків);
- б) наукову (проведення педагогічних спостережень, аналіз досвіду, організація педагогічного експерименту);
- в) методичну (розроблення запитань і завдань, тестів, системи контролю до виконуваного проєкту) [191].

Виконання проєктів сприятиме розвитку навичок пошуку необхідної інформації, стимулюватиме зацікавленість майбутніх учителів організувати проєктну діяльність, формуватиме комунікативні здібності,

уміння організовувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу, сприятиме створенню атмосфери співтворчості і співдіяльності.

Під час проходження всіх етапів реалізації проєктної технології студенти отримуватимуть чіткі уявлення про послідовність виконання проєктів, основні вимоги до них, усвідомлять труднощі, які виникають у ході проєктної діяльності. Набувши власний досвід проєктної діяльності, виконавши низку навчально-професійних проєктів, майбутні педагоги будуть набагато краще підготовлені до застосування проєктної технології у майбутній професійній діяльності.

Змістовий і процесуально-діяльнісний блок забезпечують виконання завдань підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності завдяки реалізації визначених у дослідженні педагогічних умов:

- формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології;
- розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі;
- забезпечення опанування майбутніми вчителями умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу;
- залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів

Результативно-оцінювальний блок охоплює критерії, показники, рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. Також у цьому блоці вказано методи оцінювання рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Детальніше рівні та критерії готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології розкрито в п. 3.1.

Прогнозований результат утілення моделі – підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології [105].

У моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології заплановано використання традиційних і нетрадиційних форм і методів контролю: усне й письмове опитування, тестування, захист проєктів та ін. Особливе місце займає самоконтроль та самоперевірка знань та вмінь здобувачів вищої освіти.

Запропонована модель формування готовності мабутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології поєднує теоретико-концептуальний, змістовий, процесуально-діяльнісний та результативно-оцінювальний блоки і презентує в стислій формі інформацію про структуру та зміст підготовки здобувачів вищої освіти до застосування проєктної технології, основні організаційні форми освітнього процесу, методи навчання, діагностику готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Організація освітнього процесу на основі запропонованої моделі сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Основним засобом реалізації моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи є педагогічні умови.

Саме тому в наступному параграфі необхідно детально розкрити сутність педагогічних умов і схарактеризувати педагогічні умови, визначені нами як провідні.

2.3. Обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності

Соціально-педагогічні перетворення в суспільстві, нові стратегічні орієнтири в освітній галузі України зумовлюють потребу в якісно новій моделі вищої педагогічної освіти. Зокрема, особлива увага повинна приділятися розвитку інноваційно-творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів, формуванню в них готовності до використання проєктної технології.

Дослідниця О. Зосименко стверджує, що проєктна технологія – це «інноваційна форма організації освітнього середовища», підґрунтям якої є самостійне опрацювання майбутніми педагогами значущої проблеми, починаючи від ідеї і закінчуючи її реалізацією на практиці [74].

Погоджуємося з Г. Бреславською в тому, що використання проєктної технології сприяє розвитку професіоналізму майбутніх педагогів. Під час проєктної діяльності відображаються всі етапи творчого процесу: поява ідеї, її обґрунтування, усвідомлення ідеї, її технологічне розроблення, реалізація ідеї на практиці, апробація, допрацювання та самооцінювання [25].

Варто звернути увагу на дослідження О. Фунтікової, яка підтверджує важливе значення методу проєктів (проєктної технології) у професійній підготовці та професійному зростанні майбутніх педагогів, формування в них необхідних професійних компетентностей [191].

О. Пехота під час підготовки майбутніх учителів початкової школи рекомендує враховувати такі підходи:

- поєднання теоретичної і практичної підготовки майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій у майбутню педагогічну діяльність;

- впровадження основних положень технологічного підходу в зміст професійно педагогічної підготовки, як в її теоретичну, так і в практичну частини;
- засвоєння студентом закладу вищої освіти теорії технологічного підходу та особистісно орієнтованої освіти загалом;
- формування технологічної компетентності під час теоретичної і практичної підготовки;
- ознайомлення під час професійно-педагогічної підготовки з поняттями, «особистісно-орієнтована освіта», «технологічний підхід в освіті», «компетентнісний підхід в освіті», «педагогічна технологія», «інновації», «якість освіти» та ін.;
- ознайомлення з класифікаціями педагогічних технологій [153, с. 353].

З огляду на вищезазначене в дисертації обґрунтовано припущення, що ефективність формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності може значно підвищитися за умови розроблення й реалізації комплексу педагогічних умов.

Проте теоретичний аналіз науково-педагогічних джерел дав підстави стверджувати про відсутність єдиного погляду щодо змістового наповнення поняття «педагогічні умови» та їх класифікацію.

У Великому тлумачному словнику української мови слово «умова» має дев'ять значень. Серед цієї багатозначності у контексті дослідження найбільше підходять такі тлумачення: «необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення або утворення чого-небудь або сприяє чомусь», «обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь», «правила, які існують або встановлені в тій чи іншій галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чого-небудь» [27, с. 1506].

Якщо розглядати «умову» як філософську категорію, то вона слугує для окреслення тих чинників, які необхідні для «виникнення, існування та зміни певних явищ і предметів» [189, с. 203].

Науково-педагогічний словник так описує умови, які забезпечують ефективність освітнього процесу: «необхідні навчально-матеріальні, навчально-гігієнічні, морально-психологічні умови» [84, с. 202].

У словнику-довіднику з професійної педагогіки педагогічні умови визначаються як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [178, с. 243].

На думку С. Гончаренка, *педагогічні умови* є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, прийомів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених педагогічних завдань [39, с. 28–29].

Слушною вважаємо думку науковців А. Литвина та О. Мацейко про те, що поняття «педагогічні умови» пов'язане з усіма складниками освітнього процесу: завданнями, змістом, принципами навчання, формами, методами і засобами тощо. Педагогічні умови можуть стосуватися як цілісного освітнього процесу, так і окремих його компонентів. Зазвичай, педагогічні умови під час їх запровадження сприяють підвищенню якості освітнього процесу, використанню різних інновацій [110].

Сукупність умов утворює оптимальне середовище, таку ситуацію, у якій відбувається розвиток певного процесу чи явища.

Умови можуть бути загальні і специфічні, суб'єктивні й об'єктивні, сприятливі і несприятливі, необхідні і достатні, зовнішні і внутрішні тощо.

Виокремлюють організаційно-педагогічні, соціально-педагогічні, соціально-психологічні, загальнопедагогічні, психолого-педагогічні, дидактичні, методичні умови та ін. [110].

Науковці виокремлюють дослідження, в яких педагогічні умови є сукупністю будь-яких засобів педагогічного впливу і можливостей матеріально-просторового середовища, наприклад, комплекс заходів, зміст, методи й організаційні форми навчання (В. Андрєєв, Н. Яковлева), компонентом педагогічної системи, яка забезпечує її ефективне існування (Н. Іполітова, М. Зверєва); планомірною роботою з уточнення закономірностей як стійких зв'язків освітнього процесу (Б. Купріянов, С. Диніна) [45; 110].

Дослідник В. Манько називає педагогічними умовами таке поєднання (сукупність) зовнішніх і внутрішніх параметрів, що сприяє високій результативності освітнього процесу і є оптимальним з погляду психології та педагогіки [117].

У посібнику І. Зязюна та О. Пехоти педагогічні умови тлумачать як систему окремих методів, форм, засобів, ситуацій, які створені суб'єктивно чи склалися об'єктивно і є необхідними для реалізації певних педагогічних завдань [154].

На думку Є. Хрикова, сутність наукової категорії «педагогічні умови» варто визначати не через поняття «фактори», а через «обставини». Тому педагогічними умовами він називав обставини, що визначають окремий напрям педагогічного процесу [195].

Поняття «педагогічні умови» пов'язане з поняттям «технології». Зокрема, А. Панібратська стверджує, що педагогічні умови – це «структурна оболонка технологій (або моделей) навчання; обставини, за допомогою яких втілюються компоненти технологій» [149].

З огляду на вищезазначене можна констатувати, що педагогічні умови – це елемент педагогічної системи (освітнього процесу), що відтворює поєднання певних можливостей освітнього середовища (взаємодія змісту, форм, методів та прийомів навчання, навчально-методичний супровід) та матеріально-технічного забезпечення і впливає на ефективність освітнього

процесу. Сукупність внутрішніх факторів, які впливають на особистість суб'єктів освітнього процесу, і зовнішніх обставини навчального середовища забезпечує підвищення якості освіти [108].

Є. Хриков, аналізуючи сутність категорії «педагогічні умови», вказував, що вони мають характеризуватися такими властивостями:

- практична спрямованість, тобто орієнтованість на безпосередню педагогічну діяльність;
- відповідність загально визнаним закономірностям, правилам, принципам педагогіки;
- спрямованість на зростання педагогічної ефективності певної діяльності;
- використання теоретичних та емпіричних методів дослідження;
- наявність наукової ноизи та достовірності результатів впровадження;
- вузький характер застосування (вужчий, ніж принципи, закономірності та правила) [195].

У ході наукового пошуку встановлено, що в дисертаційних роботах із галузі 01 Освіта/Педагогіка дослідники, як правило, визначають 3–5 педагогічних умов і оцінюють їхній вплив на освітній процес.

Відтак, виокремлено та проаналізовано низку наукових розвідок, присвячених педагогічним умовам, які стосувалися різних аспектів професійної підготовки вчителя початкової школи.

У дисертації Н. Ковальнової схарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів початкової школи до застосування інноваційних технологій в естетичному вихованні учнів. До них авторка віднесла такі, як:

- «естетизація освітнього процесу;
- ознайомлення із інноваційними технологіями естетичного спрямування;

- розвиток креативного мислення здобувачів вищої освіти у ході естетичної підготовки;

- впровадження технологічного підходу у ході проходження педагогічної практики під час формування естетичного досвіду учнів» [82]. Тобто педагогічні умови спрямовані на отримання нових знань, здобуття естетичного досвіду й розвиток мислення здобувачів вищої освіти.

Актуальними для нашого дослідження є педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до застосування інтерактивної технології, визначені О. Комар:

- «створення спеціального емоційно-позитивного середовища для здобувачів вищої освіти, яке сприятиме зростанню їхнього інноваційного потенціалу як майбутніх педагогів;

- забезпечення спеціальної підготовки викладачів до проведення інтерактивних занять;

- переорієнтація змісту дисциплін на підготовку майбутніх вчителів до застосування технології інтерактивного навчання;

- побудова освітнього процесу в ЗВО з обов'язковим використанням інтерактивної технології навчання;

- створення в ЗВО атмосфери співробітництва» [88].

На погляд Н. Руденко, у підготовці майбутніх учителів початкової школи доцільно було б впровадити такі педагогічні умови щодо використання інтерактивних технологій: підвищити рівень підготовки педагогів, зокрема методичного її складника, розширити змісту навчального курикулуму, розвивати дослідницькі уміння здобувачів вищої освіти, доповнити зміст педагогічної практики завданнями із застосуванням інтерактивних технологій на уроках, розробити портфоліо інтерактивних уроків [169].

Реалізація технології групового навчання учнів початкових класів, за А. Дуднік, потребує втілення таких педагогічних (дидактичних) умов підготовки майбутнього вчителя:

- створення системи «студент – метод пізнання – методи й засоби пізнання»;
- взаємозв'язок навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності;
- організація групової роботи здобувачів як засобу активізації пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти;
- створення ситуації успіху кожного студента;
- підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації групової роботи [64].

Дослідниця А. Власенко визначила такі педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів (учителів іноземної мови) до проектної діяльності в початковій школі:

- збагачення змісту підготовки знаннями про проектну діяльність у початкових класах;
- активізація мотивації майбутніх педагогів до реалізації проектної діяльності;
- оволодіння досвідом виконання проектної діяльності в початкових класах [30].

Є окремі наукові розвідки, присвячені педагогічним умовам використання проектної технології у закладах загальної середньої освіти.

У дисертації Н. Поліхун дидактичними умовами проектного навчання встановлено сукупність організаційно-управлінських та психолого-педагогічних засобів, які дають змогу організувати проектну діяльність школярів:

- мотивація до творчості, яка проводиться спрямовано та систематично;

- самостійність учнів, наявність свободи вибору та обов'язкова рефлексія,
- впровадження дослідницького підходу до освітнього процесу;
- психологічний та методичний супровід проєктної діяльності школярів під час суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- взаємодія групових індивідуальних та колективних (масових) та форм навчально-пізнавальної діяльності [159].

У дослідженні С. Генкал запропоновано низку педагогічних умов для організації самостійної пізнавальної діяльності школярів на основі індивідуальних освітніх проєктів:

- «створення ситуації успіху на уроці, діагностування та розвиток пізнавальних здібностей школярів;
- елітаризація інтелектуально-операціональної діяльності учнів;
- створення особистісно орієнтованого освітнього середовища;
- педагогічний супровід діяльності учнів на основі індивідуальних освітніх проєктів» [36].

На основі використання методів теоретичного аналізу наукових джерел із проблеми дослідження, проведення педагогічних спостережень, анкетування викладачів закладів вищої освіти, в яких проводився педагогічний експеримент (всього опитано 24 особи), встановлено, що ефективний вплив на процес формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології можуть забезпечити такі педагогічні умови:

- формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології;
- розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі;

- забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу;

- залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів.

Реалізація *першої педагогічної умови* (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології) передбачає створення на заняттях у закладі вищої освіти доброзичливої спокійної, але водночас ділової атмосфери, яка б сприяла зацікавленню студентів майбутньою професійною діяльністю, зокрема спрямованою на використання проєктної технології. Здобувачам вищої освіти пояснюють цілі, можливості та технологічні засоби проєктної діяльності у роботі вчителя початкової школи.

Отже, у процесі професійної підготовки майбутніх учителів (мотиваційний компонент готовності) вважаємо доцільним створювати умови, які безпосередньо впливатимуть на формування у них мотивів: естетичні, емоційні переживання (емоції подиву); самостійна постановка мети, навколишнє середовище; пізнавальна, пошукова активність; включення до різних видів діяльності; забезпечення ситуації успіху; урахування попереднього досвіду; підтримка мотивації та надання переваги засобам, які впливають на почуття, мотивують поведінку, активізують пізнавальну діяльність.

Позитивно впливають на мотивацію здобувачів вищої освіти до застосування проєктної технології демонстрування результатів реальних проєктів, виконаних школярами, ознайомлення з позитивними відгуками вчителів та учнів.

Друга педагогічна умова – розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі – спрямована на ознайомлення майбутніх педагогів із сутністю проєктної технології, її особливостями та значенням, етапами проєктної діяльності учнів (змістовий компонент готовності).

Впровадження цієї педагогічної умови можливе під час вивчення низки навчальних дисциплін циклу професійної і практичної підготовки.

Аналіз змісту освітніх програм за спеціальністю 013 Початкова освіта чотирьох закладів вищої освіти України (Рівненський державний гуманітарний університет, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка) та робочих програм навчальних дисциплін та/або силабусів дав змогу встановити перелік тих курсів, освітній контент яких пов'язаний із застосуванням проєктної технології у початковій школі.

У таблиці 2.2 представлено назви обов'язкових та вибіркового навчальних дисциплін.

Таблиця 2.2

**Навчальні дисципліни зі спеціальності 013 Початкова освіта,
у змісті яких передбачено вивчення проєктної технології**

Рівненський державний гуманітарний університет	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	Волинський національний університет імені Лесі Українки	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
<i>Ознайомлення з проєктною технологією</i>			
«Основи педагогіки»	«Вступ до спеціальності», «Загальні основи	«Педагогіка: загальна,	«Історія педагогіки

	та історія педагогіки»	порівняльна, соціальна»	початкової школи»,
<i>Поглиблення та розширення теоретичних знань про проєктну діяльність, практичне виконання проєктів</i>			
«Дидактика початкової освіти», «Організація і управління в початковій школі», «Теорія та методика виховання», «Педагогічна майстерність»	«Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Основи педагогічної майстерності та педагогічна творчість»,	«Теорія і методика виховання», «Педагогічна майстерність»	«Дидактика початкової освіти», «Теорія виховання учнів початкової школи»
<i>Ознайомлення з особливостями та методикою виконання проєктів з конкретних навчальних предметів, виконання проєктів методичного спрямування</i>			
«Методика навчання української мови», «Методика навчання літературного читання», «Методика навчання освітньої галузі	«Методика навчання української мови і літератури», «Методика навчання природничої освітньої галузі», «Методика навчання математики»,	«Методика навчання грамоти», «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі», «Методика навчання математичної освітньої галузі»,	«Методика навчання математичної освітньої галузі у початковій школі», «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі у початковій

<p>«Математика»», , «Методика навчання освітньої галузі «Природознавс тво»», «Методика навчання освітньої галузі «Соціальна та здоров'язбереж увальна освіта»», «Методика навчання освітньої галузі «Фізична культура»», «Методика навчання освітньої галузі «Технології» в початковій школі», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі»,</p>	<p>«Методика навчання інформатичної освітньої галузі», «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі», «Методика навчання соціальної та здоров'язбережув альної освітньої галузі й освітньої галузі «Фізкультура», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі»</p>	<p>«Методика навчання природничої освітньої галузі», «Методика навчання соціальної та здоров'язбережув альної освітньої галузі», «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі», «Методика навчання фізкультурної освітньої галузі», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання</p>	<p>школі», «Методика навчання природничої освітньої галузі у початковій школі», «Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі у початковій школі», «Методика навчання соціальної і здоров'язбережув альної освітньої галузі у початковій школі», «Методика навчання фізкультурної освітньої галузі у початковій школі», «Методика</p>
--	--	---	---

<p>«Методика навчання освітньої галузі «Мистецька освіта»», «Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»»</p>		<p>мистецької освітньої галузі», «Образотворче мистецтво з методикою навчання, «Музичне мистецтво з методикою навчання», «Основи хореографії з методикою навчання»</p>	<p>навчання технологічної освітньої галузі у початковій школі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі у початковій школі (музичне мистецтво)», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі у початковій школі»</p>
<p><i>Детальне вивчення проєктної технології як інноваційної в НУШ</i></p>			
	<p>«Педагогічні технології НУШ у початковій освіті»</p>	<p>«Технології освітнього процесу в НУШ»</p>	<p>«Технології навчання природничої освітньої галузі в початковій школі», «Педагогічні інновації в Україні і за рубежом»,</p>

			«Педагогічні технології у початковій школі»
--	--	--	---

Особливе значення має впровадження спеціальних курсів, вибіркового дисциплін, спрямованих на детальніше вивчення проектної технології, зокрема дисципліни за вибором «Інтегроване тематично-проектне навчання у початковій школі». Робочу програму навчальної дисципліни представлено в додатках.

Третя педагогічна умова – забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проектну технологію на основі реалізації технологічного підходу.

Майбутні вчителі початкової школи під час вивчення вказаних вище навчальних дисциплін не тільки ознайомлюються з проектною технологією, а й роблять спроби застосовувати її на практиці. Під час занять здобувачі вищої освіти проходять кожен з етапів проектної технології, «пропрацьовують» свої дії, обговорюють у групах, приймають спільні рішення, допомагають один одному, моделюють ситуації «учні – вчитель», виготовляють спільний продукт діяльності та ін.

Четверта педагогічна умова – залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проектів. Вона тісно пов'язана з третьою педагогічною умовою і разом із нею уможлиблює формування діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності.

Під час практичних занять з вищезазначених дисциплін здобувачам вищої освіти пропонують самим виконати індивідуальний навчальний

проект (тема за вибором студента). Назва проекту тісно пов'язана з початковою школою.

Такий творчий проект дає можливість майбутнім педагогам виявити свої педагогічні здібності, оригінальність, креативність, інноваційність.

На основі теоретичного опрацювання проблеми дослідження зроблено висновок про те, що впровадження запропонованих педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу в контексті підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності.

Висновки до другого розділу

Сучасний учитель Нової української школи має добре володіти інноваційними технологіями, бути готовим до їх використання в освітньому процесі початкової школи. Формування готовності до використання проектної технології є важливим у контексті розвитку професіоналізму майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Підготовка педагогічних кадрів для початкової школи в Україні здійснюється в цілій низці університетів, переважно педагогічних. У них кожний студент готується навчати та виховувати учнів, передавати їм свої знання і досвід. Майбутні вчителі здобувають уміння і навички керівництва освітнім процесом, організації навчання, спрямованого на всебічний розвиток кожної дитини.

Проте в ході дослідження встановлено, що заклади вищої освіти не дають достатньої підготовки для застосування проектної технології в початковій школі. Лише в окремих університетах України та зарубіжжя є спеціальні дисципліни, під час яких детальніше вивчають особливості проектних технологій у початковій школі. До таких належать Волинський

національний університет імені Лесі Українки, де в освітньо-професійній програмі «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти впроваджено освітній компонент «Проектно-дослідницька робота з природознавства в початковій школі».

З метою забезпечення ефективної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності визначено низку педагогічних умов. Педагогічні умови – це елемент педагогічної системи (освітнього процесу), що відтворює поєднання певних можливостей освітнього середовища (взаємодія змісту, форм, методів та прийомів навчання, навчально-методичний супровід) та матеріально-технічного забезпечення і впливає на ефективність освітнього процесу. Сукупність внутрішніх факторів, які впливають на особистість суб'єктів освітнього процесу, і зовнішніх обставини освітнього середовища забезпечує підвищення якості освіти.

На основі використання методів аналізу наукових джерел з проблеми дослідження, педагогічних спостережень, опитування викладачів закладів вищої освіти встановлено, що ефективний вплив на процес формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання проектної технології можуть забезпечити такі педагогічні умови:

- формування позитивного ставлення до проектної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проектної технології;
- розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проектну технологію навчання та її застосування в початковій школі;
- забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проектну технологію на основі реалізації технологічного підходу;

- залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів.

Педагогічні умови є важливим складником моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, яка охоплює такі блоки:

- *теоретико-концептуальний* (окреслює мету і завдання підготовки майбутніх вчителів майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, стратегію підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, провідні підходи, принципи навчання);

- *змістовий* (визначає зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології);

- *процесуально-діяльнісний* (розкриває основні методи і форми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології);

- *результативно-оцінювальний* (визначає методи контролю, рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, прогнозує результат такої підготовки) [105].

Результатом підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології є їхня готовність до здійснення такої діяльності.

Зміст другого розділу висвітлено в таких публікаціях дисертантки:

1. Купчак С. Б. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Витоки педагогічної майстерності*: науковий журнал. Полтава, 2020. Випуск 25. С. 128–132. (Index Copernicus)
2. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі.

Інноваційна педагогіка: науковий журнал. Одеса, 2022. Випуск 49. Том 1. С. 105–108. (Index Copernicus)

3. Грицай Н. Б. Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Балканско научно образование*. 2019. Том 3. № 2 (4). Пловдив, Бґлґария. С. 25–27.

4. Купчак С.Б. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи*: матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 27 листопада 2019 р.). Рівне, 2019. С. 210–212.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Організація та проведення педагогічного експерименту

Нова українська школа змінила стереотипи суспільства щодо освітнього процесу в початкових класах. Як було вже сказано в попередніх розділах, ефективно впроваджувати проєктну технологію в сучасній школі зможуть ті педагоги, які отримали відповідну підготовку. Учителям-практикам приходиться проходити спеціальні курси для того, щоб підготуватися до професійної діяльності в нових умовах. Зміни торкнулися підходів, методів, форм, прийомів та технологій навчання.

Саме тому в закладах вищої освіти необхідно цілеспрямовано ознайомлювати майбутніх учителів початкових класів з інноваційними технологіями, серед яких вагоме місце займає проєктна технологія, а також організовувати виконання навчальних проєктів самими здобувачами під час вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Загальний задум педагогічного експерименту полягав у тому, щоб визначити ефективність педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології в умовах реального освітнього процесу закладів загальної середньої освіти.

Гіпотеза дослідження полягала в тому, що якість підготовки майбутніх учителів початкової школи суттєво підвищиться за умови реалізації педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх фахівців до застосування проєктної технології у професійної діяльності (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та

стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів).

Розроблення і впровадження експериментальної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології відбувалося упродовж трьох етапів відповідно до загальної логіки дослідження: констатувального, формувального, контрольного [152].

У ході констатувального етапу експерименту, який тривав упродовж 2017–2019 років, було проаналізовано нормативні документи в галузі освіти, наукову та навчально-методичну літературу з проблеми дослідження, з'ясовано стан використання проєктної технології в сучасних закладах загальної середньої освіти, зроблено порівняльний аналіз підготовки студентів до використання проєктної технології в закладах вищої освіти України і зарубіжних країн, досвід роботи вчителів-практиків з використання проєктних технологій у початкових класах.

На констатувальному етапі проаналізовано результати анкетувань майбутніх учителів початкової школи і вчителів-практиків, проведено спостереження за діяльністю учнів початкової школи, за підготовкою здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта», бесіди з учителями початкових класів, визначено типові труднощі у застосуванні проєктної технології у початковій школі.

У межах дослідження проведено анкетування 50 вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти (тепер – ліцеїв) м. Рівного (№ 5, № 11, № 12, № 13, № 18, № 22, № 23).

На запитання: *«Які інноваційні технології Ви використовуєте в освітньому процесі?»* майже 50% опитаних використовують інтерактивні технології, 30% – проєктні технології і 20% – ігрові технології та ІКТ технології, технології колективно-групового навчання, технологію критичного мислення.

Відповідаючи на запитання *«Яка Ваша думка щодо доцільності використання учнями початкової школи проєктів з різних предметів?»*, майже всі вчителі вказали на доцільне використання проєктів на уроках. На їхню думку, проєктна технологія створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетентності, розвиває уміння критично мислити, орієнтуватися в інформаційному просторі, навички роботи в групі, взаємодії та співпраці.

У відповіді на запитання *«Як часто Ви застосовуєте проєктну технологію в освітньому процесі?»* тільки 30% педагогів зазначили, що використовують постійно, 50% – лише під час уроків *«Я досліджую світ»*, 15% інколи за потреби, а 5% – зовсім не використовують.

На запитання *«Як учні на Ваших уроках ставляться до виконання проєктів?»* відповідь така: 50% учнів із задоволенням, з азартом виконують проєкти, 40% – із відчуттям потреби виконувати завдання, і 10% – не виконують проєкти.

Відповіді самих учнів початкової школи підтвердили цю інформацію. Результати опитування, проведеного в початкових класах закладів загальної середньої освіти I–III ступенів м. Рівного (ЗОШ №5, ЗОШ № 12, ЗОШ № 13, ЗОШ № 18), показали, що 52% школярів з 200 опитаних подобається виконувати навчальні проєкти, причому найбільший інтерес до проєктної діяльності викликають уроки з інтегрованого курсу *«Я досліджую світ»*.

Як бачимо, використання проєктної технології вважають ефективним і учні, і педагоги.

На запитання *«З якою метою Ви використовуєте проекти в освітньому процесі?»* 95% вчителів відповіли, що застосовують їх з дидактичною метою, а 5% використовують для розвитку пізнавальної активності учнів.

У відповіді на запитання *«Де Ви знаходите інформацію з методики використання проектів у навчанні учнів початкової школи?»* 70% респондентів відповіло, що в інтернет-виданнях, інтернет-ресурсах, 20% в методичній літературі, 10% на освітніх сайтах.

Відповідаючи на запитання *«З якими труднощами Ви стикнулись під час використання проектної технології?»* 50% вчителів зазначили, що труднощів у них не виникало, 20% не вистачало часу, 10% вказали, що для учнів 1–2 класів потрібно самому розробляти проєкт відповідно до вікових норм, 15% стикнулись із труднощами під час самого захисту проєктів, оскільки учні не завжди уміють слухати один одного і ставити питання. Ще 5% педагогів стикнулись з проблемами щодо обладнання.

Проте на запитання *«Чи достатньо знань про проєктну технологію Ви отримали під час навчання у закладі вищої освіти?»* 90% вчителів відповіли, що недостатньо, а коли почали працювати, то найбільше знань отримали під час практичної діяльності. 10% педагогів вказали, що отримали достатньо знань під час навчання у закладі вищої освіти. Переважна більшість серед них – молоді вчителі, які закінчили навчання 2–3 роки тому. Тобто це означає, що упродовж останніх років заклади вищої освіти приділяли більше уваги оволодінню студентами інноваційними технологіями.

У цьому контексті погоджуємося з Т. Бондаренко в тому, що педагоги впроваджують проєктну технологію в освітній процес переважно інтуїтивно, без спеціальної підготовки [20].

Відповіді на запитання *«Що Ви порадите викладачам педагогічних університетів для вдосконалення підготовки студентів до використання*

проектної технології у майбутній професійній діяльності?» були досить різними. Більшість учителів порадили розробити методичні рекомендації щодо використання методу проєктів, організації проєктної роботи учнів. Інші порадили розповідати на заняттях про проєктну технологію, її ефективне використання на уроках в початкових класах, ознайомлювати студентів із проєктами, які уже реалізовані, та з методикою роботи учителів-практиків.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи передбачає їхнє ознайомлення з інноваційними технологіями навчання, що реалізується під час вивчення загальнопедагогічних дисциплін та дисциплін методичного циклу.

Проте варто констатувати, що під час підготовки здобувачів зі спеціальності 013 «Початкова освіта» використанню проєктної технології в освітньому процесі не надають належної уваги.

Анкетування здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта», проведене у чотирьох університетах, на базі яких проведено дослідження (Рівненського державного гуманітарного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), в якому взяли участь 360 респондентів, дали підстави стверджувати, що майбутні учителі мають недостатньо знань та вмінь про проєктну технологію та організацію проєктної діяльності учнів.

На запитання *«Що ви знаєте про проєкти?»* здобувачі чітко відповісти не змогли, але приблизно 60% відповіли, що проєкт – це сукупність дій, обмежених у часі і спрямованих на вирішення проблеми або досягнення конкретної мети. Результат проєкту непередбачуваний і завжди унікальний. 25% зазначили, що метод проєктів перекладається як метод «проблем». Проєкт – форма організації освітнього процесу і метод навчання. 15%

вказали, що проєкти спрямовані на здобуття студентами знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою.

На запитання *«Чи використовують викладачі проєкти в освітньому процесі?»* 46% студентів відповіли, що викладачі використовують проєкти, але хотілося б частіше, 23% опитаних відповіли, що дуже рідко, і 31% зовсім не відповіли на запитання.

Попри це 85% респондентів вважають, що проєкти доцільно використовувати в навчанні. Адже це допомагає краще засвоїти навчальний матеріал. 15% вважають, що проєктна діяльність дуже важлива в освітньому процесі закладів освіти різного рівня.

Щодо джерел інформації про проєкт, то 73% здобувачів знаходять інформацію на освітніх сайтах naurok, EdEra, освіторія та інших ресурсах Інтернету. 27% шукає інформацію у підручниках та лекціях.

Цікавим було запитання *«З якими труднощами Ви стикнулись під час використання проєктної технології у ЗВО?»*. 54% здобувачів вказали великий обсяг роботи, недостатньо часу на виконання. Не вся інформація є в Інтернеті, інколи приходиться йти до бібліотеку. 27% назвали технічні труднощі, а в 19% респондентів труднощів не виникало.

Маайбутні вчителі початкової школи вважають доцільним виконання проєктів з таких предметів та інтегрованих курсів, як *«Я досліджую світ»*, математика, інформатика,

Відповідаючи на запитання *«Чи виконували Ви проєкти з учнями у закладі загальної середньої освіти під час проходження практик? Який клас і тема проєкту?»* здобувачі вищої освіти написали таке:

1 клас – *«Транспорт моєї місцевості»*, *«Книга – мій друг»*, *«Цікавий календар»*, *«Здоровим бути модно»*, *«Я – частина природи»*, *«Рослини – живі організми»*;

2 клас – *«Життя насінини у моєму горщику»*, *«Чому буває день і ніч?»*, *«Природа навесні»*, *«Поштові марки»*, *«Найкраще місце на землі»*;

3 клас – «Чисте селище», «Подарую мамі весняні квіти»;

4 клас – «Моє тіло».

56% здобувачів не виконували проєктів, пояснивши це онлайн-навчанням у школі.

Респонденти констатували у відповіді на запитання *«Як учні ставляться до виконання проєктів?»*, що школярам цікаво брати участь у суспільно корисних проєктах. Вони розуміють, що це і для чого, така діяльність формує їх як члена колективу. Учні залюбки виконують проєкти, але деколи їм це дається важко. Є деякі учні, які взагалі не хочуть виконувати проєкти.

На важливе в контексті дослідження запитання *«Чи достатньо знань про проєктну технологію Ви отримуєте під час навчання в закладі вищої освіти?»* 36% опитаних зазначили, що отримують достатньо інформації, а 64% відповіли «ні». Тема проєктів для них була лиш оглядовою, більш конкретно не вивчали.

Здобувачі вищої освіти вважають, що вони частково готові Ви до використання проєктної технології в майбутній професійній діяльності у початковій школі (52% частково готові використовувати проєктну технологію у майбутній роботі, 48% – не готові, потрібно ще попрактикуватися).

Студенти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» вважають, що розповідати про методику виконання проєктів у початковій школі доцільно на заняттях з таких дисциплін: 58% опитаних – під час викладання дидактики, психології, інформаційних технологій, методики навчання освітньої галузі «Природознавство», методики навчання освітньої галузі «Математика», методики навчання освітньої галузі «Образотворче мистецтво», методики навчання освітньої галузі «Українська мова», а 42% здобувачів хотіли б, щоб був спеціальний курс про проєктну технологію, на якому б більше дізналися про проєкти.

У відповіді на запитання *«Що ви порадите викладачам ЗВО для підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності»* респонденти зазначили:

- активно залучати майбутніх учителів до виконання проєктів на практичних та лабораторних роботах задля майбутнього успішного проведення проєктних робіт зі школярами;
- більш детально вивчати цю тему, адже за методом проєктів наше майбутнє;
- давати здобувачам виконувати різні типи проєктів, щоб вони могли відчувати це на практиці, а не просто на словах;
- обов'язково давати посилання на джерела, з яких можна почерпнути інформацію, давати більш точні вказівки та рекомендації щодо виконання проєктів;
- більше уваги звертати на етапи організації проєктів і впровадження їх на окремих дисциплінах.

Таким чином, можна стверджувати, що підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктів у професійній діяльності в умовах закладів вищої освіти є недостатньою, що підтверджують результати анкетування.

Актуальним є збагачення змісту педагогічних та методичних дисциплін інформацією про проєктну технологію та поглиблення знань студентів під час вивчення спеціального курсу.

На основі теоретичного опрацювання науково-педагогічної та навчально-методичної літератури, аналізу досвіду вчителів-практиків, результатів констатувального експерименту встановлено типові недоліки у підготовці майбутніх учителів до застосування проєктної технології у початковій школі. До них, насамперед, належить недостатня обізнаність із особливістю і значенням проєктної технології, з послідовністю її етапів, методикою організації проєктної діяльності, роллю вчителя під час

виконання проєктів, специфікою створення кінцевого продукту проєктів.

Наведені побажання було враховано під час формувального етапу педагогічного експерименту.

З огляду на вищезазначене у процесі навчання майбутніх учителів початкової школи в сучасних ЗВО потрібно поглибити підготовку студентів до використання проєктної технології в освітньому процесі.

Результати констатувального експерименту свідчать про необхідність удосконалення підготовки здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта» в закладах вищої освіти до застосування проєктної технології у своїй майбутній професійній діяльності.

З огляду на це в ході дослідження було визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, розроблено модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, підготовлено матеріали для формувального експерименту, зокрема діагностичний інструментарій для визначення рівнів готовності здобувачів до застосування проєктної технології у професійній діяльності, а також розроблено освітній контент дисципліни за вибором «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі».

Для того, щоб оцінити ефективність підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності в умовах закладу вищої освіти, необхідно було визначити їхній рівень готовності до цієї діяльності. На наш погляд, ефективним у цьому випадку є використання покомпонентного підходу, тобто оцінювання кожного компоненту готовності окремо.

Кожному з компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології відповідав певний критерій, який передбачав певні показники, за якими відбувалося оцінювання.

Мотиваційному компоненту відповідав особистісно-мотиваційний критерій, показниками якого були:

1) Прагнення бути вчителем-інноватором, стійка мотивація до впровадження інноваційних технологій.

2) Позитивне ставлення до проєктної технології навчання молодших школярів.

3) Бажання використовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи.

Змістовий компонент готовності оцінювали за допомогою інформаційно-когнітивного критерію, представленого такими показниками:

1) Знання сутності та значення проєктної технології.

2) Знання особливостей проєктної технології у навчанні молодших школярів.

3) Чітке розуміння етапів проєктної технології.

Рівень діяльнісного компоненту готовності визначався за операційно-технологічним критерієм, до показників якого належать:

1) Уміння організовувати проєктну діяльність школярів.

2) Володіння уміннями створювати навчальні проєкти.

3) Уміння оцінювати виконання проєктів учнями.

Наведені показники в кожного здобувача виявляються на певному рівні. З огляду на це в представленій роботі запропоновано три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності – низький, середній та високий.

Низький рівень готовності майбутніх учителів початкової школи характеризується низькою мотивацією здобувачів до впровадження інноваційних технологій, байдужим ставленням до проєктної технології навчання у початкових класах, небажанням використовувати проєкти у професійній діяльності, відсутність уособлення себе як учителя-інноватора. Майбутні педагоги мають елементарні знання про проєктну технологію, її

особливості та значення, недостатньо розуміють етапи реалізації проєктної технології, не володіють уміннями організовувати проєктну діяльність, їхні власні проєкти виконані неякісно, на низькому рівні. Здобувачі не здатні належним чином оцінити проєктну діяльність.

Середній рівень готовності майбутніх учителів початкової школи відзначається позитивним ставленням до інноваційної педагогічної діяльності, наявністю бажання бути вчителем-інноватором, переважно позитивним ставленням до проєктної технології навчання, середнім рівнем мотивації до організації і виконання проєктної діяльності та бажання використовувати проєктну технологію у майбутній професійній діяльності.

Здобувачі вищої освіти на середньому рівні володіють знаннями про проєктну технологію, її сутність, значення, переважно розуміють всі етапи її впровадження в освітній процес, володіють достатньою мірою уміннями організовувати проєктну діяльність і самостійно виконувати проєкти. Загалом уміють оцінювати навчальні проєкти учнів.

Високий рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності відзначається позитивним ставленням здобувачів вищої освіти до інноваційної педагогічної діяльності, стійким бажанням бути вчителем-інноватором, високою мотивацією до впровадження інноваційних технологій, наявністю позитивного ставлення до проєктної технології та великого бажання використовувати її у майбутній професійній діяльності. Здобувачі на високому рівні володіють знаннями про сутність, значення, особливості та етапи реалізації проєктної технології, володіють уміннями на високому рівні організовувати та оцінювати проєктну діяльність учнів. Майбутні вчителі також самі виконують високоякісні навчальні проєкти з дисциплін професійної підготовки.

У дослідженні встановлено три рангові градації: низький рівень готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності мали ті здобувачі, які набрали менше 10 балів, середній рівень визначили в

діапазоні 10–19 балів, а високим рівнем готовності володіли ті майбутні учителі початкової школи, які набрали від 20 до 30 балів. Виокремлені рівні коригувалися під час проведення експериментального дослідження.

У дослідженні розроблено діагностичний інструментарій для вимірювання кожного критерію: опитувальники, картки самооцінювання, тестування, завдання для контрольних робіт, критерії оцінювання виконання навчальних проєктів та ін.

Представимо цю інформацію у вигляді таблиці 3.1.

Завданням педагогічного експерименту було визначення рівнів розвитку готовності здобувачів спеціальності 013 «Початкова освіта» до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

У пропонуваному дослідженні для діагностування готовності здобувачів до застосування проєктної технології використовували компонентний підхід, тобто визначали рівні готовності за кожним із компонентів (окремо за мотиваційним, змістовим та діяльнісним).

Таблиця 3.1

Критерії, показники та діагностичний інструментарій готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності

Компонент готовності	Критерій	Показники	Методи та методики діагностики
Мотиваційний	Особистісно-мотиваційний	1) Прагнення бути вчителем-інноватором, стійка мотивація до впровадження інноваційних технологій.	Опитувальник «Мотивація професійної діяльності» (методика визначення мотивів

		<p>2) Позитивне ставлення до проєктної технології навчання молодших школярів.</p> <p>3) Бажання використовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи.</p>	<p>професійної діяльності К. Замфір у модифікації А. Реана);</p> <p>картка самооцінювання «Учитель-інноватор» [107]</p>
Змістовий	Інформаційно-когнітивний	<p>1) Знання сутності та значення проєктної технології.</p> <p>2) Знання особливостей проєктної технології у навчанні молодших школярів.</p> <p>3) Чітке розуміння етапів проєктної технології.</p>	<p>Тестові завдання</p> <p>Контрольні роботи [107]</p>
Діяльнісний	Операційно-технологічний	<p>1) Уміння організувати проєктну діяльність школярів.</p> <p>2) Володіння уміннями створювати навчальні проєкти.</p> <p>3) Уміння оцінювати виконання проєктів учнями.</p>	<p>Оцінювання навчальних проєктів здобувачів.</p> <p>Оцінювання конспектів уроків для початкових класів з використання проєктної технології.</p>

			Опитувальник із самооцінювання умінь організовувати проєктну діяльність [107]
--	--	--	---

У дисертації важливо було встановити, як змінилися рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності під час проведення формувального експерименту.

Методику проведення формувального етапу педагогічного експерименту описано в п. 3.2.

3.2. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування проєктної технології у професійній діяльності

Формувальний експеримент щодо вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи шляхом перевірки ефективності визначених у дослідження педагогічних умов формування готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності відбувався в чотирьох закладах вищої освіти: Рівненському державному гуманітарному університеті, Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка та Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка впродовж 2019–2022 років.

Мета *формувального етапу експерименту* передбачала

впровадження педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології та перевірка їхньої ефективності в реальному процесі підготовки здобувачів в закладах вищої освіти України зі спеціальності 013 «Початкова освіта».

З огляду на це формувальний експеримент полягав у реалізації таких завдань:

- сформувати контрольні та експериментальні групи здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта»;
- реалізувати під час підготовки здобувачів експериментальних груп визначені в дослідженні педагогічні умови: формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів,
 - розробити і впровадити в освітній процес курс за вибором «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі»;
 - визначити рівні готовності здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» до застосування проєктної технології в майбутній професійній діяльності в експериментальних і контрольних групах;
 - перевірити достовірність отриманих даних за допомогою методів математичної статистики.

У ході формувального експерименту здійснювалася перевірка припущення про те, що якість підготовки майбутніх учителів початкової

школи суттєво підвищиться за умови реалізації педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутніх фахівців до застосування проєктної технології у професійній діяльності (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями початкової школи умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів).

Програма формувального експерименту була зорієнтована на створення в майбутніх учителів початкової школи позитивної мотивації до використання проєктної технології як інноваційної в Новій українській школі, оволодіння здобувачами міцними знаннями про проєктну технологію під час вивчення педагогічних і методичних дисциплін, формування в них умінь організовувати проєктну діяльність (як власну, так і здійснювати керівництво виконанням проєктів учнями початкової школи).

Для того, щоб результати експерименту були об'єктивними, для його проведення визначено контрольні й експериментальні групи в кожному ЗВО. В експерименті усього взяли участь 720 здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» Рівненського державного гуманітарного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (360 майбутніх учителів початкової школи в експериментальних групах і 360 – в контрольних).

Здобувачі вищої освіти контрольних та експериментальних груп мали приблизно однаковий рівень знань про проєктну технологію, про що свідчить проведений попередній зріз знань.

До того ж кількість здобувачів у контрольних і експериментальних групах була однаковою для того, щоб спростити обчислення та статистичну обробку даних.

У підготовці здобувачів експериментальних та контрольних груп відмінності стосувалися змісту та методики навчання: у контрольних групах навчання здійснювалася традиційно, а в експериментальних – з урахуванням визначених педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктів на уроках у початковій школі відбувалося шляхом удосконалення змісту професійної підготовки студентів, збагачення навчального матеріалу фахових дисциплін інформацією про проєкти, самостійного виконання проєктів та їх презентації перед одногрупниками, впровадження проєктної технології в освітній процес закладів загальної середньої освіти під час педагогічної практики.

Вивчення загальнопедагогічних і методичних дисциплін мало практичний характер і було спрямоване на застосування здобутих знань на практиці і формування умінь організовувати проєктне навчання під час лабораторних та практичних занять в умовах, наближених до виробничих, або безпосередньо в школі під час педагогічної практики.

Ознайомлення майбутніх учителів початкової школи із сутністю методу проєктів, видами проєктів, їх функціями та етапами роботи з проєктом розпочиналося під час вивчення педагогіки та інших дисциплін загальнопедагогічного та методичного спрямування.

Так, у Рівненському державному гуманітарному університеті окремі фрагментарні знання про метод проєктів студенти педагогічного факультету

здобували під час вивчення таких дисциплін «Основи педагогіки», «Дидактика», «Педагогіка початкової школи», «Технології вивчення освітніх галузей у початковій школі», «Теоретико-методичні основи методик початкового навчання», «Методика навчання української мови», «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство», «Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство», «Методика навчання природознавства», «Математика з методикою викладання», «Організація і управління в початковій школі», «Методика навчання української мови», «Методика навчання іноземної мови», «Порівняльна педагогіка», «Педагогічні технології в початковій школі» та ін. Подібні дисципліни викладають і в інших закладах вищої освіти, де проводиться підготовка фахівців за спеціальністю 013 «Початкова освіта».

В експериментальних групах формування готовності здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» до застосування проектної технології в професійній діяльності в умовах закладів вищої освіти відбувалося поетапно:

1. *Підготовчий етап* – ознайомлення із сутністю проектної технології та її особливостями під час вивчення загальнопедагогічних дисциплін («Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Історія української школи і педагогіки», «Дидактика початкової освіти» (обов'язкові), «Історія зарубіжної педагогіки», «Організація освітнього середовища Нової української школи», «Інноваційні педагогічні технології в початковій школі», «Теорія і практика сучасної освіти» (вибіркові) та ін.

Схожі дисципліни викладають і в інших закладах вищої освіти, де здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 013 Початкова освіта (див. п. 2.2).

Вивчення наведених дисциплін передбачало опанування майбутніми вчителями початкової школи поняття про традиційні та інноваційні технології навчання, ознайомлення з історією їх виникнення та розвитку,

з'ясування сутності поняття «технологія навчання», її відмінності від «методики навчання». Серед інших інноваційних технологій виокремлюють проєктну технологію, акцентуючи на її значенні в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Особливо актуальною була навчальна дисципліна за вибором «Інноваційні педагогічні технології в початковій освіті», під час вивчення якої відведено окреме заняття на вивчення проєктної технології.

Під час цього етапу починали формуватися мотиваційний і змістовий компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Поглиблення знань майбутніх учителів початкової школи про сутність проєктів, види проєктів, їх функції та алгоритм роботи над проєктом відбувається на другому етапі під час вивчення методичних дисциплін.

2. Під час *теоретико-методичного етапу* відбувалося вивчення циклу обов'язкових методичних дисциплін («Методика навчання української мови», «Методика навчання літературного читання», «Методика навчання математичної освітньої галузі», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика навчання фізкультурної освітньої галузі», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання інформатичної освітньої галузі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі»). Цей етап спрямований переважно на розвиток мотиваційного та змістового компонентів готовності.

Під час практичних занять у студентів починав формуватися діяльнісний компонент готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Крім того, запропоновано вибіркові дисципліни, які ознайомлюють здобувачів із проєктною технологією: «Методика навчання здоров'язбережувальної освітньої галузі», «Методика проведення предметної гурткової роботи в НУШ».

Важливим є виконання проєктів самими майбутніми учителями початкової школи.

Встановлено, що проєкти з педагогічних та методичних дисциплін виконують низку функцій:

- а) навчальну – опанування теоретичних знань, вивчення перспективного педагогічного досвіду вчителів-практиків;
- б) методичну – розроблення комплексу завдань з теми проєкту;
- в) наукову – вироблення умінь здобувачів проводити спостереження, аналіз та узагальнення проблеми з погляду наукового пошуку [191].

Завданням проєктної діяльності здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта є виготовлення творчого продукту відповідно до визначених етапів – від ідеї до її реалізації. Проєкт має характеризуватися об'єктивною або суб'єктивною новизною і мати практичне значення для професійної діяльності.

Одним із найтипівіших проєктів є створення методичного портфоліо майбутнього вчителя початкової школи [25; 44]. Зібрані матеріали використовуються під час педагогічної практики здобувачів, а потім під час самостійної педагогічної діяльності в початковій школі на посаді вчителя

Так, під час виконання навчального проєкту «Методичне портфоліо» на заняттях з методичних дисциплін студентам було рекомендовано підготувати такі навчально-методичні матеріали (за Г. Бреславською) [25]:

- а) план і структура проєкту, його дидактичні завдання (згідно з вимогами державних стандартів, програм та ін.);
- б) приклади продуктів діяльності, створеними здобувачами вищої освіти (наочні посібники, дидактичні матеріали, методичні розробки, мультимедійні презентації, буклети тощо);
- в) навчально-методичні матеріали щодо методики проведення кожного з етапів роботи над проєктом (перелік рекомендованих джерел, пам'ятки, алгоритми тощо).

Виконання проєктів майбутніми вчителями початкової школи має подвійний ефект:

по-перше, вони краще опановують зміст певної навчальної дисципліни, особливо з теми проєкту;

по-друге, краще засвоюють методику виконання проєктів для подальшого використання в майбутній професійній діяльності.

Цінним для нас виявився досвід О. Боровець, яка рекомендувала застосовувати проєктні технології під час опанування таких дисциплін професійного циклу, як «Загальні основи педагогіки», «Педагогічна майстерність», «Дидактика», «Порівняльна педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Школотзнавство», «Інноваційні педагогічні технології» та ін. [24].

Проєктна технологія розвиває педагогічну творчість майбутніх учителів і виробляє в них уміння ефективно використовувати проєктну діяльність в освітньому процесі загалом і початкової школи зокрема.

У навчальній діяльності ефективними типами проєктів, які сприяють формуванню професійної якості студентів є інформаційний, дослідницький, творчий, ігровий, практично орієнтований. Ці типи проєктів доцільно використовувати на заняттях з таких дисциплін, як «Методика викладання освітньої галузі «Природознавство», «Методика викладання освітньої галузі «Математика» та ін.

Проєкти можуть бути інформаційними (наприклад, з теми «Навчальні проєкти в польській початковій школі»), які передбачають аналіз та узагальнення певної інформації та її ситематизацію у вигляді буклета, посібника чи іншого продукту діяльності, та дослідницькими (наприклад, з теми «Дистанційні технології у початковій освіті: переваги, недоліки та ефективність застосування», «Дидактичні ігри в початковій школі: розвага чи потужний мотиватор навчальної діяльності?»), які починаються із постановки гіпотези, як і будь-яке наукове дослідження, передбачають

проведення експерименту, а закінчуються підтвердженням або запереченням гіпотези і формулюванням висновків.

Під час педагогічного експерименту здобувачі експериментальних груп виконали цілу низку проєктів, як-от: «День школи», «Менеджмент в освіті України», «Зростаємо медіаграмотними», «Інтеграція у початковій школі», «Учитель Нової української школи», «Цифрові ресурси в початковій школі» та ін.

Тематику проєкту може пропонувати сам викладач, беручи за основу професійні інтереси здобувачів та зміст самої дисципліни. Проте викладачі обов'язково давали майбутнім педагогам можливість самостійно обрати тему проєкту, його вид, учасників групи (якщо проєкт груповий).

Проєктні технології, порівняно з іншими педагогічними технологіями, у процесі професійної підготовки здобувачів вищої освіти мали значні переваги, як-от:

- розвиток пізнавальної активності майбутніх педагогів;
- глибоке засвоєння програмного матеріалу;
- формування умінь та навичок самостійно конструювати свої знання;
- орієнтування в інформаційному просторі;
- узагальнення та інтегрування знань, які отримують здобувачі з різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання.

Залучаючи майбутніх учителів до проєктної діяльності, можна простежити, як вони прагнуть виявляти свою ініціативу, стати комунікабельним у спілкуванні, представляти творчі та організаторські здібності, а також самовдосконалюється.

Виконання проєктів з педагогічних і методичних дисциплін мотивувало здобувачів до опрацювання інформації з різноманітних джерел, сприяло виявленню творчих здібностей, розвитку професійних якостей,

поглиблювало знання та вдосконалювало організаційні, комунікаційні та проєктивні уміння майбутніх учителів початкової школи.

Проте цієї інформації було недостатньо для повноцінної підготовки майбутніх педагогів до застосування проєктної технології в професійній діяльності. З огляду на це в межах дослідження актуальним було розроблення і впровадження спецкурсу або дисципліни за вибором («Проєктна технологія у початковій школі», «Організація проєктної діяльності у початковій школі» та ін.). Відтак, у Рівненському державному гуманітарному університеті в освітніх програмах зі спеціальності 013 «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти впроваджено вибірккову дисципліну «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі», під час вивчення якої майбутніх педагогів детально ознайомлюють із особливостями використання проєктної технології в початкових класах.

Під час вивчення цього курсу студенти з'ясовують сутність понять «проєкт», «метод проєктів», «проєктна технологія», «проєктна діяльність», усвідомлюють значення проєктної технології, розкривають сутність проєктів різних типів, аналізують методіку організації проєктної діяльності, етапи проєктної технології і т.д.

Завдання професійної підготовки здобувачів вищої освіти полягало в тому, щоб вони оволоділи знаннями про проєктну технологію, сформувати у них уміння та навички застосовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи.

Зміст дисципліни передбачає опанування таких тем (робоча програма дисципліни представлена в додатках):

Сутність понять «інтеграція», «інтегроване навчання», «тематичне навчання», «проєкт». Рівні інтеграції. Чинники інтеграції (інтегратори). Інтегровані види діяльності. Інтегровані тижні та дні. Етапи реалізації міжпредметної інтеграції змісту навчання.

Класифікація проєктів. Структура творчого проєкту. Аналіз освітніх проєктів різних типів.

Підходи до класифікації проєктів. Типи проєктів за характером домінуючої діяльності, предметно-змістовими галузями, кількістю учасників та характером контактів у проєкті, тривалістю виконання, характером координації проєктів. Мікропроєкти та макропроєкти. Структурні одиниці проєкту.

Етапи впровадження освітнього проєкту: підготовчий, дослідно-творчий, заключний. Види діяльності на кожному етапі проєкту. Управління діяльністю дітей на кожному етапі проєкту. Рівні педагогічної взаємодії. Опосередкований контроль. Формувальне оцінювання.

Структура міні-проєкту. Основні етапи виконання міні-проєкту. Основні завдання мініпроєкту. Особливості діяльності учнів під час виконання міні-проєкту. Особливості діяльності вчителя під час планування та організації міні-проєктів.

Планування та організація проєктного дня. Орієнтовна структура проєктного дня. Характеристика основних етапів: організаційний, пізнавальний, дослідницький, творчий, підсумковий. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів. Продукти освітньої діяльності учнів.

Педагогічний супровід проєктної діяльності.

Наприклад, на практичному занятті з теми «Класифікація проєктів. Структура творчого проєкту. Аналіз освітніх проєктів різних типів» здобувачам вищої освіти запропоновано на розгляд такі питання:

1. Основні підходи до класифікації проєктів.
2. Типологія проєктів
3. Складники проєкту.
4. Структура творчого проєкту.
5. Мікропроєкти та макропроєкти.

Практичними завданнями для майбутніх учителів початкової школи були такі:

1) проаналізувати освітні проекти різних типів, визначити їхні особливості;

2) розробити міні-проект з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (клас за вибором).

Також на практичному занятті майбутні педагоги вчилися організовувати проектну діяльність учнів на прикладі своїх однокласників, ретельно аналізуючи кожен складник проекту.

3. *Практичний етап.* Майбутні вчителі початкової школи під час проходження педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти ознайомлюються з методикою організації проектної діяльності та основними етапами реалізації проектної технології і здобувають нові професійні знання під час виконання проекту, а також організовують проектну діяльність зі школярами, виконують різноманітні проекти. Упродовж означеного етапу розвивалися всі компоненти готовності, особливо діяльнісний.

Під час проходження педагогічної практики особливо цінним та корисним для майбутніх учителів початкової школи виявився навчально-методичний «Проектна технологія навчання у початковій школі» [107], у якому подано як теоретичний матеріал про проектну технологію та її особливості, так і практичні розробки різноманітних проектів для безпосереднього використання здобувачами вищої освіти в освітньому процесі початкової школи.

Під час навчання в магістратурі знання про проектну технологію здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» поглиблювалися під час вивчення таких обов'язкових дисциплін, як «Технології вивчення мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі», «Технології вивчення освітньої галузі «Математика», «Технології

вивчення інтегрованої освітньої галузі «Я досліджую світ», «Інноваційні освітні технології у закладах освіти».

Опанування знань та вмій про проектну технологію та її використання в освітньому процесі початкової школи передбачало використання у підготовці майбутніх педагогів контекстного навчання, ситуацій з реального шкільного життя, проведення рольових ігор щодо моделювання проектної діяльності учнів у початковій школі, самостійне виконання навчальних проєктів під час вивчення названих вище дисциплін, організацію проектної діяльності учнів під час проходження навчальної (пропедевтичної) та виробничої (педагогічної) практик у закладах загальної середньої освіти.

Важливим було використання авторського освітнього контенту дисциплін, зокрема вибіркової навчальної дисципліни «Інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі».

Варто вказати, що підготовка здобувачів до застосування проектної технології буде ефективною, якщо спрямувати її на формування мотиваційного, змістового та діяльнісного компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності та взаємодію цих компонентів, створення умов для розвитку кожного компоненту.

Передусім необхідно звернути увагу на формування позитивного ставлення до проектної технології. Для цього здобувачам було представлено продукти проектної діяльності, тобто вироби учнів початкових класів, які вони створили під час виконання проєкту. Доречним, особливо в умовах дистанційного навчання, була демонстрація відео, на якому школярі із захопленням розповідають про свою проектну діяльність та показують результати цієї діяльності.

Розвиток змістового компоненту готовності передбачав пошук здобувачами інформації з різних джерел, зокрема іноземних, розуміння

необхідності інтегрування знань учнів під час виконання навчального проєкту, виконання тестових завдань, завдань на розвиток творчого мислення. Засвоєна студентами інформація сприяє формуванню майбутніх учителів-інноваторів.

Формування діяльнісного компоненту полягало у розвитку умінь планувати, розробляти, генерувати ідеї, аналізувати, коригувати та вдосконалювати виконання власних проєктів на заняттях з педагогічних та методичних дисциплін, а також у виробленні вмінь та досвіду організувати проєктну діяльність молодших школярів під час проходження педагогічної практики.

Отже, у ході формувального експерименту було впроваджено визначені в дослідженні педагогічні умови і поетапно відбувалося формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Контрольний етап експерименту передбачав кількісний та якісний аналіз результатів дослідницької роботи, порівняння рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності до і після проведення експерименту.

3.3. Результати експериментального дослідження та їх аналіз

Ефективність запропонованих педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності перевірялася шляхом порівняння змін, що сталися в контрольних та експериментальних групах під час проведення експерименту.

Упродовж проведення експерименту за здобувачами вищої освіти проводилося безперервне педагогічне спостереження, застосовувалися якісні та кількісні показники під час аналізу результатів.

Проте для пропонованого наукового дослідження важливим було визначити якісну міру готовності здобувачів (рівень), що викликає інтерес для проведення порівняльного аналізу ефективності педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Отже, нашим завданням було простежити динаміку рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності до і після формувального експерименту, а також здійснення статистичної обробки результатів дослідження.

Визначення рівнів готовності відбувалося за допомогою діагностичних методик, вказаних у п. 3.1.

Представимо узагальнені результати формувального експерименту в табл. 3.2.

Під час педагогічного спостереження було акцентовано на труднощах, які виникають у здобувачів вищої освіти, ініціативності під час виконання навчальних проєктів з педагогічних і методичних дисциплін, зацікавленості в організації проєктної діяльності учнів, наявності прагнення поглиблювати свої знання самостійно, цілеспрямованості у роботі, аналізі власної діяльності та ін.

Перед проведенням експерименту було визначено рівні готовності здобувачів до застосування проєктної технології у професійній діяльності для перевірки вихідних умов щодо контрольної та експериментальної вибірок та з'ясування початкового рівня готовності майбутніх учителів, тобто рівня готовності перед проведенням формувального експерименту.

За допомогою розробленого діагностичного інструментарію для оцінювання рівня кожного компоненту готовності було отримано результати, наведені в табл. 3.2.

Встановлено, що різниця рівнів в обох вибірках виявилася незначною.

Таблиця 3.2

Готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності (до експерименту)

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	К-сть здобу -вачів	Групи	Рівні готовності					
			високий рівень		середній рівень		низький рівень	
			К-сть здобу вачів	у %	К-сть здобу вачів	у %	К-сть здобу вачів	у %
Мотиваційний	360	К	119	33,0	168	46,7	73	20,3
	360	Е	116	32,2	148	41,1	96	26,7
Змістовий	360	К	56	15,6	248	68,8	56	15,6
	360	Е	56	15,6	258	71,7	46	12,7
Діяльнісний	360	К	56	15,6	194	53,8	110	30,6
	360	Е	54	15,0	204	56,7	102	28,3

Зобразимо отримані результати у вигляді діаграм (рис. 3.1, 3.2).

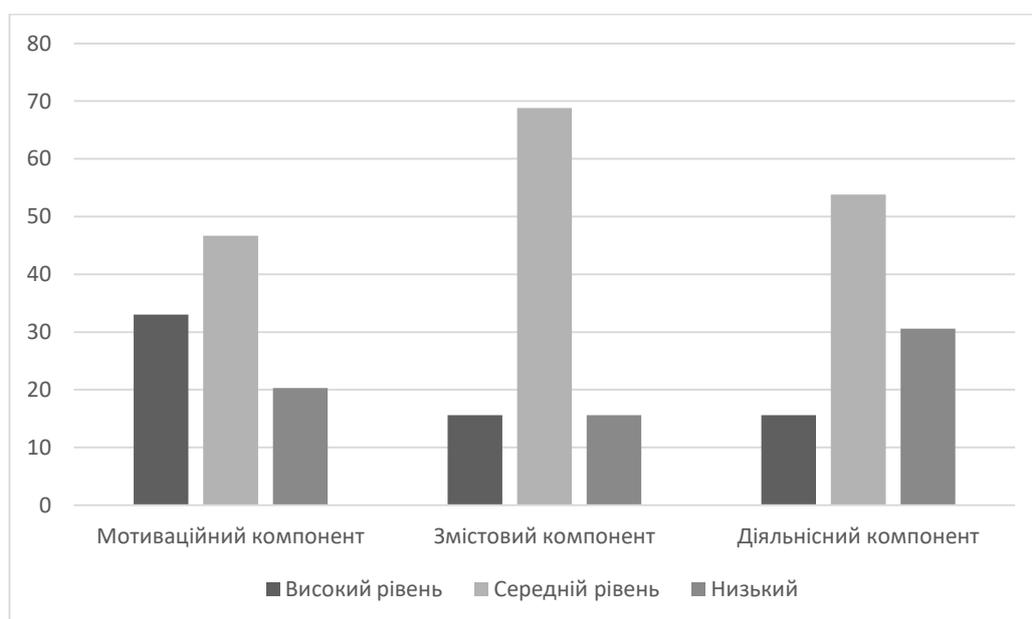

Рис. 3.1. Готовність майбутніх учителів початкової школи контрольних груп до застосування проєктної технології у професійній діяльності (до експерименту)

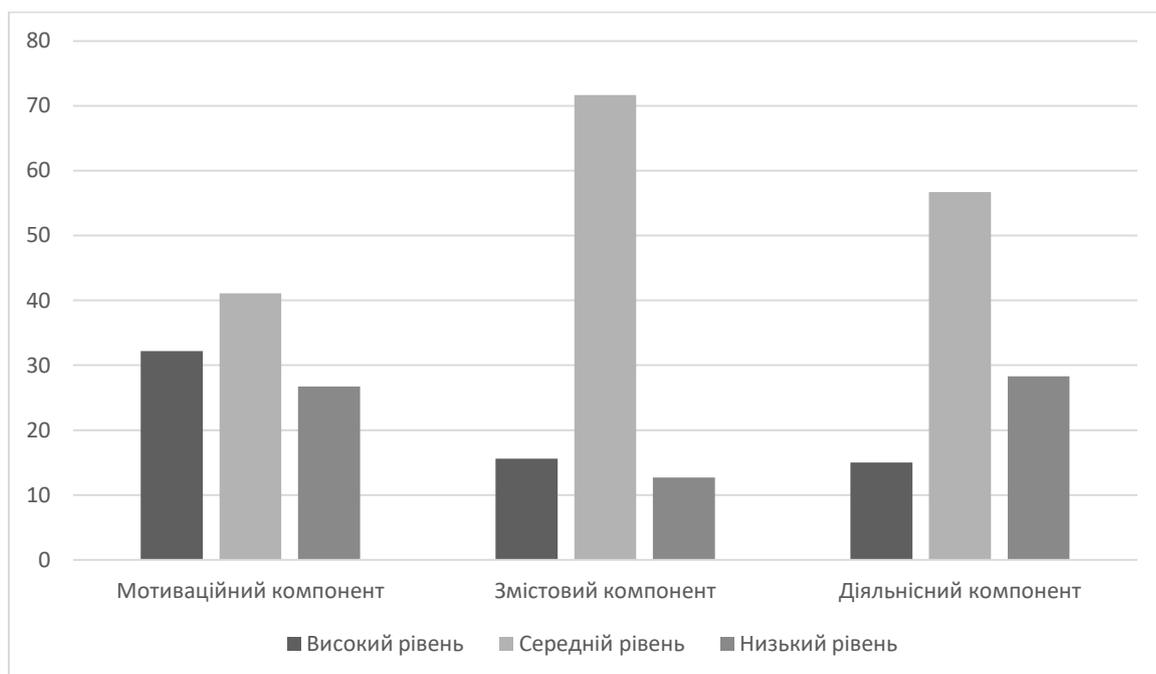

Рис. 3.2. Готовність майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп до застосування проєктної технології у професійній діяльності (до експерименту)

Згідно з результатами дослідження у здобувачів вищої освіти контрольної та експериментальної груп переважає середній рівень готовності до застосування проєктної технології.

Серед компонентів готовності найбільш сформованим виявився мотиваційний компонент (бажання використовувати проєктну технологію, позитивне ставлення до неї), а найменш – діяльнісний (недостатньо сформовані вміння організувати проєктну діяльність учнів, а також свою власну).

Формувальний експеримент полягав у впровадженні педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Упродовж проведення експерименту проводили діагностику рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності. Ці результати порівнювали, аналізувалися, проводили корекцію тощо.

Отже, для того, щоб визначити ефективність розробленої в дослідженні експериментальної методики формування готовності майбутніх учителів початкової школи у професійній діяльності, після проведення формувального експерименту в експериментальних та контрольних групах встановлено рівнів готовності здобувачів.

За результатами проведеної діагностики є підстави стверджувати, що в майбутніх педагогів з експериментальних груп значно зріс рівень готовності до застосування проєктної технології за кожним із компонентів.

Представимо отримані результати у табл. 3.3.

Таблиця 3.3.

Готовність майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності (після експерименту)

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	К-сть здобувачів	Групи	Рівні готовності					
			високий		середній		низький	
			К-сть здобувачів	у %	К-сть здобувачів	у %	К-сть здобувачів	у %
Мотиваційний	360	К	125	34,7	174	48,3	61	17,0
	360	Е	222	61,7	100	27,8	38	10,5
Змістовий	360	К	68	18,9	242	67,2	50	13,9
	360	Е	174	48,3	166	46,1	20	5,6
Діяльнісний	360	К	64	17,8	190	52,8	106	29,4
	360	Е	136	37,8	190	52,8	34	9,4

Зобразимо отримані результати у вигляді діаграм (рис. 3.3, 3.4).

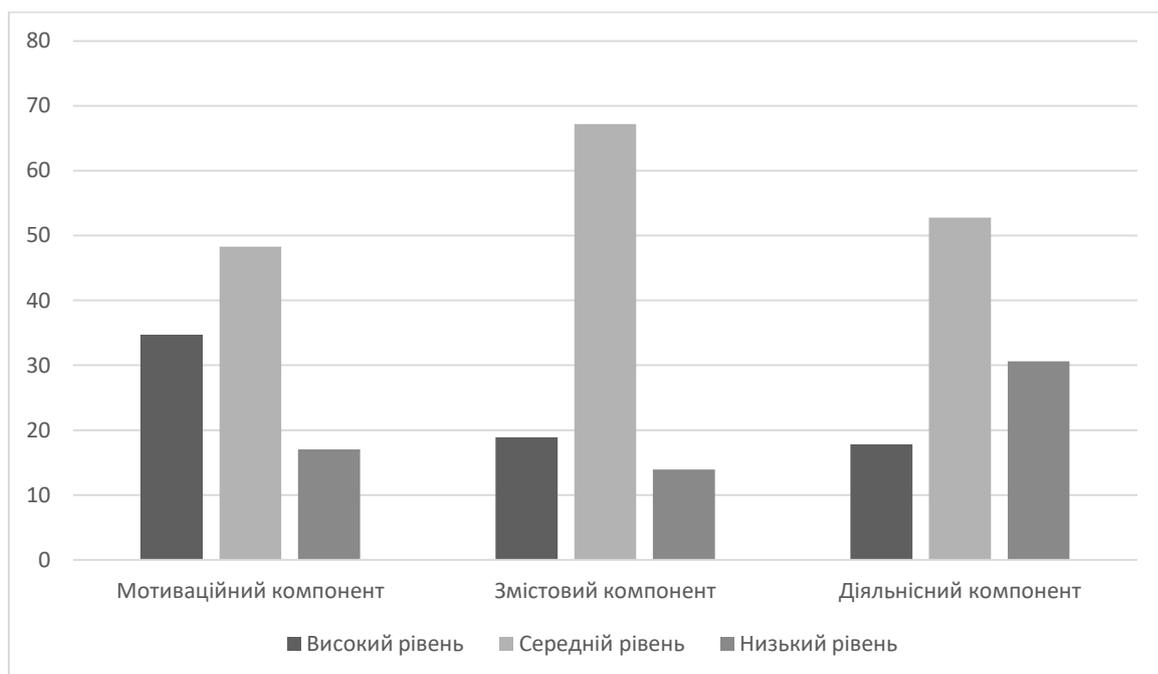

Рис. 3.3. Готовність майбутніх учителів початкової школи контрольних груп до застосування проєктної технології у професійній діяльності (після експерименту)

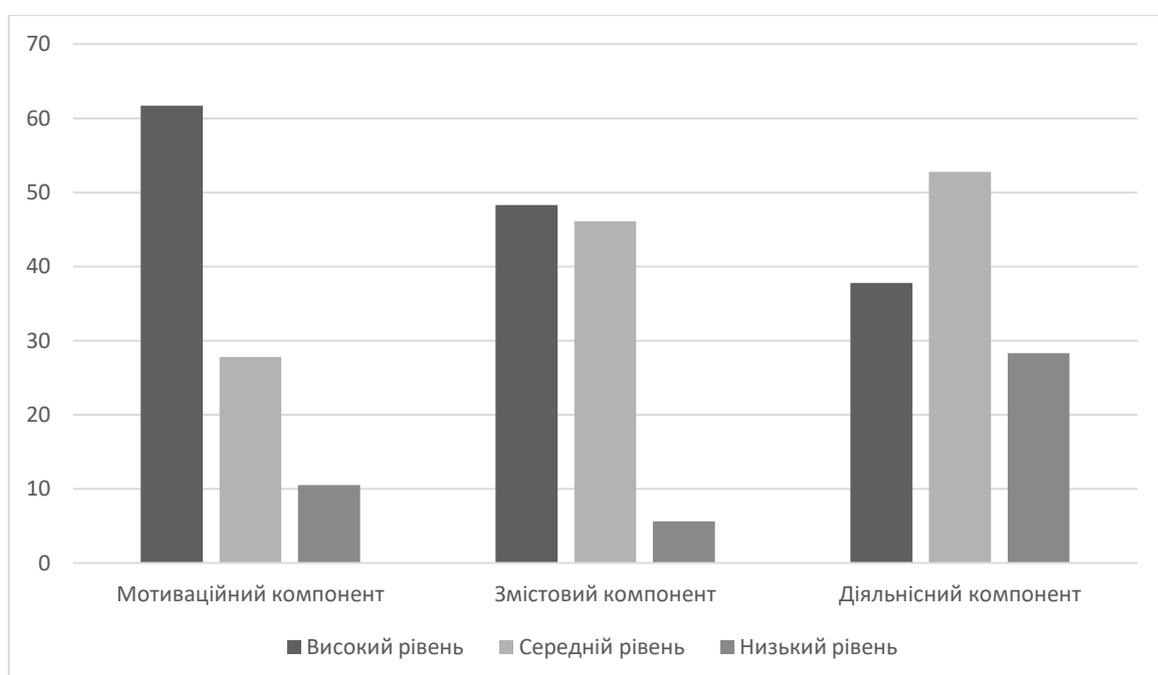

Рис. 3.4. Готовність майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп до застосування проєктної технології у професійній діяльності (після експерименту)

Порівняємо результати, отримані перед проведенням експерименту і після нього.

Відтак, можна дійти висновку, що в переважній більшості здобувачів вищої освіти, які навчалися в експериментальних групах, суттєво підвищився рівень готовності до застосування проєктної технології порівняно із здобувачами з контрольних груп.

Наведені результати представимо в таблиці (табл. 3.4.).

Таблиця 3.4

Динаміка готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності в умовах експерименту (у %)

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	К-сть здобу- вачів	Зрі- зи	Рівні готовності					
			високий		середній		низький	
			К	Е	К	Е	К	Е
Мотиваційний	360	I	33,0	32,2	46,7	41,1	20,3	26,7
	360	II	34,7	61,7	48,3	27,8	17,0	10,5
Змістовий	360	I	15,6	15,6	68,8	71,7	15,6	12,7
	360	II	18,9	48,3	67,2	46,1	13,9	5,6
Діяльнісний	360	I	15,6	15,0	53,8	56,7	30,6	28,3
	360	II	17,8	37,8	52,8	52,8	29,4	9,4

Порівняльний аналіз рівнів готовності здобувачів контрольних та експериментальних груп подано в табл. 3.5 та на рис. 3.5 та 3.6.

Таблиця 3.5.

Порівняння рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності до і після експерименту

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Рівні готовності					
	високий рівень		середній рівень		низький рівень	
	К	Е	К	Е	К	Е
Мотиваційний	+1,7	+29,5	+1,6	-13,3	-3,3	-16,2
Змістовий	+3,3	+32,7	-1,6	-25,6	-1,7	-7,1
Діяльнісний	+2,2	+22,8	-1,0	-3,9	-1,2	-18,9

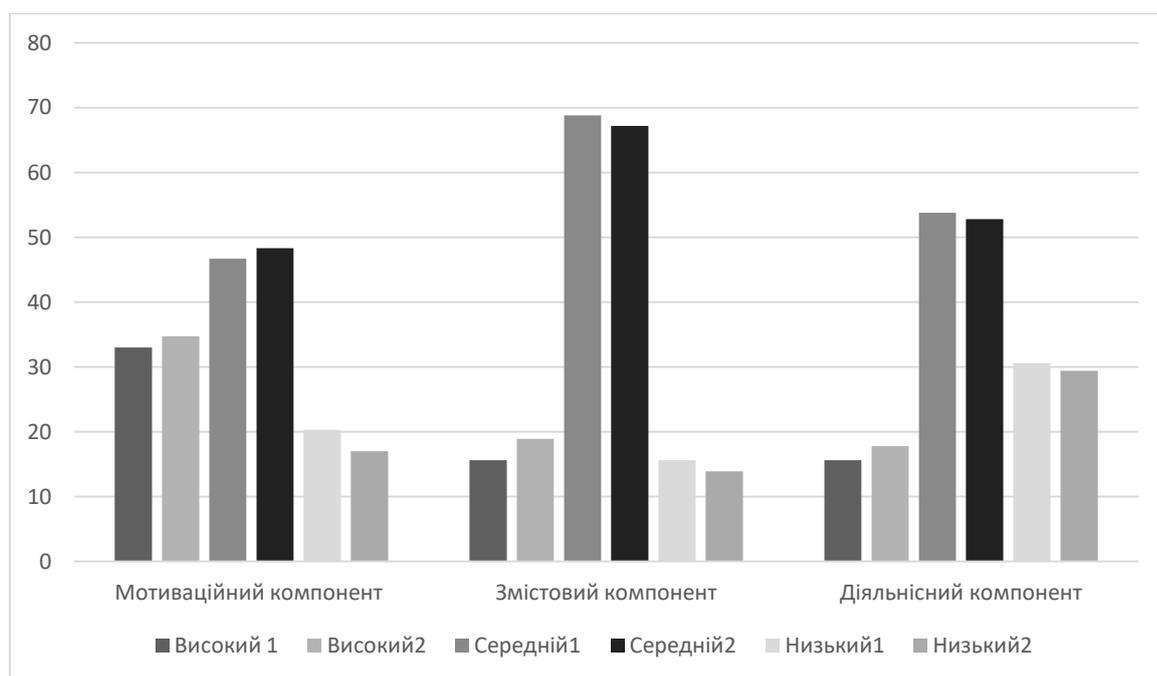

Рис. 3.5. Динаміка готовності майбутніх учителів початкової школи контрольних груп до застосування проєктної технології у професійній діяльності

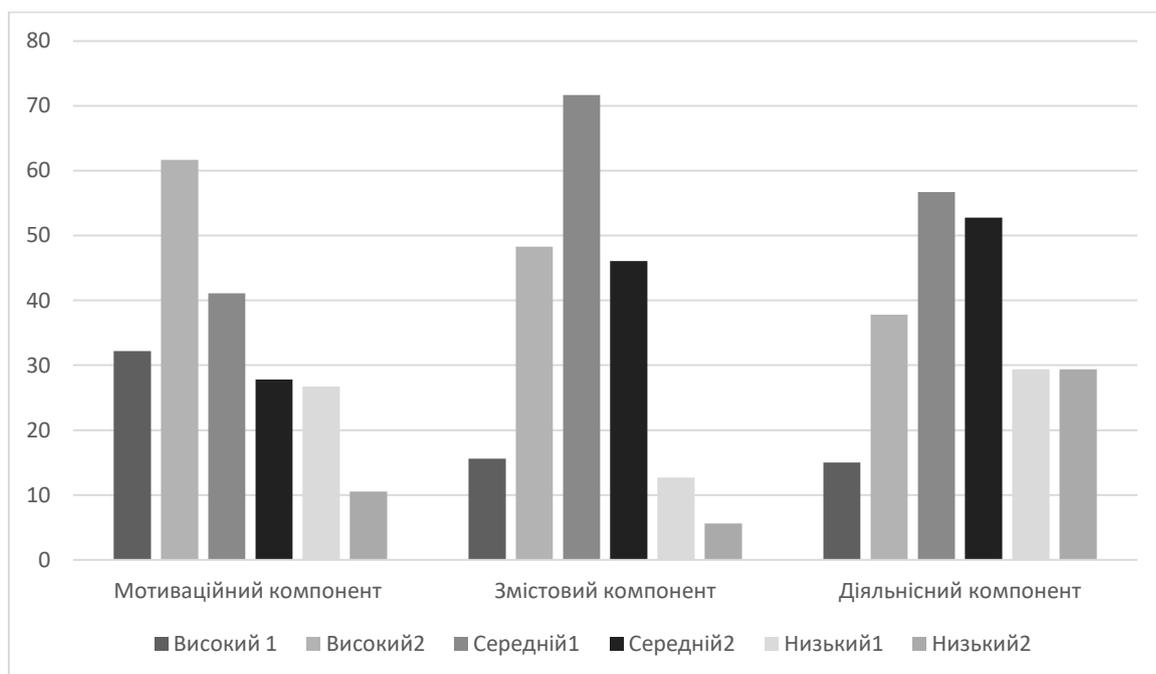

Рис. 3.6. Динаміка готовності майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп до застосування проєктної технології у професійній діяльності

Кількість майбутніх учителів початкової школи із високим рівнем мотиваційної готовності майбутніх учителів початкової школи в експериментальних групах зросла на 29,5%, із середнім – зменшилась на 13,3%, з низьким – на 16,2%.

Що стосується змістового компонента готовності, то тут зміни ще більші. Кількість здобувачів із високим рівнем готовності до застосування проєктної технології зросла на 32,7%, із середнім – зменшилась на 25,6%, з низьким – зменшилась на 7,1%.

За діяльнісним компонентом зміни дещо менші. Кількість майбутніх учителів початкової школи, які досягнули високого рівня готовності складає +22,8%, а з середнім і низьким рівнем зменшилась відповідно на 3,9% і 18,9%.

Для обчислення середнього арифметичного рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕК та КГ у дослідженні використано формулу:

$$R_{mg}(x) = \sum_{i=1}^k x_k \cdot \frac{n_k}{N}, \text{ де} \quad (3.1) \text{ [71]}$$

$R_{mg}(x)$ – середнє арифметичне рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності;

N – загальна кількість здобувачів вищої освіти;

k – кількість рівнів,

n_k – значення i – го рівня,

x_k – кількість здобувачів вищої освіти на рівні i .

Для мотиваційного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у ЕГ до проведення експерименту значення R мотив1 дорівнює 2,06.

$$R_{\text{мотив1}}(x) = \frac{96 \cdot 1 + 148 \cdot 2 + 116 \cdot 3}{360} = 2,06$$

Згідно з результатами обчислень, середнє арифметичне рівня мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у ЕГ після проведення експерименту становить 2,51.

$$R_{\text{мотив2}}(x) = \frac{38 \cdot 1 + 100 \cdot 2 + 222 \cdot 3}{360} = 2,51$$

Відносну зміну рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності було визначено за формулою (3.2):

$$\Delta = \frac{R_2 - R_1}{R_1} \cdot 100\% \quad , \text{ де} \quad (3.2)$$

R_1 – середнє арифметичне рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ до експерименту;

R_2 – середнє арифметичне рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ після експерименту.

Відповідно до обчислень відносна зміна рівнів готовності становить:

$$\Delta = \frac{2,51 - 2,06}{2,06} \cdot 100\% = 21,8\%$$

Отже, у результаті експерименту середній приріст мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ склав +21,8%.

За результатами обчислень для змістового компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ до експерименту $R_{\text{зміст1}}$ дорівнює 2,06.

$$R_{\text{зміст1}}(x) = \frac{46 \cdot 1 + 258 \cdot 2 + 56 \cdot 3}{360} = 2,03$$

Середнє арифметичне змістового компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ після експерименту

$$R_{\text{зміст2}}(x) = \frac{20 \cdot 1 + 166 \cdot 2 + 174 \cdot 3}{360} = 2,43$$

Математичне сподіване дорівнює:

$$\Delta = \frac{2,43 - 2,03}{2,03} \cdot 100\% = 19,7\%$$

Отже, середній приріст змістового компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ склав +19,7%.

Для діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у ЕГ до проведення експерименту значення $R_{\text{діял1}}$ дорівнює 1,87.

$$R_{\text{діял1}}(x) = \frac{102 \cdot 1 + 204 \cdot 2 + 54 \cdot 3}{360} = 1,87$$

Згідно з результатами обчислень, середнє арифметичне рівня діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у ЕГ після проведення експерименту становить 2,28.

$$R_{\text{діял2}}(x) = \frac{34 \cdot 1 + 190 \cdot 2 + 136 \cdot 3}{360} = 2,28$$

Відповідно до обчислень математичне сподівання становить:

$$\Delta = \frac{2,28 - 1,87}{1,87} \cdot 100\% = 21,9\%$$

Отже, у результаті експерименту середній приріст діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в ЕГ склав +21,9%.

У здобувачів контрольних груп зміни несуттєві (за мотиваційним компонентом – +2,36%, за змістовим – , +2,5%, за діяльнісним – +1,62%).

Розрахунки наведено нижче.

Для мотиваційного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній

діяльності у КГ до проведення експерименту значення R мотив1 дорівнює

$$R_{\text{зміст2}}(x) = \frac{50 \cdot 1 + 242 \cdot 2 + 68 \cdot 3}{360} = 2,05 \quad 2,12.$$

$$R_{\text{мотив1}}(x) = \frac{73 \cdot 1 + 168 \cdot 2 + 119 \cdot 3}{360} = 2,12$$

Згідно з результатами обчислень, середнє арифметичне рівня мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у КГ після проведення експерименту становить 2,17.

$$R_{\text{мотив2}}(x) = \frac{61 \cdot 1 + 174 \cdot 2 + 125 \cdot 3}{360} = 2,17$$

Відповідно до обчислень математичне сподівання становить:

$$\Delta = \frac{2,17 - 2,12}{2,12} \cdot 100\% = 2,36\%$$

Отже, у результаті експерименту середній приріст мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в КГ склав +2,36%.

За результатами обчислень для змістового компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в КГ до експерименту $R_{\text{зміст1}}$ дорівнює 2,0.

$$R_{\text{зміст1}}(x) = \frac{56 \cdot 1 + 248 \cdot 2 + 56 \cdot 3}{360} = 2,0$$

Середнє арифметичне змістового компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в КГ після експерименту становить:

Математичне сподівання дорівнює:

$$\Delta = \frac{2,05 - 2,0}{2,0} \cdot 100\% = 2,5\%$$

Отже, середній приріст змістового компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в КГ склав +2,5%.

Для діяльнісного компоненту готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у КГ до проведення експерименту значення $R_{\text{діял1}}$ дорівнює 1,85.

$$R_{\text{діял1}}(x) = \frac{110 \cdot 1 + 194 \cdot 2 + 56 \cdot 3}{360} = 1,85$$

Згідно з результатами обчислень, середнє арифметичне рівня діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності у КГ після проведення експерименту становить 1,88.

$$R_{\text{діял2}}(x) = \frac{106 \cdot 1 + 190 \cdot 2 + 64 \cdot 3}{360} = 1,88$$

Відтак, математичне сподівання становить:

$$\Delta = \frac{1,88 - 1,85}{1,85} \cdot 100\% = 1,62\%$$

Отже, у результаті експерименту середній приріст діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в КГ склав +1,62%.

Результати педагогічного експерименту дають підстави стверджувати, що визначені в дослідженні педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності є ефективними в реальному освітньому процесі Рівненського державного гуманітарного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

У ході підготовки майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп, зміст якої ґрунтувався на збагаченні навчального матеріалу професійно-орієнтованих дисциплін і впровадженні дисципліни за вибором «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі», виконання власних освітніх проєктів, відбулися якісні зміни у рівнях готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності, зріс відсоток здобувачів із високим рівнем готовності.

Результати проведеного експерименту підтверджують, що готовність до застосування проєктної технології у здобувачів експериментальних груп стала значно вищою, ніж у здобувачів контрольних груп. Це доводить ефективність упроваджених нами педагогічних умов.

З огляду на це можна констатувати про те, що визначена в дослідженні гіпотеза отримала експериментальне підтвердження. Згідно з нею якість підготовки майбутніх учителів початкової школи суттєво підвищиться за умови реалізації педагогічних умов упровадження моделі формування готовності майбутніх фахівців до застосування проєктної технології у професійній діяльності (формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми

вчителями початкової школи умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів).

Крім того, про підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності можна стверджувати за такими показниками, як зростання у здобувачів експериментальних груп ініціативності до впровадження інноваційних технологій у майбутній професійній діяльності, інтерес до додаткової літератури з проблем інноваційних технологій. У здобувачів контрольних груп суттєвих змін не відбулося.

Об'єктивність результатів дослідження підтверджена методами математичної статистики, що є обов'язковим елементом наукової роботи [71]. За допомогою статистичних обчислень на основі даних про вибірккову сукупність можна стверджувати про всю генеральну сукупність.

У представленому дослідженні для статистичної обробки результатів педагогічного експерименту щодо рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології використовували критерій відповідності (узгодженості) К. Пірсона (критерій χ^2) [71]

У випадку, коли результати контрольних і експериментальних груп повністю збігаються то $\chi^2 = 0$, а якщо ні, то значення χ^2 буде відрізнятися від нуля і буде більшим у разі більшого розходження між контрольними та експериментальними даними дослідження. Рівень значущості становить 5%, тобто припускає наявність помилки в 5 випадках із 100.

Педагогічний експеримент передбачав створення таких педагогічних умов, за яких встановлюється не випадкова залежність між експериментальними впливами на підготовку майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній

діяльності та об'єктивними результатами, які сприяють формуванню готовності майбутніх педагогів до такого виду діяльності.

Опрацювання результатів експериментів було проведено в два етапи.

1. Перевірка гіпотези щодо суттєвої відмінності між рівнем готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності здобувачів вищої освіти експериментальних і контрольних груп.

У пропонованому дослідженні вибірки довільні та незалежні, а шкалою вимірювань є шкала із трьома категоріями (c): „Високий”, „Середній” та „Низький” рівні.

Результати дослідження рівня готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності здобувачів експериментальних (Е) і контрольних груп (К) подано у таблиці $2 \times c$, де $c = 3$ (табл. 3.6.).

Таблиця 3.6.

**Вибірki експериментальних і контрольних груп
під час аналізу мотиваційного компоненту готовності
майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної
технології у професійній діяльності**

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Заг. к-сть	Групи (вибірki)	Рівні готовності (к-сть здобувачів)		
			високий	середній	низький
Мотиваційний	360	К	$Q_{11} = 125$	$Q_{12} = 174$	$Q_{13} = 61$
	360	Е	$Q_{21} = 222$	$Q_{22} = 100$	$Q_{23} = 38$

У таблиці Q_{2i} позначає кількість здобувачів експериментальних груп, які мають певний рівень готовності i ($i = 1$ (високий), 2 (середній), 3 (низький)); Q_{1i} – кількість здобувачів контрольних груп, які мають певний

рівень готовності i . Позначимо p_{1i} – ймовірність досягнення здобувачами контрольних груп рівня готовності i , а p_{2i} – здобувачами експериментальних груп.

На основі результатів, поданих у таблиці, перевіряємо нульову гіпотезу: $H_0: p_{1i} = p_{2i}$ для всіх $c=3$ категорій, тобто ймовірності потрапляння здобувачів в одну з трьох категорій, тобто $p_{11} = p_{21}$ $p_{12} = p_{22}$ $p_{13} = p_{23}$ за альтернативної гіпотези $H_1: p_{1i} \neq p_{2i}$ хоча б для однієї з $c=3$ категорій.

Тобто, гіпотеза H_0 стверджує, що рівень готовності до застосування проектної технології у професійній діяльності здобувачів експериментальних груп не перевищує рівень готовності здобувачів контрольних груп. Як гіпотезу H_1 приймемо протилежне твердження.

Підрахуємо значення статистики критерію χ^2 при $c=3$ та $n_1=n_2$ за формулою 3.1:

$$\chi^2 = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=1}^{c=3} \frac{(n_2 Q_{2i} - n_1 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}} \quad (3.1)$$

Для перевірки гіпотези необхідно задатись рівнем значущості α , що забезпечує заздалегідь малу ймовірність помилкових рішень за умови відхилення від нульової гіпотези. Обрана кількість спостережуваних (здобувачів вищої освіти) на етапі констатації забезпечує статистичну надійність результатів з допустимою похибкою $\varepsilon = 0,05$.

За довідковою таблицею χ^2 , для $\alpha=0,05$ і числа ступенів вільності $\gamma = c-1=2$, знаходимо критичне значення статистики критерію: $\chi_{таб}^2 = 6,0$. Звідси правильна нерівність $\chi_{таб}^2 < \chi^2$ (тобто $6,0 < 52,44$), що є основою для відхилення нульової гіпотези [71].

Для оцінювання ефективності інших компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології у професійній діяльності проведемо аналогічні розрахунки. Вихідні дані для розрахунків згруповано в таблицях 3.7–3.8.

Таблиця 3.7.

**Вибірки експериментальних і контрольних груп
під час аналізу змістового компоненту готовності
майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної
технології у професійній діяльності**

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Заг. к-сть	Групи (вибірки)	Рівні готовності (к-сть здобувачів)		
			високий	середній	низький
Змістовий	360	К	$Q_{11}= 68$	$Q_{12}= 242$	$Q_{13}= 50$
	360	Е	$Q_{21}= 174$	$Q_{22}= 166$	$Q_{23}= 20$

Таблиця 3.8

**Вибірки експериментальних і контрольних груп
під час аналізу діяльнісного компоненту готовності
майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної
технології у професійній діяльності**

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Заг. к-сть	Групи (вибірки)	Рівні пізнавальної активності (к-сть учнів)		
			високий	середній	низький
Діяльнісний	360	К	$Q_{11}= 64$	$Q_{12}= 190$	$Q_{13}=106$
	360	Е	$Q_{21}= 136$	$Q_{22}= 190$	$Q_{23}= 34$

Отримані дані розрахунків зведено в табл. 3.9.

Таблиця 3.9.

Результати опрацювання експериментальних даних

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Вибірки	Критерій	Фактичне значення χ^2	Критичне значення χ^2
Мотиваційний	360	χ^2	52,44	6,0
Змістовий	360	χ^2	73,44	6,0
Діяльнісний	360	χ^2	62,94	6,0

Результати дослідження свідчать про ефективність педагогічних умов формування готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп (Е)

2. Перевірка гіпотези про суттєву відмінність між готовністю до застосування проєктної технології у професійній діяльності здобувачів експериментальних груп до і після експерименту.

Для проведення перевірки дані представлено у вигляді таблиці 3.10.

Перевірку проведено аналогічно за критерієм χ^2 відповідно до вищезазначених формул та алгоритму.

Результати, які було одержано під час експерименту, представлено в зведеній таблиці (табл. 3.11.).

Аналіз результатів дослідження дає підстави стверджувати, що вони є значущі порівняно з критичними.

Таблиця 3.10.

Вибірки експериментальних груп для всього експерименту

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Заг. к-сть	Зрізи	Рівні готовності (к-сть здобувачів)		
			високий	середній	низький
Мотиваційний	360	I	116	148	96
	360	II	222	100	38
Змістовий	360	I	56	258	46
	360	II	177	166	20
Діяльнісний	360	I	54	204	102
	360	II	136	190	34

Таблиця 3.11

Результати експериментального дослідження
(експериментальні групи)

Компонент готовності майбутніх учителів початкової школи	Вибірки	Критерій	Фактичне значення χ	Критичне значення χ^2
Мотиваційний	360	χ^2	67,63	6,0
Змістовий	360	χ^2	90,74	6,0
Діяльнісний	360	χ^2	69,89	6,0

Тому можна зробити висновок, що запропоновані педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності є ефективними, і можуть бути впроваджені в інших закладах вищої освіти.

Проведений аналіз статистичних даних підтверджує суттєве зростання рівня готовності майбутніх учителів до застосування проєктної діяльності, що забезпечувалося за допомогою запропонованих нами педагогічних умов. Після проведення експерименту відбулося підвищення відсотка здобувачів вищої освіти, в яких спостережено більш високий рівень готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Проведене дослідження підтвердило підвищення рівнів готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, довело ефективність запропонованих нами педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності у професійній діяльності.

Висновки до третього розділу

Основне завдання педагогічного експерименту полягало в тому, щоб визначити ефективність підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології в умовах реального освітнього процесу закладів загальної середньої освіти.

Розроблення і впровадження експериментальної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології відбувалося упродовж трьох етапів: констатувального, формувального, контрольного.

У процесі *констатувального етапу експерименту* було проаналізовано нормативні документи в галузі освіти, наукову та навчально-методичну літературу з проблеми дослідження, стан підготовки здобувачів

до використання проєктної технології в закладах вищої освіти України і зарубіжних країн, досвід роботи вчителів-практиків з використання проєктних технологій у початкових класах.

Результати анкетувань майбутніх учителів початкової школи і вчителів-практиків дали підстави стверджувати, що майбутні учителі мають недостатньо знань та вмінь про проєктну технологію та організацію проєктної діяльності учнів початкової школи.

У ході дослідження визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, розробленні моделі підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, підготовці матеріалів для формувального експерименту, зокрема діагностичного інструментарію для визначення рівня готовності здобувачів до застосування проєктної технології у професійній діяльності, а також освітнього контенту дисципліни за вибором «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі».

Рівень готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної діяльності оцінювався за допомогою покомпонентного підходу (кожний компонент готовності окремо).

Компонентам готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології відповідав певний критерій, який передбачав показники, за якими відбувалося оцінювання.

Мотиваційному компоненту відповідав особистісно-мотиваційний критерій, показниками якого були: прагнення бути вчителем-інноватором, стійка мотивація до впровадження інноваційних технологій; позитивне ставлення до проєктної технології навчання молодших школярів; бажання використовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи. *Змістовий компонент* готовності оцінювали за допомогою інформаційно-когнітивного критерію, показники якого – знання сутності та

значення проєктної технології, знання особливостей проєктної технології у навчанні молодших школярів, чітке розуміння етапів проєктної технології.

Діяльнісний компонент готовності визначався за операційно-технологічним критерієм, серед показників якого – уміння організовувати проєктну діяльність школярів, уміння створювати навчальні проєкти, уміння оцінювати виконання проєктів учнями.

У роботі запропоновано три рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності – низький, середній та високий.

Мета *формульовального етапу* експерименту передбачала впровадження педагогічних умов удосконалення моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, визначення ефективності експериментальної підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної технології в реальному освітньому процесі закладів вищої освіти України.

Результати педагогічного експерименту підтвердили, що запропоновані педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності є ефективними. Зокрема, в майбутніх учителів початкової школи експериментальних груп зріс рівень готовності за кожним компонентом.

Підготовка здобувачів вищої освіти експериментальних груп полягала в збагаченні змісту навчальних дисциплін загальнопедагогічного та методичного циклів інформацією про проєктну технологію, виконання навчальних проєктів самими студентами, впровадженні вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі», організації проєктної діяльності учнів під час педагогічної практики в початковій школі.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність такої підготовки майбутніх педагогів, зафіксували зростання рівнів

готовності здобувачів – майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності.

Так, кількість майбутніх учителів початкової школи із високим рівнем мотиваційної готовності майбутніх учителів початкової школи в експериментальних групах зросла на 29,5%, із середнім – зменшилась на 13,3%, з низьким – на 16,2%.

Що стосується змістового компонента готовності, то тут зміни ще більші. Кількість здобувачів із високим рівнем готовності зросла на 32,7%, із середнім – зменшилась на 25,6%, з низьким – зменшилась на 7,1%.

За діяльнісним компонентом зміни дещо менші. Кількість майбутніх учителів початкової школи, які досягнули високого рівня готовності складає +22,8%, а з середнім і низьким рівнем зменшилась відповідно на 3,9% і 18,9%.

Середній приріст мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в експериментальних групах склав +21,8%, змістового компоненту – +19,7%, діялісного компоненту – +21,9%.

У здобувачів контрольних груп зміни несуттєві.

Достовірність результатів дослідження доведено з використанням критерію Пірсона (χ^2).

Таким чином, гіпотеза пропонованого дослідження підтвержена у ході проведеного педагогічного експерименту.

Матеріали третього розділу висвітлені в таких публікаціях дисертантки:

1. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2022. Випуск 49. Том 1. С. 105–108. (Index Copernicus)

2. Купчак С. Б. Стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктів на уроках «Я досліджую світ» (Природознавство). *Альманах «QN»: збірник наукових праць студентів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору» (м. Глухів, 25 травня 2022 р.)*. Випуск 12. Глухів, 2022. С. 157–160.

3. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Експериментальна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects: proceedings of the 15th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. P. 204-209.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано теоретичне узагальнення і практичне втілення проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи у професійній діяльності. Результати наукової розвідки підтверджують виконання завдань дослідження, що є підставою для таких висновків.

1. Встановлено, що в умовах становлення Нової української школи все більшої актуальності набуває підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних технологій навчання. У стандарті вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» важливе значення надається розвитку в майбутніх педагогів здатності використовувати сучасні методики і технології навчання, зокрема проєктної технології.

У контексті дослідження професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів тлумачимо як процес формування низки загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності у початковій школі.

З'ясовано, що результатом підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології є їхня готовність до такого виду діяльності. У дисертаційній роботі готовністю майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності називаємо результат їх професійної підготовки, інтегративну якість особистості, спрямовану на ефективне застосування проєктної технології у професійній діяльності в початковій школі.

2. Теоретичний аналіз наукової літератури дав підстави стверджувати, що метод проєктів виник ще століття тому, але на сучасному етапі розвитку освіти проєктна технологія набуває все більшої популярності.

В основу проєктної технології покладено ідею розв'язання тієї чи іншої теоретично або практично значущої проблеми шляхом виконання проєкту. Проєкт – це процес, який досягає певної мети, здійснює зміни, має свій характер роботи, передбачає використання різних ресурсів, має чіткі межі використання в часі (початок і кінець) і пов'язаний із створенням проєктної групи. Проєкт реалізується у ході індивідуальної, групової або колективної діяльності учнів і спрямований на кінцевий результат (продукт).

У пропонованому дослідженні проєктну технологію визначаємо як інноваційну технологію навчання, що вдало поєднує теоретичне і практичне навчання, розвиває творчі здібності учнів і передбачає створення оригінального кінцевого продукту.

Найпоширенішими є такі типи проєктів: монопроєкти і міжпредметні проєкти, практико-орієнтовані, інформаційні, пошукові, дослідницькі проєкти. Виокремлюють такі етапи проєктної технології: підготовка, планування, виконання, презентування, оцінювання.

Особливостями використання проєктної технології у початковій школі є те, що вони переважно короткотривалі, присвячені лише найбільш актуальним проблемам (через брак великого досвіду в молодших школярів), робота над проєктом виконується з більшим керівництвом учителя, до такої діяльності можуть також долучатися батьки.

3. Аналіз освітніх програм підготовки здобувачів за спеціальністю 013 «Початкова освіта» українських і зарубіжних закладів вищої освіти дав підстави стверджувати, що їх зміст, форми та методи навчання недостатньо сприяють підготовці майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. Навчальні дисципліни, присвячені цьому питанню, є лише в окремих закладах освіти, що унеможлиблює належну підготовку здобувачів до організації проєктної діяльності.

4. У ході дослідження визначено три компоненти готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності: мотиваційний, змістовий і діяльнісний.

Мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності полягає у позитивному ставленні до педагогічної діяльності загалом та використання проєктів в освітньому процесі зокрема, наявності мотивації до застосування проєктної технології у навчанні школярів, прагненні опанувати технологію проєктної діяльності.

Змістовий компонент готовності ґрунтується на ознайомленні здобувачів із сутністю та значенням навчальних проєктів, основними етапами проєктної технології та особливостями її впровадження в початковій школі.

Діяльнісний компонент готовності передбачає уміння організувати проєктну діяльність школярів, самостійно виконувати навчальні проєкти і підбирати цікаві навчальні проєкти для учнів початкової школи з метою формування в них необхідних компетентностей.

Кожному з компонентів відповідає свій критерій та показники: мотиваційному компоненту – особистісно-мотиваційний критерій (прагнення бути вчителем-інноватором, стійка мотивація до впровадження інноваційних технологій; позитивне ставлення до проєктної технології навчання молодших школярів; бажання використовувати проєктну технологію в освітньому процесі початкової школи), змістовому – інформаційно-когнітивний (знання сутності та значення проєктної технології, знання особливостей проєктної технології у навчанні молодших школярів, чітке розуміння етапів проєктної технології); діяльнісному – операційно-технологічний (уміння організувати проєктну діяльність школярів, уміння створювати навчальні проєкти, уміння оцінювати

виконання проєктів учнями) та визначено три рівні готовності – низький, середній та високий.

5. Розроблено і теоретично обґрунтовано модель формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, яка охоплює такі блоки: *теоретико-концептуальний* (окреслює мету і завдання підготовки майбутніх вчителів майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, стратегію підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, провідні підходи, принципи навчання); *змістовий* (визначає зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології); *процесуально-діяльнісний* (розкриває основні методи і форми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології); *результативно-оцінювальний* (визначає методи контролю, рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології, прогнозує результат такої підготовки).

Основним засобом упровадження вказаної моделі формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології у професійній діяльності визначено педагогічні умови, як-от: формування позитивного ставлення до проєктної діяльності та стимулювання мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології; розширення бази знань здобувачів вищої освіти про проєктну технологію навчання та її застосування в початковій школі; забезпечення опанування майбутніми вчителями умінь використовувати проєктну технологію на основі реалізації технологічного підходу; залучення здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» до самостійної дослідницької діяльності з розроблення власних освітніх проєктів.

Результати педагогічного експерименту підтвердили, що запропоновані педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів

початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, є ефективними в підготовці здобувачів вищої освіти.

В експериментальних групах відбувалося збагачення змісту навчальних дисциплін інформацією про проєктну технологію, виконання навчальних проєктів самими здобувачами, впровадження вибіркової дисципліни «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі», організація проєктної діяльності учнів під час педагогічної практики в початковій школі.

Результати педагогічного експерименту підтвердили зростання рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в експериментальних групах: середній приріст мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності в експериментальних групах склав +21,8%, змістового компоненту – +19,7%, діяльнісного компоненту – +21,9%. У здобувачів контрольних груп зміни несуттєві. Достовірність результатів дослідження доведено з використанням критерію Пірсона (χ^2).

Пропоноване студіювання проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності не є вичерпаним. У подальших дослідженнях рекомендовано проаналізувати розвиток соціальних навичок учнів під час виконання проєктної діяльності. Актуальним є розроблення проблеми формування готовності майбутніх учителів 5-6-х класів до впровадження міжпредметних проєктів у Новій українській школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аліксіичук О. С., Федорчук В. В. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2008. 30 с.
2. Ананьян Е. Л. Метод проектів у системі підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: ЧДПУ, 2011. Вип. 85: С. 5–8.
3. Андрієвська В. М. Проект як засіб реалізації Steam-освіти у початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: серія: Педагогіка. Соціальна робота / голов. ред. І. В. Козубовська. Ужгород: Говерла, 2017. Вип. 2 (41). С. 11-14.
4. Андрійчук Б. І., Данильченко Н. Г. Проектна діяльність учнів початкової школи. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 2. С. 127–133.
5. Базиль Л. О. Становлення і розвиток шкільної літературної освіти в Україні у 1918–1938 рр.: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2004. 24 с.
6. Байнякшина О. Є. Метод проектів як засіб ефективного та якісного навчання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2013. №30 (358). URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/38542> (дата звернення: 01.12.2021).
7. Бартенєва І. О. Проектна технологія як засіб професійної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти. *Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти*: збірник наукових праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса: Університет Ушинського, 2022. С. 28–33.

8. Бахмат Н. В. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки вчителів початкової школи в умовах інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Кам'янець-Подільський, 2017. 510 с.
9. Бахмат Н. Розвиток професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи в Україні. *Молодь і ринок*. 2015. № 8. С. 112-116.
10. Бей І. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до проектного навчання: теоретичний аспект. *Освітні обрії*. 2020. Том 50. № 1. С. 136–139.
11. Бережинська Т. В. Готовність вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2002. № 2 (2002). С. 134-138.
12. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
13. Білик В. Проектна діяльність – основна розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 5. С. 6–8.
14. Білоусова Н. В. Проектна діяльність на уроках природознавства в початковій школі. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*. 2015. С. 142.
15. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2003. 440 с.
16. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1–4.
17. Большакова Ю. В., Буднік С. В. Проектна діяльність як засіб формування дослідницьких умінь у майбутніх фахівців початкової школи. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. Вип. 2. С. 43–48.

- 18.Бондар В., Шапошнікова І. Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя. *Рідна школа*. 2013. № 11. С. 36–41.
- 19.Бондар В. Г. Проектна діяльність в позакласній роботі початкової школи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки». 2019. № 4. С. 76–82.
- 20.Бондаренко Т. Науково-методичний супровід організації проектної діяльності в початковій школі. *Пошуки і знахідки: матеріали наукової конференції Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»* (травень 2016) / [за заг. ред. Т. А. Євтухової]. Слов'янськ, 2016. Вип. 16. С. 29–32.
- 21.Боровець О., Яковишина Т. Формування професійної компетентності майбутнього педагога засобами моделювання. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. №1. Т. 1. С. 131-136.
- 22.Боровець О. В., Гулюк С. О. Особливості організації проектної діяльності учнів початкової школи. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Вип. 25. С. 33–36.
- 23.Боровець О. В., Приймак С. І. Проектна діяльність у початковій школі: сутність та особливості організації. *Професійний розвиток педагога*. Рівне, 2017. С. 68–70.
- 24.Боровець О.В. Проектні технології як засіб реалізації діяльнісного підходу до організації професійної підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*. Вип. 24 (1-2018). Кам'янець-Подільський, 2018. С. 38-42. <http://pedosv.kpnu.edu.ua/issue/view/11359>
- 25.Бреславська Г. Проектна технологія у професійній підготовці майбутніх учителів. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи: зб. наук. пр.* Львів:

- ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. Т.1: Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі: виклики, проблеми, динаміка змін. С. 188–193.
26. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2015. 552 с.
27. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
28. Вікарчук Н., Грошовенко О. Технологія проєктного навчання та її використання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О. А. Голюк. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 158–160.*
29. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури. 2005. 398 с.
30. Власенко А. О. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до проєктної діяльності в початковій школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Умань, 2017. 24 с.
31. Власенко А. О. Метод проєктів як педагогічна технологія вивчення іноземної мови у початкових класах. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. Суми: СумДУ, 2013. Ч.2. С. 52-56.*

- 32.Войний О. Зміст проектної діяльності учнів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2007. № 4. С. 7–9.
- 33.Войтович О. П. Впровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес підготовки майбутніх вчителів географії. *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал*. Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2020. С. 61-67.
- 34.Войтович О. П., Войтович І., Білецький В. Підготовка майбутніх учителів до використання проектної технології в освітньому процесі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 14 (46). С. 18–23.
- 35.Вороненко Т. І. Класифікація навчальних проектів. *Проблеми сучасного підручника*. 2016. № 17. С. 76–91.
- 36.Генкал С. Е. Організація самостійної пізнавальної діяльності учнів профільних класів на основі індивідуальних освітніх проектів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2008. 24 с.
- 37.Геращенко О. Є., Кондратюк О. М. Організація проектної роботи учнів на уроках математики в початковій школі. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*: матеріали. 2018. 94 с.
- 38.Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доповн. й виправл. Рівне: Волин. обереги, 2011. 519 с.
- 39.Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
- 40.Горбенко О. Б. Метод проектів у процесі музично-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Педагогічні науки. 2011. Вип. 97. С. 89–93.
- 41.Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування кооперативних технологій

- навчання. *XII International Science Conference «Current issues, achievements and prospects of Science and education»*. 2021. May 03–05, Athens, Greece. P. 155–157.
42. Грицай Н. Б. Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проектної технології. *Балканско научно образование*. 2019. Том 3. № 2 (4). Пловдив, Бґлґария. С. 25–27.
43. Грицай Н. Б. Метод проектів у методичній підготовці майбутніх учителів біології. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Педагогічні науки. 2012. Вип. 109. С. 182–191.
44. Грицай Н. Б. Методичне портфоліо як інноваційна технологія навчання майбутніх учителів початкової школи. *Професійний розвиток педагога: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи»* / ред. кол.: Сойчук Р.Л., Третяк О.М., Яковишина Т.В. Рівне, 2019. С. 167–169.
45. Грицай Н. Б. Теорія і практика методичної підготовки майбутніх учителів біології: монографія. Рівне: О. Зень, 2016. 440 с.
46. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проектної технології у навчанні природознавства. *Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 26–27 жовтня 2017 року)*. Рівне: О. Зень, 2017. С. 23–25.
47. Грицай Н. Застосування методу проектів у викладанні методики навчання біології. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. Ч. 2. С. 62–69.
48. Грицай Н. Підготовка майбутніх учителів до використання проектної технології у навчанні учнів природничих наук. *Ukrainian professional*

- education = Українська професійна освіта*: науковий журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. Вип. 7. С. 28-36.
49. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі. *Інноваційна педагогіка*: науковий журнал. Одеса, 2022. Вип. 49. Том 1. С. 105–108.
50. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Експериментальна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects: proceedings of the 15th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. P. 204-209. URL: <https://sci-conf.com.ua/xv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovations-and-development-prospects-14-16-08-2022-berlin-nimechchina-arhiv/> (дата звернення: 11.09.2022).
51. Грицай Н.Б. Інноваційні технології навчання біології: навчальний посібник. Львів: «Новий світ – 2000», 2019. 176 с.
52. Грошовенко О. П., Казьмірчук Н. С., Вікарчук Н. Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1 (196). С. 95–100.
53. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Проектна діяльність в підготовці майбутніх педагогів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. Вип. 34. С. 6–14.
54. Гуркова Т. Дефініція поняття «готовність» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 9 (103). С. 317-329.

55. Даніліна І. В. Навчальні проекти в початковій школі. 1 клас. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 167 с.
56. Демченко О. П. Проблеми використання проектної технології у навчально-виховній роботі з молодшими школярами. Збірник наукових праць БДПУ. *Педагогічні науки*. Бердянськ: БДПУ, 2009. № 2. С. 61–70.
57. Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.06.2020).
58. Дзюба-Шпурик Л. Г. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до ознайомлення учнів із інформаційно-комунікаційними технологіями: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава, 2016. 21 с.
59. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. 3-тє видання, виправлене. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
60. Дубасенюк О. А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. *Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства*: зб. наук. праць молодих дослідників. 2010. С. 10–16.
61. Дубасенюк О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: монографія. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
62. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Проблема готовності вчителів початкових класів до упровадження ідей реформи нової української школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин, 2018. № 3. С. 23–27.

- 63.Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студентів вищих навч. закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.
- 64.Дуднік А. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації групових форм пізнавальної діяльності. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. № 41. С. 49–54.
- 65.Дьюї Дж. Демократія і освіта. Львів: Літопис, 2003. 294 с.
- 66.Дьюї Дж. Школа і суспільство. Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія / укл. Є. І. Коваленко. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 449–463.
- 67.Елькін М. В. Метод проектів у фаховій підготовці вчителів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 68. Т. 11. С. 249–252.
- 68.Елькін М. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Бердянськ, 2004. 199 с.
- 69.Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- 70.Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://info.edbo.gov.ua/> (дата звернення: 17.09.2022).
- 71.Жлуктенко В. І., Наконечний С. І., Савіна С. С. Теорія ймовірностей і математична статистика: у 2-х ч. Ч. II. Математична статистика. Київ: КНЕУ, 2001. 336 с.
- 72.Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали/ Авшенюк Н. М., Дяченко Л. М., Котун К. В., Марусинець М. М., Огієнко О. І., Сулима О. В., Постригач Н. О. Київ: ДКС «Центр», 2017. 83 с.

73. Зосименко О. В. Організація проектної діяльності майбутніх педагогів у процесі вивчення педагогічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2010. 20 с.
74. Зосименко О. В. Особливості проведення дослідно-експериментальної роботи з організації проектної діяльності майбутніх педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5. С. 219-233.
75. Івлієва О. М. Критеріально-орієнтоване тестування в системі формування професійної готовності вчителя початкових класів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Ізмаїл, 2001. 33 с.
76. Ігнатенко Н. Компетентнісно-орієнтований підхід у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Рідна школа*. 2008. № 10. С. 46–48.
77. Інтерактивний навчальний посібник «Сучасні технології освітнього процесу»: навч. посіб. / Поясок Т. Б., Беспарточна О. І., Костенко О. В.; Кременчуц. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського. Кременчук: Щербатих О. В., 2020. 227 с.
78. Карабін О. Й. Проектна діяльність в освітньому процесі початкової школи як засіб розвитку молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. 2018. № 2. С. 107–109.
79. Карташова Л. А. Формування ІТ-готовності як нової якісної характеристики учителя суспільно-гуманітарних дисциплін. *Педагогічний дискурс*. 2010. Вип. 8. С. 90–97.
80. Каталог освітніх програм та вибіркових дисциплін. ВНУ імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/09/uk/all-educations>
<https://vnu.edu.ua/uk/all-educations> (дата звернення: 01.09.2021)

- 81.Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: монографія. Донецьк, 2012. 343 с.
- 82.Ковальова Н. С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання інноваційних технологій в естетичному вихованні школярів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2012. 18 с.
- 83.Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2006. 34 с., с. 15
- 84.Козяр М. М., Козловська І. М. Науково-педагогічний словник. Львів: СПОЛОМ, 2011. 216 с.
- 85.Коллингс Э. Опыт работы американской школы по методу проектов. Москва: Новая Москва, 1926. 96 с.
- 86.Інноваційні технології навчання та виховання: навч. посіб. / О. М. Коберник, О. В. Бялик. Умань: [Жовтий], 2010. 209 с.
- 87.Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. *Теоретико-методичні аспекти*: монографія. Умань: Софія, 2008. 332 с.
- 88.Комар О. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Умань, 2011. 512 с.
- 89.Комар О., Комар О. Теорія і практика застосування інноваційних інтерактивних технологій навчання в руслі концепції розвитку педагогічної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2018. Вип. 1. С. 130–139.
- 90.Кондратова Л. Г. Підготовка вчителя до організації проектної діяльності учнів основної школи в позаурочній роботі: автореф. дис... канд. пед. наук. Київ, 2018. 23 с.

- 91.Капля А. Г. Використання проектної в початковій школі. Методика та технологія. URL: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/33260/ (дата звернення: 01.12.2021).
- 92.Костюченко Л. Готовність майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи 2011. № 39 (1). С. 61-66.
- 93.Кочерга О. М. Підготовка студентів до роботи з батьками як важлива складова професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах модернізаційних змін. *Педагогічний дискурс*. 2011. № 10. С. 262–268.
- 94.Красовська О. Модель професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій у галузі мистецької освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 7. С. 123-130.
- 95.Красовська О. О. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 567 с.
- 96.Красовська О.О. Результати проектування інноваційного середовища професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мистецько-освітньої діяльності. *Нові технології навчання: збірник наукових праць*. 2019. Вип. 92. С. 155–164.
- 97.Красовська О.О., Хом'як О.А., Веремчук А.П. Діагностика ціннісно-естетичного компонента професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах Нової української школи. *Acta Paedagogica Volynienses*. Вип. 3, 2021. С. 83-91.
- 98.Красовська О. О., Сойко І. М., Міськова Н. М., Хом'як О.А. Технології підготовки вчителів початкової школи до застосування проектного

- навчання. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2022. Випуск 49. Том 1. С. 138–143.
99. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота, 2005. 448 с.
100. Купчак С. Б. Використання проектної технології у практиці роботи вчителів початкової школи. *Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 29 березня 2019 р.)*. Рівне, 2019. С. 59–61.
101. Купчак С. Б. Стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктів на уроках «Я досліджую світ» (Природознавство). *Альманах «QN»: збірник наукових праць студентів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору» (м. Глухів, 25 травня 2022 р.)*. Випуск 12. Глухів, 2022. С. 157–160.
102. Купчак С. Б. Сутність і значення проектної технології у сучасній початковій школі. *Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети: матеріали IV науково-практичної Інтернет-конференції (м. Рівне, 28 листопада 2017 р.)*. Рівне, 2017. С. 185–188.
103. Купчак С. Б. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проектної технології. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтава, 2021. № 9–10. С. 144–150.
104. Купчак С. Б. Значення проектної технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2019. Випуск 12. Том 2. С. 135–138. (Index Copernicus)

105. Купчак С. Б. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Витоки педагогічної майстерності*: науковий журнал. Полтава, 2020. Випуск 25. С. 128–132. (Index Copernicus)
106. Купчак С. Б. Особливості реалізації проєктної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 63: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 95–98.
107. Купчак С. Б. Проєктна технологія навчання у початковій школі: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ, 2020. 92 с.
108. Купчак С.Б. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи*: матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 27 листопада 2019 р.). Рівне, 2019. С. 210–212.
109. Линенко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: автореф. дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 1996. 44 с.
110. Литвин А., Мацейко О. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 4. С. 43–63.
111. Ліннік О. О. Система підготовки майбутнього вчителя до організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями початкової школи: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Старобільськ, 2016. 46 с.
112. Лук'янова Л. Б. Технологія організації проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16–21.

113. Луців С. І. Савицька Г. П. Проектна діяльність як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання учнів початкової школи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 10 (1). С. 63–65.
114. Мазур Н. Поняття готовності та визначення структурних компонентів готовності майбутніх вчителів інформатики. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Педагогічні науки, 2013. № 121 (2). С. 283-287.
115. Макаренко Л. Л. Комп'ютерна грамотність як складова професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04. Київ, 2007. 23 с.
116. Мантуленко С. В. Використання імітаційно-ігрових та проектних технологій у процесі формування готовності майбутніх учителів географії до профільного навчання старшокласників. *Contemporary Innovation Technique of the Engineering Personnel Training for the Mining and Transport Industry*. 2015. P. 430-437.
117. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*. Київ: Логос, 2000. Вип. 2. С. 153-161.
118. Маргітич К. Є. Підготовка вчителя початкової школи до формування національної свідомості молодших школярів в угорськомовних загальноосвітніх навчальних закладах Закарпаття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2009. 22 с.
119. Мартиненко С. М. Педагогічні умови готовності вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в особистісно

- розвивальному навчанні. *Розвиток професіонала і професіоналізму: теорія і практика*. 2014. С. 212-218.
120. Марченко Т. І. Проектна діяльність як засіб формування компетентностей в учнів початкової школи. *Початкова школа*. 2017. № 7. С. 44-47.
121. Мартинець Л. А. Проектна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 3 (34). С.10–13.
122. Мартинюк М., Декарчук М., Стецик С. Хитрук В. Метод навчальних проектів як засіб поєднання індивідуальної та фронтальної форм навчальної діяльності учнів з фізики. *Наукові записки. Випуск 108. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Частина 1. С. 74–79.
123. Маслов В. І. Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці. *Післядипломна освіта в Україні*. 2008. № 1. С. 3–9.
124. Матвієнко О. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до творчої навчально-виховної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6 (1). С. 238–244.
125. Метод проектів у початковій школі / [упорядкув.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк]. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
126. Мироненко Н. Підготовка майбутнього вчителя технологій до проектно-технологічної діяльності з основ проектування та моделювання. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2013. Вип. 4 (II). С. 275–277.
127. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного Вчителя: реалії і перспективи. *Початкова школа*. 2004. № 4. С. 35–37.

128. Михайлишин Р. Метод проектів у початковій школі як педагогічна технологія. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна: зб. наук. пр.* / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; [редкол.: Т. Кошманова та ін.]. Львів, 2016. Вип. 30. С. 43–53.
129. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ: Знання. 1989. 48 с.
130. Моргун В. Ф. Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування. *Філософська і соціологічна думка*. 1992. № 2. С. 27–40.
131. Навчальна програма з природознавства для початкових класів загальноосвітніх шкіл (1-4 клас), затверджена Колегією Міністерства освіти і науки 4 серпня 2016 року. URL: <https://ru.osvita.ua/school/program/program-1-4/57058/> (дата звернення: 18.02.2021)
132. Навчальні програми для 1–4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 18.02.2021)
133. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 року № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 18.02.2021)
134. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 року № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103->

- 4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv (дата звернення: 18.02.2021)
135. Національний освітньо-науковий глосарій / В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заступник), О. М. Топузов (заступник), С. О. Сисоєва, С. Д. Максименко, О. І. Ляшенко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 524 с.
136. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи (2016). URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczercziya> (дата звернення: 18.02.2021)
137. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
138. Новий словник іншомовних слів / [Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк]; за ред. Л. І. Шевченко. Київ: АРІЙ, 2008. 672 с.
139. Новик І. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 318 с.
140. Огієнко О. І. Тенденції розвитку проектної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття. URL: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-15.pdf> (дата звернення: 18.02.2022)
141. Огієнко О. І. Формування готовності до інноваційної діяльності як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 7(33). С. 154–162.
142. Омельчук О., Шабага В. Метод проектів у підготовці вчителів технологій до профільного навчання учнів художньої обробки матеріалів. *Наукові записки Кіровоградського державного*

- педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Педагогічні науки. 2016. Вип. 147. С. 173–176.
143. Онопрієнко О. В. Проектна діяльність у початковій школі. 2017. 78 с. URL: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Proektna_diyalnist.pdf (дата звернення: 24.06.2021)
144. Онопрієнко О. Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних інтересів школярів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2009. 20 с.
145. Освітні програми. Рівненський державний гуманітарний університет. URL: <http://www.rshu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy> (дата звернення: 01.09.2021)
146. Освітні програми. Факультет початкової то мистецької освіти ДДПУ імені Івана Франка. URL: <https://dspu.edu.ua/osvitni-programy-fakultet-pochatkovoyi-to-mysteckoji-osvity/> (дата звернення: 01.09.2021)
147. Освітні технології: навч.-метод посіб./ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. Київ: АСК, 2003. 255 с.
148. Павлюк Б. Особливості проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. С. 241-249.
149. Панібратська А. Зміст поняття «педагогічні умови». URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/89-suchasni-tekhnohohiyi-rozvytku-profesinyoyi-maysternosti-maybutnikh-uchyteliv-25-zhovtnia-2018-r/173-zmist-ponyattya-pedagogichni-umovi> (дата звернення: 12.09.2021)
150. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів: автореф. дис.

- ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. 36 с.
151. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид. Київ: Знання, 2005. 399 с.
152. Петренко О. Б. Методологія організації досліджень з освітніх, педагогічних наук: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії (PhD) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Рівне: РДГУ, 2021. 212 с.
153. Пехота О. М., Прасол Н. О. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій в умовах інтеграції у світовий освітній простір. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ. Харків: НТУ «ХП», 2015. Вип. 42 (46). С. 348–355.
154. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посібник / ред. І. А. Зязюн, О. М. Пехота. Київ: А.С.К., 2003. 240 с.
155. Пінчук І. О. Особливості використання проектної технології на уроках англійської мови у початкових класах. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 39. С. 144–149
156. Пловдивски университет «Паисий Хилендарски». URL: <https://pfpu.bg/> (дата звернення: 01.09.2021)
157. Педагогічні технології: навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. Київ: Академвидав, 2012. 222 с.
158. Педагогічні технології: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / за ред. М. В. Гриньової; Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: АСМІ, 2012. 232 с.

159. Поліхун Н. І. Розвиток творчої діяльності старшокласників у процесі навчання фізики з використанням проектної технології: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2007. 21 с.
160. Поліхун Н. І. Формування проектної діяльності старшокласників у процесі навчання фізики. *Проблеми дидактики фізики та шкільного підручника фізики в світлі сучасної освітньої парадигми*: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія педагогічна: Кам'янець-Подільський: КПДУ, 2006. Вип. 12. С. 59–61.
161. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 12.07.2021).
162. Про повну загальну середню освіту: Закон України № 463-IX від 16 січня 2020 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. № 31. 226 с.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 12.07.2021).
163. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 12.07.2021).
164. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Освітні програми. URL: <https://sites.google.com/gsuite.pnpu.edu.ua/popnpu/%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F-%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%BE%D1%81-%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.09.2021)
165. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика: монографія / [В.В. Бербец, Т.М. Бербец,

- Н.В. Дубова, О.М. Коберник]; за ред. О. М. Коберника. Київ: Науковий світ, 2003. 172 с.
166. Прокоф'єва М. Аналіз поняття «готовність вчителя початкових класів до навчання молодших школярів на засадах диференційованого підходу. *Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań*. 2016. № 12. С. 72-73.
167. Рогульська О. О. Модель системи підготовки майбутніх учителів іноземної мови до професійної діяльності в умовах інформаційноосвітнього середовища закладів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2018. №11. С. 87–93.
168. Ролінська О. Г. Практика застосування проектних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2019. № 1 (64). С. 204-207.
169. Руденко Н. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах коледжу до застосування інтерактивних технологій на уроках математики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 288 с.
170. Рудницька Н. Ю. Проектні технології на уроках математики в початковій школі. *Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення нової української школи: компетентнісний підхід: збірник наукових праць / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун*. Житомир: ФОП «Н. М. Левковець», 2019. С. 80–84.
171. Руднік Ю. В. Модель підготовки вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов: технологізація процесу. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер.: Педагогічні науки. 2018. № 161. С. 188–194.
172. Садова Т. А. Системний підхід як методологічна основа професійної підготовки майбутніх педагогів. *Наукові праці. Серія:*

- Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк ДВНЗ «Дон НТУ», 2009. Вип. 5 (155). Ч. 1. С. 163–170.
173. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
174. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*. 2007. Вип. 1. С. 119-127.
175. Сисоєва С. О. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2002. № 1 (5). С. 73–80.
176. Скалич Л. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інтерактивних технологій навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 319–324.
177. Слободяник О. В. Аналіз поняття «проект», «проектна технологія», «педагогічне проектування» у дослідженнях зарубіжних та вітчизняних науковців. *Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2015. № 3(7). С. 234–242.
178. Словник-довідник з професійної підготовки / упоряд. А. Сименова. Одеса: Пальміра, 2006. 272 с.
179. Снігур О. М. Формування вмінь використовувати засоби інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя початкової школи: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2007. 22 с.
180. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 10.05.2022)

181. Струк А. В. Використання проектних технологій в процесі вивчення природознавства у початковій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*: зб. наук. пр. 2016. № 6. С. 135–138.
182. Сударик О. С., Коновальчук І. М. Педагогічні умови формування соціальної компетентності учнів початкової школи засобами проектних технологій. *Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року)* / за заг. ред. Т. І. Шанскова. Житомир: ФОП «Н. М. Левковець», 2021. С. 19–23.
183. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2005. 27 с.
184. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5 томах. Том 3. Київ: Радянська школа, 1976. С. 7–279.
185. Сяська І. Застосування проектних технологій у процесі формування екологічної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*: зб. наук. праць. Умань, 2019. Вип. 2. С. 134–140.
186. Сяська І. Застосування проектних технологій у підготовці сучасного вчителя для роботи в умовах нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 53. Т. 2. С. 304–310.
187. Тімець О. В. Теорія і практика формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної

- підготовки: автореф. дис. ... доктора педагогічних наук: 13.00.04. Черкаси, 2011. 40 с.
188. Ушмарова В., Каданер О. Суб'єктність як методологічний принцип формування готовності вчителів початкової школи до роботи зі здібними учнями. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 1. С. 361–369.
189. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВЦ, 2020. 274 с.
190. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін.; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори); І. О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ: Абрис, 2002. 742 с.
191. Фунтікова О. О. Сучасний погляд на використання методу проектів в організації самостійної роботи студентів поза аудиторією у вищій школі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2003. № 11. С. 17–24.
192. Харченко Т. Г. Гуманізація сучасної педагогічної освіти у Франції: теорія і практика: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 560 с.
193. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ: Магістр, 1998. 199 с.
194. Хомишена Е. Я. Проектна діяльність на уроках природознавства у початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/proektna-dialnist-na-urokah-prirodoznavstva-u-pocatkovij-skoli-118127.html> (дата звернення: 21.08.2021)
195. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 11–15.

196. Цимбал О. Учнівські проекти – ефективний засіб навчання громадянській освіті. Права людини – громадянська освіта: *Бюлетень Харківської правозахисної групи*. 2006. №18 (418). С. 4–6.
197. Черненко Г. М. Соціально-педагогічні засади розвитку початкової освіти в Україні (1917-1933 рр.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2005. 21 с.
198. Чобітько М. Г. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект: монографія. Черкаси: Брама-Україна, 2006. 560 с.
199. Шахірєва Н. В. Психолого-педагогічні аспекти проектної діяльності молодших школярів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*. Миколаїв: МДУ, 2008. Вип. 20. Т. 2. С. 222–227.
200. Шевчук Л. М. Проектна діяльність як спосіб організації роботи молодших школярів над текстом. *Problems and prospects of implementation of innovative research results*. Valletta, Republic of Malta, 2019. № 13. Volume 3. С. 67–71.
201. Шевчук М. О. Проекти на уроках інформатики в початковій школі як засіб формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших школярів. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2022. № 2. С. 89–95.
202. Шелельо А. В., Брижак Н. Ю. Особливості проектної діяльності у початковій школі. 2018. URL: http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4419/1/Features_of_project_activity_in_elementary_school.pdf (дата звернення: 07.04.2020)
203. Шкабаріна М. А., Мельничук Л. Б., Близнюк С. В. Критеріально-рівнева структура готовності майбутніх учителів початкової школи до використання мультимедійних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 187–190.

204. Шкарбан Л. В. Формування готовності вчителів початкової школи до роботи з ліворукими дітьми. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 401–405.
205. Шпиталевська Г. Становлення компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до формування в молодших школярів загальнокультурної компетентності. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Педагогічні науки. 2013. № 121 (2). С. 111–116.
206. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у теорії та практиці вищої педагогічної освіти України (1957 - 2005): автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. Тернопіль: Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка, 2009. 42 с.
207. Duraj-Nowakowa K. Model w badaniach naukowych: wizja całościowa. *Nauczyciel i Szkoła*. 2010. № 1-2 (46-47). S. 17–25.
208. Instytut Pedagogiki. Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. URL: <https://ip.uph.edu.pl/studenci> (дата звернення: 01.09.2021)
209. Katedra predprimárnej a primárnej pedagogiky. Pedagogická fakulta Univerzita Komenského v Bratislave. URL: <https://www.fedu.uniba.sk/sucasti/katedry/katedra-predprimarne-j-a-primarne-j-pedagogiky/pre-uchadzacov-o-studium/> (дата звернення: 01.09.2021)
210. Kilpatric W. H. The Project Method. *Teachers College Record*. 1918. 19 September. P. 319–334.
211. Kobernyk O., Kolomiets N., Komar O., Roienko L., Baidiuk L. Project Method Efficiency for the Teachers' Professional Activities. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. № 11 (1). P. 73–86.

212. Krawiec M. Zajęcia metodą projektu w warunkach pozaszkolnych – wskazania dotyczące organizacji oraz efektów pracy uczniów i nauczycieli w projekcie „Agent”, „Języki Obce w Szkole”. 2011. № 2. S. 34–38.
213. Krawiec M., Gendera K., Frankowska M. Metoda projektu i propozycja jej zastosowania w edukacji językowej w szkole podstawowej. *Czasopismo dla nauczycieli. Języki: obce w szkole*. 2019. № 1. S. 11–15.
214. Kuźmińska-Sołśnia B., Ziębakowska-Cecot K. Przygotowanie przyszłych nauczycieli do wdrażania nauki programowania w edukacji elementarnej. *Edukacja – Technika – Informatyka. Kwartalnik Naukowy*. 2017. № 3. S. 145–150.
215. Levina I. The model of future teachers’ project competence formation in the process of professional training. *Science and education*. Odessa, 2016. № 10. P. 24-29.
216. Mikina A., Zając B. Jak wdrażać metodę projektów? Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls. 2004. 153 s.
217. Nowa Era, 2018, Istota metody projektów, [online] [dostęp: 20.12.2018].
218. Okońska-Walkowicz A., Plebańska M., Szaleniec H. O kompetencjach kluczowych, e-learningu i metodzie projektów. Warszawa, 2009. 80 s.
219. Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. URL: <https://www.unipo.sk/pedagogicka-fakulta/studijne-programy/magisterske-studijne-programy/DUM/> (дата звернення: 01.09.2021)
220. Pedagogická fakulta Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. URL: <https://www.pdf.umb.sk/veda-a-vyskum/projekty/> (дата звернення: 01.09.2021)
221. Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. URL:

- <https://www.up.krakow.pl/studia/studia-jednolite-magisterskie/3659-pedagogika-przedszkolna-i-wczesnoszkolna-jednolite-magisterskie> (дата звернення: 01.09.2021)
222. Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi. URL: <https://www.ahe.lodz.pl/pedagogika-przedszkolna-i-wczesnoszkolna/kierunek> (дата звернення: 01.09.2021)
223. Prešovská univerzita v Prešove. URL: <https://www.unipo.sk/> (дата звернення: 01.09.2021)
224. Szewczykiewicz M. Metoda projektu jako jedna z technik nauczania i sposób realizacji ścieżek edukacyjnych. *Języki Obce w Szkole*. 2003. № 6. S. 163–168.
225. Szumna D. Przygotowanie nauczycieli klas I–III szkoły podstawowej do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem TI. *Edukacja – Technika – Informatyka*. Kwartalnik Naukowy. 2017. № 4 (14). S. 11–17.
226. Szymański M. O metodzie projektów. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak. 2010. 142 s.
227. Univerza v Mariboru. Pedagoška fakulteta. URL: <https://pef.um.si/studij/1-stopnja/razredni-pouk-un/> (дата звернення: 01.09.2021)
228. Urbańczyk M. Zalety i wady metody projektu – jednej z aktywnych metod nauczania. *Języki Obce w Szkole*. 2002. № 3. S. 59–60.
229. Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń. URL: <https://kursy.wcies.edu.pl/pl/a/Projekty-edukacyjne-w-klasach-1-3> (дата звернення: 01.09.2021)
230. Waszczuk M. Praca metodą projektu. *Języki Obce w Szkole*. 2003. № 6. S. 168–173.
231. W świecie przyrody-doświadczenia przyrodnicze, metoda projektów w edukacji przyrodniczej dzieci z klas I-III szkoły podstawowej: poradnik

metodyczny cz. 3 do programu nauczania dla klas I-III szkoły podstawowej
/ zespół autorski: W. Buk, K. Dubienko, D. Duranowska, B. Goszczyńska,
M. Kamińska, M. Łoza, K. Łusiak, E. Miterka, A. Paszkiewicz, A. Paszko,
A. Przebierowska, E. Staropiętka-Kuna, M. Stryjecka. Chełm, 2014. 27 s.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Статті у фахових наукових виданнях України

1. Купчак С. Б. Особливості реалізації проєктної технології навчання у початковій школі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 63: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 95–98.
2. Купчак С. Б. Значення проєктної технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2019. Випуск 12. Том 2. С. 135–138. (Index Copernicus)
3. Купчак С. Б. Модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Витоки педагогічної майстерності: науковий журнал*. Полтава, 2020. Випуск 25. С. 128–132. (Index Copernicus)
4. Купчак С. Б. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта: науковий журнал*. Полтава, 2021. № 9–10. С. 144–150.
5. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання проєктної технології у Новій українській школі. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2022. Випуск 49. Том 1. С. 105–108. (Index Copernicus)

Статті у наукових виданнях інших держав

6. Грицай Н. Б. Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Балканско научно образование*. 2019. Том 3. № 2 (4). Пловдив, Бґлария. С. 25–27. (OAJI (Open Academic Journals Index), EBSCO, GIF (Generdl Impact Factor), ERIH PLUSEUROPA, ROAR (Registry of Open Access Repositories), GIF (Generdl Impact Factor), ERIH PLUS NORGENSD, Index Copernicus International, ISSUU, EMBASE, Google Scholar).

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

7. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації проєктної технології у навчанні природознавства. *Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 26–27 жовтня 2017 року). Рівне: О. Зень, 2017. С. 23–25.

8. Купчак С. Б. Сутність і значення проєктної технології у сучасній початковій школі. *Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети*: матеріали ІV науково-практичної Інтернет-конференції (м. Рівне, 28 листопада 2017 р.). Рівне, 2017. С. 185–188.

9. Купчак С. Б. Використання проєктної технології у практиці роботи вчителів початкової школи. *Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 29 березня 2019 р.). Рівне, 2019. С. 59–61.

10. Купчак С.Б. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології. *Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи*: матеріали Регіональної науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 27 листопада 2019 р.). Рівне, 2019. С. 210–212.

11. Купчак С. Б. Стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання проєктів на уроках «Я досліджую світ» (Природознавство). *Альманах «QN»: збірник наукових праць студентів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції «Студентський науковий вимір проблем природничо-математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору» (м. Глухів, 25 травня 2022 р.)*. Випуск 12. Глухів, 2022. С. 157–160.
12. Грицай Н. Б., Купчак С. Б. Експериментальна підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects: proceedings of the 15th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. P. 204-209.
13. Купчак С. Б. Проєктна технологія навчання у початковій школі: навчально-методичний посібник. Рівне: РДГУ, 2020. 92 с.

Додаток Б

Відомості про апробацію результатів дисертації

Купчак Світлани Богданівни «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Основні положення та результати дисертаційної роботи представлено в доповідях на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях та семінарах різного рівня, зокрема:

- *міжнародних:*

1. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний вчитель початкової школи: Європейський вимір» (м. Рівне, 28 листопада 2017 року). Форма участі – виступ.

2. XV Міжнародна науково-практична конференція «Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects» (Берлін, Німеччина, 14-16 серпня 2022 року). Форма участі – публікація матеріалів.

- *всеукраїнських:*

3. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Професійна педагогічна освіта: теорія, досвід, перспективи» (м. Рівне, 26–27 жовтня 2017 року). Форма участі – виступ.

4. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасний вчитель початкової школи: проблеми і перспективи в контексті освітньої реформи» (Рівне, 29 березня 2019 року). Форма участі – виступ.

5. Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічна толерантність як складова професіограми учителя (Актуалізація ідей В. О. Сухомлинського)» (Миколаїв, 25 вересня 2020 року). Форма участі – виступ.

6. V Всеукраїнська студентська науково-практична інтернет-конференція «Студентський науковий вимір проблем природничо-

математичної освіти в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового простору» (25 травня 2022 року, м. Глухів).

Форма участі – виступ.

- *регіональних:*

7. IV науково-практична Інтернет-конференція «Сучасний вчитель початкової школи: актуальні тенденції та пріоритети» (м. Рівне, 28 листопада 2017 р.).

8. Регіональна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний вчитель початкової школи: досвід, пошуки та перспективи» (Рівне, 27 листопада 2019 р.).

9. Звітні наукові конференції викладачів, співробітників та здобувачів вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету (2017–2021 рр.). Форма участі – виступи.

Додаток В

Перелік ЗВО України, у яких відбувається підготовка фахівців за спеціальністю 013 «Початкова освіта»

№ п/п	Заклад вищої освіти	Назва освітньої програми	Електронна адреса
КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
1.	Київський університет імені Бориса Грінченка	Початкова освіта	https://kubg.edu.ua/
2.	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова	Початкова освіта	https://npu.edu.ua/
		Початкова освіта та іноземна мова	
		Початкова освіта та інформатика	
		Початкова освіта та дошкільна освіта	
		Початкова освіта та практична психологія	
3.	Університет Григорія Сковороди в Переяславі	Початкова освіта	https://uhsp.edu.ua/
		Початкова освіта (Дошкільна освіта)	
		Початкова освіта, психологія	
		Початкова освіта, середня освіта (Англійська мова і література)	
		Початкова освіта, середня освіта (фізичне виховання)	
		Початкова освіта, спеціальна освіта (Інклюзивна освіта)	
<i>Інститути</i>			
4.	Приватний вищий навчальний заклад "Український гуманітарний інститут"	Початкова освіта	http://www.ugi.edu.ua

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
5.	Маріупольський державний університет	Початкова освіта	https://mdu.in.ua/
6.	Державний вищий навчальний заклад "Донбаський державний педагогічний університет"	Початкова освіта	https://ddpu.edu.ua/
		Початкова освіта (мистецтво)	
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
7.	Бердянський державний педагогічний університет	Початкова освіта	https://bdpu.org.ua/
		Початкова освіта. Інформатика	
		Початкова освіта. Англійська мова	
		Початкова освіта. Образотворче мистецтво	
		Початкова освіта. Практична психологія	
8.	Запорізький національний університет	Початкова освіта	https://www.znu.edu.ua/
9.	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	Початкова освіта. Інклюзивна освіта	https://mdpu.org.ua/
		Початкова освіта. Іноземна мова	
		Початкова освіта. Християнська етика	
ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
10.	Волинський національний університет імені Лесі Українки	Початкова освіта	https://vnu.edu.ua/uk

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
11.	Житомирський державний університет імені Івана Франка	Початкова освіта	https://zu.edu.ua/
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
12.	Львівський національний університет імені Івана Франка	Початкова освіта	https://lnu.edu.ua
		Початкова освіта. Інформатика у початковій школі	
		Початкова освіта. Англійська мова у початковій школі	
13.	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	Початкова освіта та інформатика	https://dspu.edu.ua/
		Початкова освіта та англійська мова	
		Початкова освіта та образотворче мистецтво	
		Початкова освіта та хореографія	
ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
14.	Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»	початкова освіта	http://www.pdpu.edu.ua
		початкова освіта. Логопедія.	
		початкова освіта. Мова і література (англійська)	
15.	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	Інклюзивна освіта	http://idgu.edu.ua/
		Іноземна мова (англійська)	
		Інформатика	
		виховна робота в інтернатних закладах	

		Корекція мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку	
		Початкова освіта	
		Початкова освіта. Інклюзивна освіта	
		Початкова освіта. Інклюзивна освіта в початковій школі	
		Початкова освіта. Інформатика в початковій школі	
		Початкова освіта. Англійська мова в початковій школі	
		Початкова освіта. Практична психологія	
РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
16.	Рівненський державний гуманітарний університет	Початкова освіта	https://www.rshu.edu.ua
		Початкова освіта, інклюзивна освіта	
		Початкова освіта, іноземна (англійська) мова	
		Початкова освіта, інформатика	
		Початкова освіта, образотворче мистецтво	
		Початкова освіта, психологія	
17.	Національний університет "Острозька академія"	Початкова освіта з поглибленим вивченням англійської мови	https://www.oa.edu.ua/
18.	Приватний вищий навчальний заклад "Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука"	Початкова освіта	http://www.megu.edu.ua/

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
19.	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	Початкова освіта	https://vstup.osvita.ua/
<i>Академії</i>			
20.	Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка	Початкова освіта	http://www.kogpi.edu.te.ua/
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Академії</i>			
21.	Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	Початкова освіта	https://www.kgpa.km.ua/
<i>Університети</i>			
22.	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	Початкова освіта	http://www.kpnu.edu.ua/
		Початкова освіта. Англійська мова	
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
23.	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Початкова освіта	http://www.chnu.edu.ua/
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
24.	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	Початкова освіта	https://pnu.edu.ua/
<i>Інститути</i>			
25.	Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	Початкова освіта	https://knni.pnu.edu.ua/

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
26.	Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	Початкова освіта	https://www.vspu.edu.ua/
		Початкова освіта. Інклюзивна освіта	
		Початкова освіта. Англійська мова	
		Початкова освіта. Дошкільна освіта	
		Початкова освіта. Логопедія	
		Початкова освіта. Мистецтво	
		Початкова освіта. Психологія	
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
27.	Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"	Початкова освіта	https://www.uzhnu.edu.ua/
28.	Мукачівський державний університет	Початкова освіта	https://msu.edu.ua/
29.	Приватний заклад вищої освіти "Карпатський університет імені Августина Волошина"	Початкова та дошкільна освіта	https://kau.com.ua/
<i>Інститути</i>			
30.	"Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II" (Берегове)	Початкова освіта	https://kmf.uz.ua/
ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
31.	Херсонський державний університет	Початкова освіта	https://www.kspu.edu.ua/

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
32.	Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського	Початкова освіта	http://mdu.edu.ua/
		Початкова освіта. Дошкільна освіта	
		Початкова освіта. Соціальна педагогіка	
33.	Приватний заклад вищої освіти "Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика"	Початкова освіта	https://mku.edu.ua/
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
34.	Державний заклад "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"	Початкова освіта	http://www.luguniv.edu.ua/
		Початкова освіта. Українська мова і література	
СУМСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
35.	Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка	Початкова освіта	https://sspu.edu.ua/
36.	Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	Початкова освіта та інформатика	http://new.gnpu.edu.ua/
		Початкова освіта та мова і література (англійська)	
		Початкова освіта та музичне мистецтво	
		Початкова освіта та психологія	
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
37.	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди	Початкова освіта	http://hnpu.edu.ua/
		Початкова освіта з методиками спеціальної освіти	

		Початкова освіта. Англійська мова у початковій школі	
		Початкова освіта. Арттерапія	
		Початкова освіта. Лікувальна педагогіка	
38.	Комунальний заклад "Харківська гуманітарно- педагогічна академія" Харківської обласної ради	Початкова освіта	http://www.hgpa.kharkov.com/
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
39.	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	Початкова освіта	https://cdu.edu.ua/
		Початкова освіта та іноземна мова (англійська)	
		Початкова освіта та культурно-дозвіллева діяльність	
		Початкова освіта та логопедія	
		Початкова освіта та психологія	
40.	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	Початкова освіта	https://udpu.edu.ua/
		Початкова освіта. Дошкільна освіта	
		Початкова освіта. Психологія	
		Початкова освіта. Середня освіта (Інформатика)	
		Початкова освіта. Середня освіта (Мова і література (англійська))	
ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
41.	Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка	Початкова освіта	http://chnpu.edu.ua/

42.	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	Початкова освіта	https://www.wiki-data.uk-ua.nina.az/
		Початкова освіта. Гувернерство	
КИРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
43.	Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	Початкова освіта та Дошкільна освіта	https://www.cuspu.edu.ua/
		Початкова освіта та Організація виховної роботи	
		Початкова освіта та Психологія (практична психологія)	
		Початкова освіта та Спеціальна освіта (корекційна психопедагогіка та логопедія)	
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Університети</i>			
44.	Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка	Початкова освіта, Початкова освіта. Електронне навчання, Початкова освіта. Організація позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми	http://pnpu.edu.ua/
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ			
<i>Інститути</i>			
45.	Приватна установа "Заклад вищої освіти "Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут "Бейт-Хана"	Початкова освіта	http://www.bethana.org.ua/

Додаток Г

Довідки про впровадження результатів дослідження
Довідка про впровадження № 1. Рівненський державний гуманітарний
університет

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ст. Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 63-42-24, факс (0362) 62-03-56
 E-mail: rectorat@rshu.edu.ua, код ЄДРПОУ 25736989

20.09.2022 № 01-12/20

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Купчак Світлани Богданівни з теми «Формування готовності майбутніх
 учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній
 діяльності» (спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки)

Результати дисертаційної роботи Купчак С.Б. «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» впроваджуються в Рівненському державному гуманітарному університеті упродовж 2018–2022 років.

В освітньому процесі педагогічного факультету під час викладання майбутнім учителям початкової школи дисциплін педагогічного і методичного спрямування активно використовується навчально-методичне забезпечення, розроблене авторкою (зокрема курс за вибором «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі»).

Результати дослідження дають підстави стверджувати про посилення мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання проєктної технології, зростання рівня знань і вмінь здобувачів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» щодо організації проєктної діяльності учнів початкової школи.

Визначені дисертанткою педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології виявилися ефективними, що заслуговує на їх широке використання в освітньому процесі.

Результати впровадження дисертаційної роботи Купчак С.Б. «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» обговорено і затверджено на засіданні кафедри теорії та методики виховання РДГУ (протокол № 9 від 30 серпня 2022 р.).

Наукові здобутки дисертантки отримали високу оцінку, що доводить теоретичну та практичну значущість проведеного дослідження і доцільність подальшого впровадження його результатів в університетах України.

Ректор

проф. Р. М. Постолюк

Довідка про впровадження № 2. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100; тел. (0324) 41-04-74, факс (03244) 3-38-77
e-mail: dsru@dsru.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125438

№ 1150 від «22» 09 2022 року
На № від « » 2022 року

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Купчак Світлани Богданівни з теми «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

На сучасному етапі розвитку системи освіти України, в умовах становлення Нової української школи потребує перегляду та вдосконалення професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів. Оскільки майбутні педагоги мають добре володіти інноваційними технологіями навчання, зокрема проєктною, то актуальність дослідження Купчак С. Б. не викликає сумнівів.

У Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка результати дисертаційного дослідження Купчак С.Б. «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» упроваджувалися протягом 2019-2022 навчальних років на факультеті початкової та мистецької освіти під час вивчення навчальних дисциплін методичного спрямування у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Цікавим для викладачів та здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта виявився розроблений

дисертанткою курсу «Інтегроване проєктно-тематичне навчання у початковій школі».

Зростання рівня знань здобувачів про проєктну технологію, сформованість у них умінь організовувати проєктну діяльність школярів та результати виконання проєктів під час педагогічної практики дають підстави стверджувати про підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності, що доводить ефективність визначених авторкою педагогічних умов вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Результати впровадження дисертаційної роботи Купчак С.Б. «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» розглянуто та затверджено на засіданні кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол №9 від 12 вересня 2022 року).

Апробація матеріалів наукового пошуку одержала позитивну оцінку, що свідчить про теоретичну і практичну значущість дослідження та доцільність подальшого впровадження результатів у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Завідувач кафедри

Ірина САДОВА

Проректор з наукової роботи

Микола ПАНТЮК

Довідка про впровадження № 3. Волинський національний університет імені Лесі Українки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Воли, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, (0332) 72-01-23
e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

13.09.2022 № 03-АЧ/03/2362 Г

Г

на № _____ від _____

Г

Г

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Купчак Світлани Богданівни з теми «Формування готовності майбутніх
учителів початкової школи до застосування проєктної технології у
професійній діяльності» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки на факультеті педагогічної освіти та соціальної роботи упродовж 2019–2022 навчальних років упроваджуються результати наукового дослідження Купчак Світлани Богданівни.

Дисертанткою запропонована експериментальна методика підготовки майбутніх учителів початкової школи, спрямована на формування в них готовності до застосування проєктної технології у професійній діяльності. Визначені авторкою педагогічні умови і розроблена модель підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» до застосування проєктної технології науково обґрунтовані та впроваджені в освітній процес факультету.

Розроблене Купчак С. Б. навчально-методичне забезпечення дисципліни «Інтегроване проєктно-тематичне навчання у початковій школі» (робоча програма, методичний посібник, збірник тестових завдань

та ін.) отримало схвальні відгуки викладачів та здобувачів вищої освіти і використовувалося у підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Підвищення рівня теоретичних знань про проєкту технології, розвиток умінь виконувати навчальні проєкти, результати педагогічної практики щодо організації проєктної діяльності учнів дали підстави стверджувати про зростання мотивації здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 «Початкова освіта» до інноваційної педагогічної діяльності, підвищення рівня їхньої готовності до застосування проєктної технології у початковій школі, що підтверджує ефективність проведеного дисертанткою наукового дослідження.

Результати впровадження дисертаційної роботи Купчак С.Б. «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності» обговорено і затверджено на засіданні кафедри теорії і методики початкової освіти (протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.), отримали позитивну оцінку і рекомендовані до подальшого використання в освітньому процесі.

В. о. ректор

Юрій ГРОМИК

Довідка про впровадження № 4. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Г. КОРОЛЕНКА

вул. Остроградського, 2 м. Полтава, 36003, тел. (0532) 52-58-67

E-mail: allmail@pnpri.edu.ua код ЗКПО 31035253

23.05.2022 № 1829/21-28/58 на _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Купчак Світлани Богданівни з теми «Формування готовності майбутніх
учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній
діяльності» зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дослідження Купчак Світлани Богданівни зумовлена необхідністю вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах становлення Нової української школи.

Результати дисертаційної роботи Купчак С. Б. знайшли широке використання у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка протягом 2019–2022 років.

Дослідницею розроблено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології у професійній діяльності і впроваджено їх у процес підготовки здобувачів зі спеціальності 013 Початкова освіта на психолого-педагогічному факультеті.

В освітньому процесі використовувалось розроблене Купчак С. Б. навчально-методичне забезпечення під час викладання дисциплін методичного спрямування, застосовувалась проєктна технологія навчання, реалізовувались сучасні підходи до підготовки майбутніх учителів початкової школи.

За результатами проведеної роботи встановлено, що дотримання педагогічних умов, теоретично обґрунтованих у дисертаційному дослідженні, позитивно впливає на підвищення ефективності освітнього процесу, зростання рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування проєктної технології.

Розроблені й обґрунтовані дисертанткою критерії і показники готовності до застосування проєктної технології можуть використовуватися не тільки для майбутніх учителів початкових класів, а й для здобувачів вищої освіти інших спеціальностей.

Результати впровадження дисертаційної роботи Купчак С. Б. отримали схвальні відгуки викладачів, що доводить теоретичну та практичну значущість проведеного дослідження, доцільність подальшого впровадження його результатів у педагогічних університетах України.

Ректор

Марина ГРИНЬОВА

Додаток Д

АНКЕТА

Просимо Вас дати відповіді на питання анкети, мета якої вивчити можливості використання проєктної технології в освітньому процесі початкової школи.

Будемо вдячні Вам за допомогу у проведеному анкетуванні.

1. Які інноваційні технології Ви використовуєте в освітньому процесі?

2. Яка Ваша думка щодо доцільності використання учнями початкової школи проєктів з різних предметів?

3. Як часто Ви застосовуєте проєктну технологію в освітньому процесі?

4. Де Ви знаходите інформацію з методики використання проєктів у навчанні учнів початкової школи?

5. З якими труднощами Ви стикнулись під час використання проєктної технології?

6. З яких предметів Ви вважаєте доцільним виконання проєктів?

7. Наведіть теми конкретних проєктів, які виконували учні

8. Як учні на Ваших уроках ставляться до виконання проєктів?

9. З якою метою Ви використовуєте проєкти в освітньому процесі?

(розважальна, дидактична, не використовую взагалі, ваш варіант)

10. Чи достатньо знань про проєктну технологію Ви отримали під час навчання у закладі вищої освіти?

11. Що Ви порадите викладачам педагогічних університетів для вдосконалення підготовки студентів до використання проєктної технології в майбутній професійній діяльності?

Додаток Е

АНКЕТА

Шановні студенти! Просимо Вас відповісти на запитання анкети, мета якої – вивчити стан підготовки майбутніх учителів до використання проєктної технології в освітньому процесі початкової школи. Будемо вдячні Вам за допомогу у проведенні анкетування.

1. Що Ви знаєте про проєкти? Чи використовують їх викладачі в освітньому процесі?

2. Яка Ваша думка щодо доцільності використання викладачами проєктів з різних дисциплін у ЗВО?

3. Як часто Ви застосовуєте проєктну технологію під час навчання ЗВО?

4. Де Ви знаходите інформацію щодо виконання проєктів під час підготовки до занять у ЗВО?

5. З якими труднощами Ви стикнулись під час використання проєктної технології у ЗВО?

6. З яких дисциплін Ви вважаєте доцільним виконання проєктів ?

7. Наведіть теми конкретних проєктів, які Ви виконували під час навчання в ЗВО.

8. Чи виконували Ви проєкти з учнями у закладі загальної середньої освіти під час проходження практики. У якому класі і яка тема проєкту?

9. Як учні ставляться до виконання проєктів?

10. З якою метою Ви використовуєте проєкти під час проходження практики у закладі загальної середньої освіти?

-розважальною

-дидактичною

-не використовую взагалі

-ваш варіант

11. Чи достатньо знань про проєктну технологію Ви отримуєте під час навчання у закладі вищої освіти?

12. Чи готові Ви, на Вашу думку, до використання проєктної технології в майбутній професійній діяльності у початковій школі?

13. На Ваш погляд, на заняттях з яких дисциплін варто було б розповідати студентам про методику виконання проєктів у початковій школі?

14. Що Ви порадите викладачам ЗВО для використання проєктної технології у підготовці майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності?

Щиро дякуємо за відповіді!

Додаток Ж

Рівненський державний гуманітарний університет

Кафедра теорії і методик початкової освіти

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність	013 Початкова освіта
Освітнього рівня	першого (бакалаврського)
Освітньої програми	Початкова освіта
	Початкова освіта, психологія
Факультет	педагогічний

Рівне - 2022

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання ПН2р.н/ ПН3р.н / ПП4р.н
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва)	За вибором
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 013 Початкова освіта Освітньо- професійна програма: Початкова освіта	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		2-й / 3-й / 4-й
Індивідуальне науково- дослідне завдання – Проект		Семестр
Загальна кількість годин - 90		3-й / 5-й / 8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: Аудиторних - 4 самостійної роботи студента - 6	Освітній ступінь: Бакалавр	Лекції
		10 год / 10 год /10 год
		Практичні
		20 год. / 20 год./20 год.
		Самостійна робота
		60 год. / 60 год./ 60 год.
		Вид контролю:
		залік / залік /залік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча навчальна програма курсу «Інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі» розроблена для здобувачів вищої освіти педагогічного факультету спеціальності 013 Початкова освіта.

Мета дисципліни – поглиблення знань здобувачів вищої освіти про інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі в Україні в контексті інтеграційних та інноваційних процесів у світовому освітньому просторі; набуття здобувачами компетентностей з організації проектної діяльності учнів початкової школи, оволодіння навичками практичної діяльності щодо управління проектною діяльністю учнів молодшого шкільного віку.

Завдання:

1. опанування знань про інтегроване тематично-проектне навчання, інтеграцію знань;
2. розвиток умінь створювати інтегрованих навчальних завдань;
3. формування умінь методично грамотно планувати та організовувати навчальні проекти та міні-проекти, проектні дні та тижні;
4. уміння застосовувати сучасні інформаційно-комп'ютерні технології для розв'язання проектних завдань у професійній діяльності;
5. уміння здійснювати проектне навчання молодших школярів.

3. Результати навчання:

- розуміти сутність інтегрованого тематично-проектного навчання, особливостей інтеграції у початковій школі;
- уміти створювати інтегровані навчальні завдання;
- здійснювати попереднє планування та організацію проекту, проектного тижня, проектного дня;
- проводити уроки, інтегровані заняття, інтегровані проектно-тематичні дні у початковій школі із застосуванням діяльнісного підходу.

3. Програмні компетентності

Загальні компетентності:

- Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; чинним нормативним забезпеченням початкової освіти тощо. **(ЗК1)**

- Застосування сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності, організації та проведення навчальних занять, здатність використовувати навички роботи з комп'ютером та знання й уміння в галузі сучасних інформаційних технологій для рішення експериментальних і практичних завдань. **(ЗК2)**

- Здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, учнями та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного вирішення педагогічних конфліктів. Здатність працювати в команді, здатність до співпраці, групової та кооперативної діяльності. Здатність бути критичним і самокритичним, наполегливим щодо поставлених завдань і взятих зобов'язань. **(ЗК4)**

- Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що забезпечує процес розвитку й саморозвитку, сприяє творчому підходові до навчально-виховного процесу початкової школи. Здатність оцінювати результати педагогічних впливів та забезпечувати якість діяльності навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; здатність до педагогічної рефлексії. **(ЗК6).**

4. Програмні результати навчання

Знання:

- знати мету, завдання, зміст, методи, організаційні форми й засоби початкової освіти, суть процесів виховання, навчання й розвитку учнів початкової школи (педагогічна компетентність + ПКК). Знати структуру

календарно-тематичного планування, особливості ведення журналу обліку успішності учнів. Знати специфіку виховної роботи на уроках й у позаурочній діяльності; **(Зн 2)**;

- знати закономірності та теорію процесу навчального пізнання, сучасні навчальні технології; **(Зн 3)**;

- знати суть методичних систем навчання учнів початкової школи освітніх галузей/змістових ліній, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти; **(Зн 5)**;

- знати зміст нормативних документів, що регламентують початкову освіту: Державного стандарту початкової освіти, навчальних програм предметів, які вивчаються в початковій школі, критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів **(Зн 6)**.

Уміння:

- застосовувати знання, уміння й навички, що становлять теоретичну основу освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, під час розв'язування навчально-пізнавальних і професійно-зорієнтованих задач; **(Ум 1)**;

- визначення доцільності та можливості застосування нових методів і технологій в за спеціальністю 013 Початкова освіта **(Ум 7)**.

Комунікація:

- здійснювати комунікацію, орієнтуючись на стилі мовленнєвого спілкування у процесі вирішення професійно-педагогічних задач **(Ком 1)**;

- прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, застосовуючи правила мовленнєвого етикету **(Ком 2)**;

- використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації задля підвищення рівня професійної культури майбутнього вчителя; використовувати іноземні мови у професійній діяльності **(Ком 3)**.

Автономія і відповідальність:

- прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування (Авт1);
- відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди (Авт2);
- здатність до подальшого навчання, яке значною мірою є автономним та самостійним (Авт3).

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I.

Основні підходи до організації інтегрованого навчання в початковій освіті

Тема 1. Вступ до курсу «Інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі»

Мета і завдання курсу. Правила співпраці в межах курсу. Сутність понять «інтеграція», «інтегроване навчання», «інтегративний підхід», «проектне навчання», «тематичне навчання», «проект». Уявлення про рівні та чинники інтеграції.

Основні поняття теми: правила співпраці, інтеграція, інтегроване навчання, інтегративний підхід, проект, проектне навчання.

Практичне заняття 1. Ключові поняття курсу «Інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі»

Тема 2. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід.

Формування та розвиток в учнів навичок ХХІ ст. під час реалізації тематично-проектного навчання. Реалізація діяльнісного підходу у початковій школі. Проведення міні-досліджень на основі запитів учнів початкових класів. Упровадження тематично-проектного навчання в початкових школі. Проведення днів та тижнів тематично-проектного навчання.

Основні поняття теми: освітнє середовище, тематично-проектне навчання, дні та тижні тематично-проектного навчання, діяльнісний підхід, формування цілісності особистості, інтелект-картка.

Практичне заняття 2. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід.

Тема 3. Інтегровані види діяльності

Інтегровані види навчальної діяльності. Інтегровані тижні та дні. Реалізація інтегративного підходу у змісті навчання в початковій школі. Макро- та мікропроекти. Умови ефективності та дієвості правил.

Основні поняття теми: «інтеграція», «інтегроване навчання», інтегрований день, інтегративний підхід, інтегрований тиждень, «тематичне навчання», «проект», чинники інтеграції, макропроект, мікропроект.

Практичне заняття 3. Розроблення плану інтегрованого тижня у початкових класах.

Тема 4. Класифікація проектів. Структура творчого проекту. Аналіз освітніх проектів різних типів.

Підходи до класифікації проектів. Типи проектів за характером домінуючої діяльності, предметно-змістовими галузями, кількістю учасників та характером контактів у проекті, тривалістю виконання, особливостями координації проектів. Мікропроекти та макропроекти. Складники проекту.

Основні поняття теми: типи проектів, індивідуальні проекти, групові проекти, складники проекту.

Практичне заняття 4. Класифікація проектів. Структура творчого проекту. Аналіз освітніх проектів різних типів.

Змістовий модуль II.

Методичні аспекти інтегрованого тематично-проектного навчання

Тема 5. Особливості структури інтегрованого уроку. Підготовка вчителя до інтегрованого уроку. Організація роботи дітей на різних етапах проєкту.

Структура інтегрованого уроку. Логічна взаємообумовленість навчального матеріалу на кожному етапі уроку. Розуміння інтеграції та її ролі в освітньому процесі. Етапи впровадження освітнього проєкту: підготовчий, дослідно-творчий, заключний. Види діяльності на кожному етапі проєкту. Управління діяльністю дітей на кожному етапі проєкту. Рівні педагогічної взаємодії. Опосередкований контроль. Формувальне оцінювання.

Основні поняття теми: інтегрований урок, «етапи інтегрованого уроку», «інтеграція», «інтегратори», «планування інтегрованого уроку», етапи реалізації проєкту.

Практичне заняття 5. Особливості структури інтегрованого уроку. Специфіка підготовки вчителя до інтегрованого уроку. Організація роботи учнів на різних етапах проєкту.

Тема 6. Організація і виконання міні-проєктів

Мета і значення міні-проєкту. Складники міні-проєкту. Алгоритм реалізації міні-проєкту. Діяльність вчителя та учнів під час реалізації міні-проєкту.

Основні поняття теми: «міні-проєкт», «планування міні-проєкту», «організація мініпроєкту».

Практичне заняття 6. Підготовка, організація та проведення міні-проєктів у початковій школі.

Тема 7. Проєктний день у початковій школі

Етапи проведення проєктного дня, його основні складники. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів під час проєктного дня. Виготовлення продуктів освітньої діяльності школярів як результат виконання проєкту.

Основні поняття теми: «проектний день», «етапи проектного дня», «формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів».

Практичне заняття 7. Розроблення плану проведення проектного дня.

Тема 8. Сучасні методи, прийоми і засоби тематично-проектного навчання

Інтегровані підручники. Інтегровані завдання. Асоціативний куш. Мозкова атака. «Привітання», «Смайлик», «Комплімент», «Букет настрою», «Палітра емоцій», «Колір мого настрою» та ін.

Особливості проведення рефлексії, що дає змогу вдосконалювати освітній процес, орієнтуючись на особистість кожного учня, її індивідуальні відмінності. Особливості використання ІКТ.

Основні поняття теми: тематично-проектне навчання, інтегровані завдання, інтегровані підручники, рефлексія.

Практичне заняття 8. Різноманітність засобів, методів і прийомів інтегрованого тематично-проектного навчання.

Тема 9. Форми організації інтегрованого тематично-проектного навчання учнів на уроці

Характерні ознаки фронтальної, групової та індивідуальної форм організації навчально-пізнавальної діяльності на інтегрованому уроці.

Основні поняття теми: фронтальна форма діяльності учнів, групова робота, парна робота, індивідуальна робота.

Практичне заняття 9. Сучасні форми організації інтегрованого проектно-тематичного навчання учнів на уроці.

Тема 10. Проектна діяльність як сучасна освітня технологія

Реалізація проектної діяльності у початковій школі. Типи освітніх проектів. Ознайомлення з навчальною програмою першого класу та навчально-методичними матеріалами. Педагогічний супровід проектної діяльності.

Основні поняття теми: проєктна діяльність, навчальна програма.

Практичне заняття 10. Проєктна діяльність як сучасна освітня технологія.

6. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	Самостійна
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль I Основні підходи до організації інтегрованого тематично - проєктного навчання в початковій освіті						
Тема 1. Вступ до курсу «Інтегроване тематично - проєктне навчання в початковій школі»	10	2	2			6
Тема 2. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід	10	2	2			6
Тема 3. Інтегровані види діяльності.	10	1	2			6
Тема 4. Класифікація проєктів. Структура творчого проєкту. Аналіз освітніх проєктів різних типів.	8	1	2			6
Разом	38	6	8			24
Модуль 2						
Змістовий модуль II. Методичні аспекти інтегрованого проєктно-тематичного навчання						
Тема 5. Особливості структури інтегрованого уроку. Підготовка вчителя до інтегрованого уроку. Організація роботи дітей на різних етапах проєкту.	10	2	2			6
Тема 6. Підготовка, організація та проведення міні-проєктів у початковій школі.	8		2			6
Тема 7. Розроблення плану проведення проєктного дня.	8		2			6

<i>Тема 8. Сучасні методи, прийоми і засоби інтегрованого проєктно-тематичного навчання</i>	10	2	2		6
<i>Тема 9. Форми організації інтегрованого проєктно-тематичного навчання учнів на уроці</i>	8		2		6
<i>Тема 10. Проєктна діяльність як сучасна освітня технологія</i>	8		2		6
Разом	52	4	12		36
Разом за курс	90	10	20		60

7. Теми практичних занять

№ з.п.	Назва теми	Год.
Змістовий модуль 1. Основні підходи до організації інтегрованого тематично- проєктного навчання в початковій освіті		
1.	Ключові поняття курсу «Інтегроване тематично-проєктне навчання в початковій школі»	2
2.	Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід	2
3.	Розроблення плану інтегрованого тижня у початкових класах.	2
4.	Класифікація проєктів. Структура творчого проєкту. Аналіз освітніх проєктів різних типів.	2
	Всього за модуль	8
Змістовий модуль 2. Методичні аспекти інтегрованого проєктно-тематичного навчання		
5.	Особливості структури інтегрованого уроку. Підготовка вчителя до інтегрованого уроку. Організація роботи учнів на різних етапах проєкту.	2
6.	Планування та організація міні-проєктів	2
7.	Планування та організація проєктного дня	2
8.	Різноманітність засобів, методів і прийомів інтегрованого тематично-проєктного навчання	2
9.	Сучасні форми організації інтегрованого проєктно-тематичного навчання учнів на уроці.	2
10.	Проєктна діяльність як сучасна освітня технологія.	2

	Всього за модуль	12
	ВСЬОГО	20

8. Самостійна робота

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин
1.	Розробити план навчального проєкту для учнів початкової школи та представити його у групі	10
2.	Зобразити схематично взаємозв'язки між поняттями «проєкт» та «інтеграція», встановити схожість та відмінність.	2
3.	Проаналізуйте наукові праці з проблеми інтегрованого проєктно-тематичного навчання	4
4.	Проаналізуйте стан використання проєктної технології в сучасних закладах загальної середньої освіти. Наведіть конкретні приклади. Вкажіть завдання та схарактеризуйте зміст	4
5.	Проаналізуйте вітчизняний чи зарубіжний досвід упровадження проєктів (інтегрованого тематично-проєктного навчання) у практику роботи закладів загальної середньої освіти.	4
6.	Оформіть бібліографію наукових праць у періодичних фахових виданнях України з теми: «Інтегровано-проєктне навчання в ЗЗОШ».	6
7.	Складіть конспект інтегрованого уроку в початковій школі з використанням проєктної технології	10
8.	Розробити план тематичного тижня у початкових класах і представити його однокласникам	10
9.	Опишіть навчальні проєкти, які були реалізовані під час педагогічної практики	10
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання

1. Підготуйтеся до дискусії на тему: «Проєктне навчання в закладах загальної середньої освіти: проблеми та шляхи її вирішення».
2. Розробіть індивідуальний проєкт з інтегровано-проєктного навчання в початковій школі (тема за вибором).

10. Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, дискусія, пояснення); практичні (практичні заняття); наочні (ілюстрування, демонстрування); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, анотування); відеометод у поєднанні із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання; самостійна робота; індивідуальна науково-дослідна робота; створення проєктів.

11. Методи оцінювання: усне або письмове опитування; тестування; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; захист педагогічного проєкту; залік.

12. Засоби діагностики результатів навчання: поточне тестування, усне і письмове опитування, ділові ігри, підсумкове тестування в кінці вивчення змістового модуля, презентації результатів виконаних завдань та проєктів.

13. Критерії оцінювання результатів навчання

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі види навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність. Залік виставляється за результатами поточного модульного контролю, який проводиться по завершенню вивчення навчальної дисципліни.

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТ С	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	А	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує	високий (творчий)	відмінно	зараховано

			відповіді, самостійно розкриває власні здібності				
82-89	В	дуже добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно роз'яснює вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	зараховано	
74-81	С	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок				
64-73	Д	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	зараховано	
60-63	Е	достатньо	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні				
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (репродуктивно-продуктивний)	незадовільно	незараховано	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фрагментів, елементів об'єктів	Низький (репродуктивно-продуктивний)	незадовільно	незараховано	

Рекомендована література

Основна

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2012. 349с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2018. 160с.
3. Освітні технології: навч. метод. -посібн. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. Київ: А.С.К., 2004. 256с.
4. Проекти в початковій школі: тематика та розробка занять / упоряд. Онопрієнко О., Кондратюк О. Київ: Шкільний світ, 2007. 128с.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ: ТД «Освіта-центр», 2018. 240с.
6. Чепіль М.М. Педагогічні технології: навч. посібн. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.

Додаткова література

1. Вишнівська Н.В. Я-школяр, Я – школярка: зошит-посібник №1 для 1кл. загально освіт. навч. закл. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 64с.
2. Головка І. Конспект заняття інтегрованого навчального дня у першому класі. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2018. №4. 4с.-7с.
3. Глухова В. Інтегрований урок у 2 класі. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2018. №3. 46с.
4. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040с.
5. Єрмаков І.Г. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал. Теорія і практика: науково-методичний посібник.* Київ: Департамент, 2008. 520 с.
6. Кацубо Я. Відкритий інтегрований урок у 2 класі. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2018. №2. С. 37-39.

7. Крижанівська М. Інтегрований відкритий тематичний тиждень *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій*. Харків: вид. група «Основа», 2012. 176 с.
7. Лінник О.О. Творче проектування в організації життєдіяльності шестирічок: навч. метод. посіб. Луганськ: Альма-матер, 2005. 178с.
8. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. №10. С. 16-21.
9. Онопрієнко О.В. Управління проектною діяльністю молодших школярів. Навчання і виховання учнів 4 класу: методичний посібник для вчителів / упор. О.Я. Савченко. Київ: Початкова школа, 2005. С. 53-54.
10. Проектна діяльність у школі / упорядник М. Голубенко. Київ: Шкільний світ, 2007. 128 с.
11. Сучасні педагогічні технології: навчально-методичний посібник / автор-укладач Е.І. Федорчук. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. 57 с.
12. Рак Л. Інтегрований урок з математики і природознавства *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2018. №5. 22 с.
13. Робоча програма навчальної дисципліни «Інтегроване тематично-проектне навчання в початковій школі»/ Г. Л. Бондаренко, Т. С. Прошкуратова. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 16 с.
14. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова Н.П. Харків: вид. група «Основа», 2012. 176 с.
15. Шимко А. Інтегрований урок в 1 класі. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2018. №3. С. 44-46.
16. Якимець, Л. Тематичний день у 1 класі. Зима-чарівниця. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2018. № 11. С. 18–22.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Український освітній портал для студентства URL: <https://www.students.net.ua> (дата звернення: 10.03.2022).
2. Освітній сайт, який представляє в Інтернеті українські навчальні програми, підручники, довідники, методичні посібники. URL: <https://www.school.edu-ua.net> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Сайт Міністерства освіти і науки URL: <https://www.mon.gov.ua> (дата звернення: 08.05.2022).
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 05.04.2022).